

BÖRZSÖNYI HELYKÖN

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

IX. évfolyam 10. szám, 2014. október

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Vasrózsa - Adame Károly műhelyéből

Tartalom:

3. o.: Invokáció; (Ketykó István verse)
- 4.-14. o.: Felforgat a nagy századok érczeke/Mindent...I. ; (dr Koczó József helytörténeti írása)
16. o.: Sorsfordulások; (Csáky Károly verse)
- 18.-19. o.: A szuplitorok hónapja; (Petrozsényi Nagy Pál írása)
- 20.-21. o.: Fénytelen fények; (Molnár József verse)
22. o.: Nagypó képe; (Börzsönyi Erika verse)
- 24.-37. o.: A lukanényei Jó Pásztor-templom; A lukanényei Mindenszentek plébániatemplom; (Csáky Károly képes helytörténeti írásai)
- 38.-50. o.: A barackba zárt szellem; Holt Költők Társulata, interjúk holt írókkal, XIII. rész; (Kerekes Tamás írása részletekben)
52. o.: Egy maréknyi márványpor; (Szájbeli Zsolt írása)
- 54.-55. o.: Új tántorok; Parazsod; Világtalan polémia; (Székács László versei)
56. o.: Együtt sírunk; Eljött a perc; Ennyi maradt; Ezeregyéjszakában; (Horváth Ödön versei)
- 58.-67. o.: Emberek és idegenek IX. rész; (Maruzs Éva könyve részletekben)
- 68.-69. o.: Harangszó; (Kovács T. István írása)
70. o.: Idegenvezető csöves a hatoson; (B. Tóth Klára verse)
72. o.: Próba; (Polgár Vera írása)
74. o.: Tolnay Klári 100. születésnapjára; (Pongrácz Ágnes verse)
- 76.-81. o.: Ahonnan jöttem: Pálfalvy Nándor élete és munkássága IX. rész; (Kardos Gy. József írása)
- 82.-83. o.: A nagykabát; (Kő-Szabó Imre írása)
84. o.: Halóvilág; (Elbert Anita verse)
- 86.-87. o.: Memento-ballada; (Vasi Ferenc Zoltán verse)
88. o.: A régi temetőben; (Kiss-Simon Miklós verse)
89. o.: Halottak napja; (Hörömpő Gergely verse)
90. o.: Verses levél 56-osokhoz; (H. Túri Klára verse)
92. o.: Egy giliszta imája; Őszmerengő; (Dobrosi Andrea versei)
93. o.: Korkép; (Végh Tamás verse)
- 94.-97. o.: Pribojszky Mátyásra emlékezünk Kovács T. Istvánnal;
- 98.-110. o.: A 60 éves Palócföld folyóirat – mint korlenyomat II.; (Baráthi Ottó tanulmánya)
112. o.: Ősz, ünnep, szünnap; (Makkai László verse)
- 114.-131. o.: Beszámoló: Táplálószeret VI. 2014. október 02.; „Csak tiszta forrásból” – VIII. Luspay Kálmán népdaléneklő verseny;
- 132.-135. o.: Egy szerző – négy kötet; (Végh József könyveiről)
- 136.-146. o.: Könyvajánló;
- 147.-148. o.: Halogéntök; (Karaffa Gyula verse)
149. o.: Impresszum;

E havi számunkat az Érsekvadkertben élő és alkotó *Adame Károly* kovács-késmester alkotásainak képeivel díszítettük. A bemutatott tárgyak megvásárolhatóak, megrendelhetőek, érdeklődni a joviz.k@gmail.com címen lehet. Köszönet a képek közzétételéért! A Szerk.

KETTKÓ ISTVÁN

Invokáció

R.A.-nak

*Tégy szabaddá engem - a csönd megkötözte hangom
és adj vigaszt e rejtett szerelemben, hogy megtaláljam arcom ,
mert a szavakat már régen elvesztettem. Add, hogy újra rájuk találjak!*

És lásd be "hibámat" :

közelséged ismét kamasszá tesz...

*Tégy szabaddá engem - ne szólj , ne kérdezz,
csak adj jelzést, hogy érdemes tovább élnem!
ne szólj, ne kérdezz - maradj reményem , titkolt menedékem!*

Verőce,1989. október 18.

Dr. KOCZÓ JÓZSEF

Felfogat a nagy századok érkeze/Mindent...¹ I.

Az 1715. és 1720. évi országos összeírás helyi adatai²

A hódoltság megszűnte és a Rákóczi-szabadságharcot követő első jelentős állami, az egész országra kiterjedő összeírást 1715-ben végezték.

Az összeírási utasítás értelmében össze kellett írni minden szabad királyi várost, minden kiváltságos és nem kiváltságos mezővárost, minden községet, lakott helyet és pusztát falut, megjelölve az elpusztulás idejét. Az összeírás értékes adatokat tartalmaz az adózó népességre és annak gazdasági viszonyaira. A településeken név szerint felsorolják az adóköteles jobbágyokat és zselléreket, feltüntetik a jobbágytelken ülő, úgynevezett bocskoros nemességet is. Hasznos feljegyzésekben számolnak be az egyes helyek mezőgazdaságáról, a művelési rendszerekről, a termelést gátló vagy serkentő tényezőkről.³

A vármegyék kölcsönösen írták össze egymást. Mindegyik megye általában két összeíró biztost jelölt ki a június és július hó folyamán tartott megyei közgyűlésen, akik ezután a számukra kijelölt megyébe mentek és haladéktalanul jelentkeztek a megye székhelyén. A megye alispánjával és szolgabíráival együtt megállapították az összeírás útvonalát, bekérték a kuriális és jobbágyközségek névsorát. Az egyes községekben házról-házra jártak az összeírók. Az összeírás megkezdése előtt a lakosoknak esküt kellett tenniük, hogy mindent őszintén fognak bevallani. Az összeírók, miután befejezték a község összeírását, megtekintették a község határát és az összeírási utasításban az egész községre vonatkozó kérdésekre nézve is kihallgatták a lakosokat. Miután a vármegye minden községének összeírását befejezték, tájékoztatást adtak az egész vármegyére vonatkozólag, és összesítő kimutatást készítettek. Az összeírás időtartama a helyi adottságoktól függött, de 8 hétnél tovább sehol sem tartott.⁴

Vizsgált területünkről **34** települést írtak össze. Az összeírásba nem vették fel Tésát, s természetesen nem szerepelhetnek a XVIII. században telepített falvak: Kismaros, Kóspallag és Zebegegy sem. A települések jogállása: oppidum Ság, Börzsöny és Perőcsény, a többi település possessio; Bél: *locus curialis*, vagyis helyi nemesek birtoka.

Az 1715. évi összeírással való elégedetlenség arra készítette a hatóságokat, hogy 1719-ben a conscriptio hiányosságainak kiküszöbölése végett annak megismétlését határozzák el. Erre 1720-ban került sor, és ez lett az oszmán uralom alól teljesen felszabadult ország első, minden vármegyére kiterjedő összeírása. Ez az összeírás a falvak társadalmi tagozódásáról már színesebb képet nyújt, ugyanakkor nem tünteti fel az adózó családok jogállását, csak az összlétszámot.

Az 1715-ös összeírással szemben 1720-ban csak a külsőségekkel rendelkező jobbágyokat, zselléreket és lakásokat kellett összeírni. A szegényebb réteg, kiknek csak háza volt vagy az sem, az összeírásból és így az adózásból kimaradt, hacsak a foglalkozásuk vagy más címen fel nem kellett venni őket. Ezúttal sem vették fel a nemességet, azonban fel kellett venni minden nem nemes, akit a földesúr minden pénzbeli vagy munkában végzendő szolgálat alól felmentett, továbbá az ellenszolgáltatásért a földesúr jobbágytelkén gazdálkodó nemes. Rajtuk kívül nem került összeírásra a papság és a tanítótság, de bekerült az összeírásba a jobbágyföldet művelő vagy bérlő, továbbá a kereskedelmet űző zsidóság is. A városokban azokat a lakosokat is fel kellett venni, akik iparból és kereskedelemből élve bizonyos jövedelemmel bírtak, még akkor is, ha csak külsőség nélküli házuk, vagy még az sem volt.

Az összeírás fogyatékoságát az összeírók különböző egyéniségén kívül az is okozta, hogy hiányoztak a legfontosabb segédeszközök, így sok megye nem is tudta pontosan elkészíteni községeinek jegyzékét. Hont megye általunk vizsgált területéről nem található az előző összeírásban szereplő *Maros és Nosztra*. Az összeírt helységek száma így **32**-re csökkent.

Az adatbázis az összeírt személyek (adózók) és helységek nevét, és a település legfontosabb gazdasági adatait tartalmazza.⁵

Település	1715			1720			
	Jobbágy	Zsellér	Összesen	Nemes/ armalista	Adózó	Extraneus/ idegen	Összesen
1. Bajta	7	6	13		14	6	20
2. Baráti	7	10	17	1	17		18
3. Bél	9	7	16		17		17
4. Bernece	20	12	32		32	1	33
5. Börzsöny oppidum	36	59	95	1	118	1	120
6. Damásd	3	18	21		21	20	41
7. Drégely	16	17	33	2	34		36
8. Gyerk	27	7	34		37		37
9. Helemba	9	10	19	18			18
10. Hídvég	15	9	24		23		23
11. Hont	7	4	11		14		14
12. Kermence	31	18	49		55		55
13. Kiskeszi	7	10	17		15		15
14. Kövesd	24	6	30		28		28
15. Leléd	9	11	20		33		33
16. Letkés	11	22	33		33		33
17. Lontó	13	2	15		12		12
18. Maros	14	23	37				H
19. Mikola	20	12	32		41		41
20. Nosztra	13	17	30				H
21. Pásztó	14	10	24		33		33
22. Pereszlény	18	14	32		36		36
23. Perőcsény oppidum	15	18	33		36		36
24. Ság oppidum	14	6	20		27		27
25. Szakállos	21	22	43		41		41
26. Szalka	30	27	57		62	1	63
27. Százd	14	15	29		32		32
28. Szokolya	13	8	21	1	32		33
29. Szete	12	17	29		29		29
30. Szob	14	16	30		31		31
31. Tesmag	14	7	21		23		23
32. Tölgyes	12	8	20		21	1	23
33. Verőcze N.	12		12		21		21
34. Visk	24	15	39		51		51

Az 1715. és 1720. évi összeírás településeinkre vonatkozó összesített adatsorai

A Duna-táj bús villámhárító...⁶

A török háborúk és a Rákóczi-szabadságharc befejezése után a népességpusztulás indokolttá tette Magyarországot egyes vidékeinek újranépesítését.

A múlt század neves történésze, Szabó István A magyarság életrajzában így mutatja be a történetírás által harmadik honfoglalásnak is nevezett nagy népvándorlást:

Az ország helyreállítása után a népesség megoszlásának nagy aránytalansága, tudniillik az, hogy az ország középső és déli területei szinte lakatlanná váltak, nem állhatott fenn sokáig. A sűrűn lakott területek lakosságának a természetes kiegyenlítődés erejével át kellett folynia a ritkán lakott vagy pusztá földre, s e kiegyenlítődésnek annál inkább végbe kellett mennie, mivel a sűrűbben lakott terület éppen a hegyvidék, az országnak az a része, melyen a mezőgazdaságnak – nép megélhetésének – csekélyebb lehetőségei voltak. A ritka lakosságú vagy éppen néptelennek mondható országrész ellenben a termékeny alföldi síkra vagy a Dunántúlra esett, ahol a dúserejű föld a török uralom után gazda nélkül, elvadult állapotban várta a szorgos munkáló kezeket.

A hegyvidékek népének az Alföld felé irányuló áramlása a terület felszabadítása után mindjárt meg is indult, nagyobb arányokat azonban akkor vett, amikor a felszabadító seregek pusztulást hozó országjárásai és a föld népére oly siralmas telelései, majd pedig a kurucfelkelés után már csendes évtizedek köszöntöttek az országra. Ekkor az Alföldre tartó vándorlás rendkívül nagy méreteket öltött. A *spontán belső vándormozgalmak* nagy néptömegeket megmozgató első szakasza az 1730-as évekre már be is fejeződött. A népes hegyvidékek népfeltelepítéseket gyorsan elbocsátották, de a folyamat meg-megélénkülő ütemben később is tartott.

A nagy népáramlásban a nemesség részvétele nem volt jelentékeny, s ugyancsak nem volt számottevő a rendi világ másik szabadon telepedő elemének, a polgárságnak a részvétele sem. Az ország különféle részeiből a török hódoltság szabaddá lett területeire áramló népességet jóformán teljesen a parasztság szolgáltatta. A jobbágyság szabad elvándorlásának azonban a rendi korszakban hatalmas akadály állott útjában: a rendi kötelék, a röghözkötés. A jobbágyvándorlást azonban minden erőfeszítés ellenére sem lehetett megakadályozni. A jobbágy, ha nem engedték, szökött. Hont vármegye például Pest és Esztergom megyékben kereste hűtlen jobbágyait.

Az a terület, mely a török uralom vonalán kívül esett, s a török uralom megszűnése után az országos belső népvándorlás anyagát szolgáltatta, csak részben volt magyar lakosságú. Az ország nem magyar népei éppen ezen törökmentes területen laktak. Így a két terület között megindult népességi kiegyenlítődés különbség nélkül mozgatott magyar és nem magyar ajkú népelemeket. A dél felé húzó tömegben a magyarságé volt a túlsúly, a szerteszét futó utakon pedig elsősorban nem magyarok indultak. Az Arad megyei Selénd (Ternovai járás) többek között Hont megyéből kapta magyar földműveseit.

A XVIII. században végbement nagy belső vándorlás – a külföldről irányuló költözésekkel és telepítésekkel karöltve – nagy horderejű társadalmi következményekkel járt. Magyarország népi arculata a XVIII. század folyamán gyökeresen megváltozott: az országot lakó népek számában és térbeli megoszlásában messzeható elmozdulások mentek végbe. A végzetes eltolódás ugyan már a XVI–XVII. században megindult, s oka ennek egyrészt a magyarság vérvesztése, másrészt az ország nem magyar népeinek természetes módon és beköltözők révén (pl. rácok, 1690) történt gyarapodása volt, döntő mozzanatai azonban a XVIII. században játszódtak le.

Az alföldi síkra húzó magyarság mellett mozgásban voltak az ország más népei is, ezek állományát hatalmas új tömegek növesztették, a jövevények sorai évtizedeken keresztül ömlöttek a történeti magyar földre, s így született meg a XVIII. században az új ország új népi térképpel.

A nagy népmozgalmak vidékünket érintő hatása elsősorban a tótság népi vonalának megváltozásában jelentkezett. Ez a középkorvégi vonalhoz képest a XVIII. század végén általában 10–40 km mélységben minden ponton dél felé nyomult. Az új vonal a legtöbb helyen leszállt a hegyekről a síkra vagy a dombos tájra. Az új szlovák népi terjeszkedésben eltűntek a folyóvölgyekbe messze felnyúló magyar sávok, ezzel szemben a tót etnikum hosszú és tagolt félszigetként nyúlt bele a magyarság népterületébe. Így jött létre a nógrádi részen a Balassagyarmaton keresztül Vác alá Aszódig lenyúló szlovák betüremelés.⁷

A szlovákok előrenyomulásáról az 1773-ban készült hivatalos helységösszeírás alapján alkothatunk képet.

A közelmúltban megjelent Pest megye kézikönyve című monográfia történeti áttekintésében történészeink ekként summázzák a XVIII. század népvándorlását: „A népesség, a népesség elé tornyosuló nagy történelmi kihívás 1711 után az volt, hogy az ismétlen elvadult tájból a munkáskéz, és a birtokos elit hogyan teremt újra kultúrtáját. Föld és természeti kincs, energia akadt elég, de kevés volt hozzá az ember.

A helyére visszavándorló falusi és városi népesség mellett spontán módon megjelentek az északi vidékekről bevándorlók is (szabad költözés, szökés). Jelentősebb volt azonban a *szervezett telepítés belföldről*, főleg a Felvidékről, és *külföldről*, főleg német területekről. A szervezett telepítésekben részt vett az állam, az egyház és a nagybirtokosság.”⁸

A német bevándorlás okait Kismaros telepeseinek eredetét kutató Végvári Jenő ekként tárja föl: Németországban, főleg a nyugati felén a harmincéves háború pusztításainak visszahatásaként a magyarországinak a fordítottja következett be, a lepusztult területekhez képest túlnépesedés alakult ki. A népességfelesleg más irányokba is elmozdult, de a legnagyobb lehetőségnek a magyarországi kivándorlás mutatkozott. Az áttelepülést pénzbeli támogatással, adókedvezmények kilátásba helyezésével is ösztönözték. Kellott az a remény is, hogy új otthonukban majd jobb életkörülményeket tudnak maguknak teremteni, mint szülőföldjükön.⁹

(Vajon akkori honfitársainkban – akik a telepések érkezését nem fogadták nagy lelkesedéssel – felmerülhetett-e az a gondolat, hogy kései leszármazottaik majd a bevándorlók földjén, Nyugaton keresik boldogulásukat?)

A Börzsöny-vidék települései közül szinte egy sem került el a spontán belső migrációból, a bevándorlásból vagy a tudatos telepítésből eredő népességmozgás valamelyikét. A szervezett telepítés történetének feldolgozásához kísérletek, előmunkálatok már történtek.

Úgy tűnik, hogy a telepítés a gazdasági-fiskális célok mellett az államhatalom által támogatott katolikus restaurációt is elősegítette.

Höke Lajos Adatok Hontvármegye egyházi archeológiájához című dolgozatában az Ipoly menti migrációról ekként ír: „Kövesd, ... Szob eredetileg magyar falukban 1720 táján szállítottak tótok, most a két faj egymás nyelvét beszéli, de a parochia fennállása óta a magyarok kedvéért még magyar egyházi beszéd nem tartatott ...”¹⁰

Hont vármegye történetében pedig azt olvashatjuk, hogy „*Garamkövesd, Szob, ... hol a megfogyott magyarság közé 1720-ban tótok telepedtek, továbbá Mikola és Palánk, hova 1735-ben német katolikusokat telepítettek, megszűntek*” (ti. mint református anyaegyház); *a Vámosmikolán maradt reformátusok pedig fiókegyházként Ipoly-Pásztóhoz csatlakoztak. Nagymaroson is kisebbségbe jutott a református vallású lakosság az 1735-ben odatelepített német katolikusokkal szemben. Drégelypalánkon, a szatmári békekötés után, megszűnt a református egyház; az esztergomi érseki uradalom 1741-ben a protestáns vallásúaknak még az ott lakást is eltiltotta, az a néhány család pedig, mely még ott maradt, a katolikusok közé vétetett fel.*¹¹

A század első felének népmozgását, katolikus németek és szlovákok beköltözését, letelepítését az egyházi birtokokon a földesurak rekatolizációs tevékenysége erősítette. Úgy tűnik, hogy az egyházi földesúr Palánk, Kövesd, Helemba és Szob helységeken maradéktalanul, Verőce, Nógrád, Rétság, Marót és Dömös településeken részben érvényesíteni tudta az „*akié a föld, azé a vallás*” elvet. A magán földesurak és a kincstár telepítési politikája Mikolán, Bélen és Maroson szintén meghatározó szerepet játszhatott a katolikus megújulásban és a vallásfelekezetek arányának változásában.

A települések nemzetiségi viszonyainak, a betelepülés lehetséges irányainak feltárásához az 1715. és 1720. évi összeírások névanyagának elemzésével teszünk kísérletet. A családnevek eredetének megfejtéséhez továbbra is Hajdú Mihály: Általános és magyar névtan – Személynevek; Kniezsa István: A magyar és szlovák családnevek rendszere és Kázmér Miklós: Régi magyar családnevek szótára XIV–XVII. század című munkáját használjuk. Esetenként a Google Fordító segítségével is igénybe vehető. Acsády Ignác a XIX. század végén *Magyarország a Pragmatica Sanctio korában* című munkájában már közzétett valamennyi településre kiterjedő elemzést. A vidékünkre vonatkozó adatait az alábbi egyesített táblázatba foglalással adjuk meg:

	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715							
1720							

A beköltözés lehetséges irányainak meghatározását az *i*-képzős családnevek segítségével kíséreljük meg.

Drégely és Palánk

A török uralom alóli felszabadulás után két, jogállását tekintve is különálló község kezd új életet. A török kori forrásokban mezővárosként szereplő Drégely visszasüllyedt az egyházi jobbágyközségek státusába. A XVI. század derekán megszülető Palánk eközben megőrizte végvári szabadságjogainak egy részét – olvashatjuk Balogh Zoltán községmonográfiájában. 1735-ben Palánkra katolikus németeket telepítettek. A népesség 1722 után nemcsak számában, hanem nemzetiségi összetételében is változott: német telepesek érkeztek Drégely-Palánkra a már korábban megjelent tótok mellé.¹²

Csáky Károly is megerősíti, hogy a török háborúk befejezése után megcsappant a lakosok száma is, és megszűnt a falu egykor erős protestáns jellege, hisz az érseki uradalom területén megtiltották a protestánsok lakhatóságát. 1735-ben Palánkra is katolikus németeket telepítettek.¹³

Drégely-Palánk	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	16	17	33	22	-	11
1720	1	34	-	35	31	-	3

1715 adózók: 16 jobbágy, 17 zsellér; összesen 33 családfő

Andreas Kovacs /Kovács/; Stephanus Jeges; Jacobus Kemenczi /Kemencei/; Stephanus Radi /Rádi/; Michael Csossa; Georgius Botka; Michael Terény; Mathias Thoth /Tóth/; Joannes Dobos; Blasius Bassa /Basa/; Joannes Csossa; Stephanus Szabados; Joannes Botka; Simon Terény.

Michael Belok; Mathias Nasaly /Naszályi/; Stephanus Radi /Rádi/; Georgius Toth /Tóth/; Michael Fasokas /Fazekas/; Stephanus Horvath /Horváth/; Andreas Gyuras; Joannes Meszaros /Mészáros/; Stephanus Terény; Valentinus Toth /Tóth/; Michael Szabo /Szabó/; Jacobus Kormosoy /Kormosói/; Stephanus Meszaros /Mészáros/; Paulus Benko; Paulus Harangozo /Harangozó/; Joannes Palasdi /Palásti/; Martinus Liptak; Michael Harangozo /Harangozó/; Joannes Detvay /Gyetvai/.

27 magyar családnév, 82%

Szláv 6 (Csossa /2/, Belok, Gyuras, Benko, Liptak), 18%

1720 adózók: 34 családfő, 2 nemes

Georgius Tóth; Michael Fazekas; Stephanus Dancsó; Stephanus Horváth; Andreas Gyuras; Stephanus Kovács; Joannes Meszáros /Mészáros/; Stephanus Terenyi /Terényi/; Stephanus Balint /Bálint/; Michael Szabó; Jacobus Kormosov /Kormosói/; Stephanus Meszáros /Mészáros/ ifj.; Stephanus Vincze; Samuel Meszáros /Mészáros/.

Paulus Kovács; Joannes Palásti; Georgius Kovács; Stephanus Rágyi /Rádi/; Joannes Pásztor; Georgius Botka; Michael Terenyi /Terényi/; Matthias Toth /Tóth/; Joannes Dobos; Blasius Bassa; Joannes Csósza; Stephanus Csokásy /Csókási/;

Georgius *Botka* ifj.; Paulus Terenyi /*Terényi*/; Michael Bellok; Matthias Naszályi /*Naszályi*/; Michael Bassa /*Basa*/; Paulus Merey /*Mérei*/; Stephanus Ragyi /*Rádi*/id.; Martinus Lipták.
Nemes szőlőbirtokosok: (2) Andreas *Botka*, Joannes *Botka*.

32 magyar családnév, 89%

Szláv 4 (Csósza, Bellok, Gyuras, Lipták), 11%

Származási helyre utaló családnevek: Kemencei /Kemence helynév Hont, Bars és más m./; Rádi /2, Rád hn. Nógrád és más m./; Terényi /2, Terény hn. Hont m./; Naszályi /Naszály hn. Komárom m./; Kormosói /Kormosó hn. Hont m./; Palásti /Palást hn. Hont m./; Gyetvai /Gyetva hn. Zólyom m./; Mérei /Mére hn. Hont m./ és a szlovák Lipták /Liptó hn./.

Ipolyhídvég

Resko Sándor és Mezei László településismertetőjében olvasható, hogy a falura nagy csapást hozott az 1713-as országos pestisjárvány, amely megtizedelte az itteni lakosságot is. Az esztergomi érsek természetesen betelepítette Hídvéget, és új templomot építtetett fel. A telepesek nemzetiségéről szerzőink nem tesznek említést. Vélhetően tótok és magyarok lehettek, mivel Vályi a századvégén az esztergomi érsek népes magyarok és tótok lakta katolikus falvaként mutatja be.¹⁴

Hídvég	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715		15	9	24	16	-	8
1720		23	-	23	20	-	3

1715 adózók: 15 jobbágy, 9 zsellér; összesen 24 családfő

Mathias Kovacs /*Kovács*/; Nicolaus Sinto; Ioannes Trazi; Martinus Trazi; Ioannes *Varga*; Michael Polgar /*Polgár*/; Simon *Varga*; Paulus *Kenyeres*; Albertus Zabrády /*Zábrádi*/; Georgius Rako /*Rakó*/; Georgius Zolyomi /*Zólyomi*/.

Andreas Zabragy /*Zábrádi*/; Ioannes Csripko; Georgius Csesni; Georgius Kmet; Petrus Toth /*Tóth*/; Emericus Zabragy /*Zábrádi*/; Paulus Kossulya; Petrus Kossulya; Benediktus Zabragy /*Zábrádi*/; Georgius Szenay /*Szennai*/; Lucas Csemetki; Matheus Toth /*Tóth*/; Andreas Abeloczky.

14 magyar családnév, 58%

Szláv 10 (Sinto, Trazi /2/, Csripko, Csesni, Kmet, Kossulya /2/, Csemetki, Abeloczky), 42%.

1720 adózók: 23 családfő

Michael *Pásztor*; Albertus Zabragy /*Zábrádi*/; Georgius Zolyomi /*Zólyomi*/; Petrus Toth /*Tóth*/; Andreas Zabrágyi /*Zábrádi*/; Joannes Cserepok; Georgius Styásnyi; Joannes *Lovas*; Michael *Puskás*; Paulus Kossolya;

Emericus Zabrágyi /*Zábrádi*/; Petrus Kossolya; Josephus Zabragy /*Zábrádi*/; Martinus Szenai /*Szennai*/; Andreas Toth /*Tóth*/; Matthaes Toth /*Tóth*/; Andreas Abdóczki; Matthaes *Kovács*; Nicolaus *Sinka*; Martinus Sztraczeni; Matthaes *Varga*; Simon *Varga*; Michael Antalicz.

16 magyar családnév, 70%

Szláv 7 (Cserepok, Styásnyi, Kossolya /2/, Abdóczki, Sztraczeni, Antalicz) 30%.

Származási helyre utaló családnevek: Zábrádi /4, Zábrád hn. Hont m./; Zólyomi /Zólyom hn. Zólyom m./; Szennai /Szenna hn. Somogy m./; és a szlovák Trazi /Strázky /2, Strássky hn. Szepes és Zemplén m./, Sztraczeni /Sztracena hn. Szepes m./.

Tesmag – Hont vármegye, Schemnic /Selmeci járás/

A török jármot 1688-ig viselte a falu, akkor azután I. Lipót király az ellenségtől visszahódított birtokot a jezsuitáknak adta, akik közel egy évszázadon át uralták a községet. Újranépesítéséről nincsenek adataink. Vályi már a rozsnýói káptalan magyar katolikusuk lakta falvaként szerepelteti, mely Ipolyság filiája.

Tesmág	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715		14	7	21	14	4	3
1720		23	3	26	23		

1715 adózók: 14 jobbágy, 7 zsellér; összesen 21 családfő

Stephanus Pal /Páll/; Michael Mathias /Mátyás/; Joannes Mathias/Mátyás/; Georgius Kovacs /Kovács/; Georgius Kis; Benedictus Benko; Jacobus Jancsi; Stephanus Urban /Urbán/; Joannes Thoth /Tóth/; Joannes Lörencz /Lőrincz/;

Stephanus Lörencz /Lőrincz/; Mathias Ugrin; Stephanus Jakab; Mathias Csuroka; Paulus Treba; Joannes Lörencz /Lőrincz/ ifj.; Stephanus Mathias /Mátyás/; Stephanus Abraham /Ábrahám/; Stephanus Sint; Stephanus Peter /Péter/; Michael Gaspar /Gáspár/.

16 magyar családnév, 76%

Szláv 5 (Benko, Ugrin, Csuroka, Treba, Sint), 24%.

1720 adózók: 23 családfő

Jacobus Mátyás; Martinus Settyen; Stephanus Péter; Stephanus Abram /Ábrahám/; Michael Gáspár; Stephanus Paál; Stephanus Mihály; Joannes Mátyás; /Mátyás/ Georgius Kovács; Georgius Donó; Stephanus Mattyas /Mátyás/ id.; Benedictus Urbán; Thomas Tóth; Joannes Jakab; Stephanus Orbán; Joannes Tóth; Stephanus Lőrincz; Matthias Ugrin; Matthias Sonoka; Gregorius Jakab; Paulus Lőrincz; Joannes Németh; Andreas Seteny.

18 magyar családnév, 78%

Szláv 5 (Settyen, Donó, Ugrin, Sonoka, Seteny) 22%.

Hont

A török uralom alatt pusztává vált falu megmaradt lakói a hagyomány szerint a Sárkánytörés sziklájába vájt üregekben vészelték át a vészterhes időket. A hódoltság után ismét az esztergomi érsekség faluja, újranépesítéséről nincsenek adataink. Vályi katolikus magyar faluként említi.

Hont	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	7	4	11	11	-	-
1720	-	14	-	14	14	-	-

1715 adózók: 7 jobbágy, 4 zsellér; 11 családfő

Georgius Gergel /Gergely/; Mathias Gal /Gáll/; Petrus Gergel /Gergely/; Stephanus Csitary /Csitári/; Matheus Bendé /Bende/; Stephanus Kalman /Kálmán/; Andreas Thoth /Tóth/; Gregorius Kis; Martinus Pal /Pál/; Stephanus Lencses /Lencsés/; Michael Szabo /Szabó/.

11 magyar családnév, 100%

1720 adózók: 14 családfő

Joannes Kiss; Gregorius Kiss; Martinus István; Georgius Gergely; Matthias Gaál; Gregorius Csitáry /Csitári/; Stephanus Csitary /Csitári/; Mattaeus Bende; Stephanus Lencses /Lencsés/; Stephanus Kalmán /Kálmán/; Andreas Toth /Tóth/; Gregorius Himthi /Himfi/; Michael Imre; Michael Szabó.

14 magyar családnév, 100%

Származási helyre utaló családnév: Csitári /Csitár hn. Hont, Nógrád és Nyitra m./.

Ipolyság – Hont vármegye, Schemnic /Selmeci járás/

A XVIII. század elején végrehajtott országos összeírások adatai szerint a mezővárost is megviselték a török háborúk és a kurucmozgalmak. Danis Ferenc, Ipolyság krónikása nem tárgyalja a települést érintő XVIII. századbeli migrációt. Vályinál katolikusok lakta magyar mezővárosként szerepel, földesura a rozsnói és a besztercebányai káptalan.

Ipolyság mv.	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	14	6	20	18	-	2
1720	-	27	1	28	27	-	-

1715 adózók: 14 jobbágy, 6 zsellér; 20 családfő

Stephanus Elek; Gregorius Bodony; Andreas Drahos; Michael Antal; Jacobus Baginay; Amrtinus Toth Ianko; Joannes Kovacs /Kovács/; Gregorius Cseres; Benedictus Cseres; Stephanus Lukacs /Lukács/; Stephanus Benko; Martinus Dolmady /Dalmadi/; Thomas Pasztor /Pásztor/; Laurentius Thot /Tóth/; Laurentius Elek; Joannes Bodony; Gregorius Thot /Tóth/; Michael Benko; Matheus Dolmady /Dalmadi/; Michael Toth /Tóth/; Marci; Mathias Koncz;

15 magyar családnév, 75%

Szláv 5 (Drahos, Baginay, Toth Ianko, Benko /2/) 20%.

1720 adózók: 27 családfő

Martinus Dalmadi; Andreas Gaál; Thomas Pásztor; Joannes Toth Lörincz /Tóth Lőrinc/; Matthaues Dalmadi; Joannes Toth /Tóth/; Stephanus Elek; Matthias Koncz; Thomas Gaál; Joannes Baranyi; Albertus Balya /Baja/; Gregorius Bodonyi;

Andreas Drahos; Jacobus Bagonyai; Gregorius Toth /Tóth/ özv.; Joannes Herczeg; Paulus Bodonyi; Thomas Toth /Tóth/; Joannes Kovács; Andreas Seres; Benedictus Seres; Stephanus Lukács; Joannes Seres; Joannes Szénai (vsz. Szennai); Stephanus Mulyadi; Joannes Bodonyi; Joannes Toth /Tóth/.

26 magyar családnév, 96%

Szláv 1 (Drahos) 4%.

Származási helyre utaló családnév: Bodonyi /3, Bodony hn. Nógrád, Heves és más m./; Dalmadi /2, Dalmad hn. Hont m./; Baranyi /Baranya hn. Baranya, Máramaros és Ung m./; Bagonyai /Bagonya hn. Hont és Zala m./; Szennai /Szenna hn. Somogy m./, Mulyadi /Múlyad hn. Nógrád m./.

Gyerk – Hont vármegye, Schemnic /Selmeci járás/

Gyerk	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	27	7	24	24	-	-
1720	-	27	3	40	37	-	-

1715 adózók: 27 jobbágy, 7 zsellér; összesen 34 családfő

Paulus Szunyogh /*Szúnyog*/; Mathias Csalodi /Vélhetően elírási vagy olvasási tévesztés; inkább: *Csarodi*/; Thomas Szabo /*Szabó*/; Martinus Silla /*Sile*/; Stephanus *Sille*; Simon Terek /*Török*/; Andreas Gaspar /*Gáspár*/; Benedictus Bogar /*Bogár*/; Paulus Varias /*Varjas*/; Andreas *Csarodi*; Stephanus *Csarodi*; Andreas Varias /*Varjas*/; Joannes *Csab*; Albertus Bogar /*Bogár*/; Paulus Bogar /*Bogár*/; Andreas Szabo /*Szabó*/; Paulus Iudik /*Judit*/; Joannes *Cserili*; Blasius Sarkany /*Sárkány*/; Paulus Bogar /*Bogár*/ ifj.; Stephanus Kevosdi /*Kövesdi*/; Joannes Bogar /*Bogár*/; Stephanus *Csab*; Joannes Magocs /*Magócs*/; Mathias *Cserödi*;

Paulus Silla /*Sile*/; Mathias Thot /*Tóth*/; Mathias Halasz /*Halász*/; Jacobus Andres; Andreas Barat /*Barát*/; Joannes Pastor /*Pásztor*/; Georgius Csordas /*Csordás*/; Jacobus Mines Pastor /*Kisebb Pásztor*/; Stephanus Kovacs /*Kovács*/.

33 magyar családnév, 97%

Szláv 1 (Andres) 3%.

1720 adózók: 37 családfő

Andreas *Varjas*; Joannes *Csáb*; Albertus *Bolgár*; Paulus *Bolgár* özv.; Blasius *Bolgár*; Georgius Judith /*Judit*/; Paulus *Bolgár*; Stephanus *Kövesdi*; Joannes *Nagy*; Andreas *Pap*; Paulus *Balla*; Joannes *Magócs*; Joannes *Halász*;

Matthias Thuri /*Túri*/; Paulus Sillye /*Silye*/; Matthaeus Toth /*Tóth*/; Matthias *Halász*; Joannes *Jakab*; Andreas *Jakab* özv.; Andreas *Baráth*; Paulus *Szunyogh*; Matthias *Cserödi* özv.; Thomas *Szabó*; Martinus *Szilantó*; Stephanus *Silye*; Andreas *Bolgár*; Andreas *Gáspár*; Gregorius *Bolgár*; Paulus *Varjas*; Joannes Lesztai (talán: *Lesznai*); Stephanus Thuri /*Túri*/; Paulus Judith /*Judit*/; Michael *Halászi*; Joannes *Balla*; Franciscus *Silye*; Adalbertus *Cserödi*; Andreas *Szabó*.

37 magyar családnév, 100%

Az 1715-ben feljegyzett 'Bogár' családnevek /5/ 1720-ban 'Bolgár'-ra változtak /6/!

Származási helyre utaló családnév: Csarodi /Csaroda hn. Bereg m./; Cserili /Cseri hn. Hont m./; Kövesdi /Kövesd hn. Hont m./; Túri /Túr hn. Hont m./; Halászi /Halász hn. Heves m.; Halászi hn. Moson, Nógrád és Pest m./ . A 'Csab' név /1715/ eredeztethető régi világi személynévből, vagy Nyitra megyei helynévből, míg 'Csáb' alakja Hont megyei származási helyre utal.

Pereszlény - Hont vármegye, Schemnic /Selmeci járás/

A falu török háborúk utáni benépesítéséről nincsenek adataink. Vályi gróf Eszterházy katolikus magyar falvaként említi.

Peresz- lény	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	18	14	32	32	-	-
1720	-	36	2	38	36	-	-

1715 adózók: 18 jobbágy, 14 zsellér; összesen 32 családfő

Stephanus Agardi /*Agárdi*/; Stephanus Csamo /*Csomó*/; Andreas *Pethő*; Michael Csomo /*Csomó*/; Thomas Balint /*Bálint*/; Michael Halasz /*Halász*/; Joannes Gazdak /*Gazdag*/; Stephanus Thoth /*Tóth*/; Stephanus Balint /*Bálint*/; Gregorius *Pethő*; Michael Csomo /*Csomó*/; Michael Bala /*Balla*/; Gregorius Pinter /*Pintér*/;
;
Mathias Pinter /*Pintér*/; Josephus *Dombi*; Emericus Balint /*Bálint*/; Georgius *Varga*; Mathias *Balla*; Stephanus *Balla*; Stephanus Iakus /*Jakus*/; Joannes Thoth /*Tóth*/; Jacobus Pinter /*Pintér*/; Stephanus Iakus /*Jakus*/ ifj.;
Joannes Hoxa /?Hafka szl., Hóka magyar hn./; Michael Kovacs /*Kovács*/; Andreas Thoth /*Tóth*/; Jacobus *Jakus*; Laurentius *Varga*; Joannes *Varga*; Laurentius *Pethő*; Joannes Hallasz /*Halász*/; Mathias Thot /*Tóth*/;

31 magyar családnév, 97%
Szláv 1 (Hoxa) 3%.

1720 adózók: 36 családfő

Michael *Balla*; Stephanus Pinter /*Pintér*/; Matthias Pinter /*Pintér*/; Paulus *Lakó*; Georgius *Varga*; Matthaeus *Balla*; Jacobus *Kiss*; Thomas *Balla*; Stephanus Jakuss /*Jakus*/; Joannes Toth /*Tóth*/; Stephanus *Balla*; Jacobus *Pintér*; Stephanus Jakuss /*Jakus*/; Stephanus *Halász*;
Martinus *Kovács*; Joannes Thuri /*Túri*/; Joannes Jakúss /*Jakus*/; Laurentius *Varga*; Michael *Varga*; Laurentius *Pethő*; Stephanus *Pethő*; Joannes *Halász*; Stephanus *Bálint*; Matthias Toth /*Tóth*/; Stephanus Avárdi /*Agárdi*/;
Stephanus *Csomó*; Andreas *Pethő*; Michael *Csomó*; Thomas *Bálint*; Michael *Halász*; Adamus Gazdag /*Gazdag*/; Stephanus *Tóth*; Michael *Töre*; Paulus *Bálint*; Gregorius *Pethő*; Michael Csomo /*Csomó*/ ifj.

36 magyar családnév, 100%
Származási helyre utaló családnév: Agárdi /*Agárd* hn. Fejér, Nógrád és más m./; Töre /*Hn. Bars* m./; Túri /*Túr* hn. Hont m./, esetleg Hoxa /*Hóka*, szl. Hafka, hn. Szepes m./.

Ipolyvisk – Hont vármegye, Schemnic /Selmeci járás/

A török kor végén a vidék jelentékenyebb települései közé tartozott. Újranépesítéséről nincsenek adataink. Vályi magyar katolikus faluként tartja számon. Földesurai gróf Koháry és gróf Eszterházy uraságok.

Visk	A háztartások száma a népesség jogi állapota szerint				A név szerint felsorolt lakosságból		
	nemes	jobbágy	zsellér	összesen	magyar	német	tót
1715	-	24	15	39	39	-	-
1720	1	51	1	53	51	-	-

1715 adózók: 24 jobbágy, 15 zsellér; összesen 39 családfő /listán: 40/

Josephus Osko /*Oskó*/; Joannes Osvath /*Osvald*/; Mathias Berkos; Paulus *Varga*; Joannes Baril; Paulus Koles; Andreas *Csabi*; Joannes *Csala*; Stephanus *Pili*; Andreas *Csala*; Joannes *Puska*;
Andreas *Török*; Andreas Csovarj /talán: *Csővári*, szl. Čúvári/; Paulus Buday /*Budai*/; Georgius Kadasy /*Kádasi*/; Benedictus *Nemes*; Nicolaus Szabo /*Szabó*/; Gregorius Csoran /helyesen: Csovan, azaz: *Csalán*/;
Gregorius Haida /*Hajdú*/; Stephanus Buiti /*Bőjti*/;
Stephanus Kadasy /*Kádasi*/; Mathias *Nagy*; Georgius Monar /*Molnár*/; Mathias Buday /*Budai*/; Stephanus Csovan /*Csalán*/; Andreas Maior /*Major*/; Stepahnus Csovan /*Csalán*/ id.; Paulus *Szecsei*; Albertus Boiti /*Bőjti*/; Paulus *Ibrany*;

Franciscus Puskas /*Puskás*/; Joannes Lukacs /*Lukács*/; Laurentius Kaisza /*Kajsza*/; Stephanus Monar /*Molnár*/; Joannes Simon; Mathias Kenyeres; Stephanus Berkes; Joannes Thoth /*Tóth*/; Albertus Ibrany /*Ibrány*/; Paulus Berkes.

37 magyar családnév, 93%

Szláv 4 (Berkos, Baril, Koles) 3%.

1720 adózók: 51 családfő

Paulus Paska; Paulus Buday /*Budai*/; Georgius Kádasi; Michael Pilyi /*Pili*/ özv.; Benedictus Nemes; Nicolaus Szabó; Gregorius Csovány /*Csalán*/; Gregorius Hajdú; Matthias Csovány /*Csalán*/; Joannes Paska; Stephanus Kadas /*Kádas*/; Matthias Csovány /*Csalán*/ ifj.; Matthaes Bartal; Georgius Molnár; Stephanus Csala; Benedictus Buday /*Budai*/; Stephanus Csovány /*Csalán*/; Andreas Major özv.; Stephanus Csovány /*Csalán*/ id.; Thomas Kerekes; Matthias Berkész /*Berkes*/; Franciscus Puskas /*Puskás*/; Joannes Szabó özv.; Joannes Lukács; Laurentius Kajsza; Nicolaus Ibrányi; Stephanus Molnár; Joannes Osváth; Paulus Lukács; Georgius Toth /*Tóth*/; Matthias Kümives /*Kőműves*/; Stephanus Berkeszi; Joannes Toth /*Tóth*/; Martinus Tóth; Joannes Simon; Albertus Ibrányi; Josephus Oskov; Joannes Toth /*Tóth*/ ifj.; Michael Csore /talán: *Csóré*/; Paulus Varga; Joannes Barthos /*Bartos*/; Paulus Kolos; Paulus Szecsey /*Szecsei*/; Georgius Toth /*Tóth*/ id.; Joannes Csala; Stephanus Pili; Andreas Csala; Andreas Török; Gregorius Csovány /*Csalán*/ ifj.; Joannes Csovány /*Csalán*/; Stephanus Bújti /*Bőjti*/.

50 magyar családnév, 98%

Szláv 1 (Oskov) 2%.

Származási helyre utaló családnév: Csabi /*Csab* hn. Nyitra m./; Pili /*Pél*, szl. Pil, hn. Bars m./; Budai /*Hn. Buda*/; Ibrányi /*Ibrány* hn. Szabolcs m./; Szecsei /*Szecse* hn. Bars m./; Berkeszi /*Berkesz* hn. Szabolcs, Szatmár m./; Csővári /*Csővár* hn. Nógrád m./; Bőjti /*Böjt* hn. ? m./.

A kés éle

CSÁKY KÁROLY

Sorsfordulások

És kiszakadt méhedből
akaratunk ellenére
két magzatunk is,
mielőtt beléptek volna
e földi időbe.

Igaz,
felvette őket
angyalai közé
beléjük lehelt lélkével
az Úr,
hogy szolgálják őt
időtlenül,
azaz örökŰn örökké.

Mi itt maradtunk
oldani a fájdalmat,
bár megpróbáltak
ítélkezni felettünk
könnyelműen
önjelölt préfétái
a mának.

S csak szorítottuk tovább
egymás kezét,
reménykedve
jövendőben,
újabb áldott állapotában
a létnek.

(2014.2.6.)

Kovácsolt szögek

PETROZSÉNYI NAGY PÁL

A SZUPLINITOROK HÓNAPJA

Feltételezem, többé-kevésbé ismerik a magyar tanügyi szaktanácsadókat. De vajon a románokat ismerik-e? Nem? Akkor tüstént bemutatok egyet, még hozzá munka közben, hadd lássuk, hogy izzad, dolgozik egy román kollega. Helyszín: Nagyvárad. Időpont: augusztus, a szuplinitorok kinevezésének hónapja. Hogy kik a szuplinitorok? A román–magyar szótár szerint helyettes tanerők, akik többnyire szülési szabadságon lévő tanárnőket helyettesítenek. Eddig semmi különbség. A differenciák akkor ugranak ki, amikor... De térjünk vissza a mi emberünkhöz! Kövessük útján, s a differenciákra is fény derül, megismerik a szuplinitort s a szuplinitorok hónapját.

Tanfelügyelőnk neve... Talán mellékes, mert mit mond egy név? Semmit. De az a szó, hogy tanfelügyelő, románosan inspektor, olyan varázsszó, amire valamennyi szuplinitor hasra vagy hanyatt esik, a béka ciripelni, s a tücsök brekegni kezd. Egyszóval Valaki. Valahol az úristen és a köztársasági elnök közt. Csak termetre kicsi, mármint a mi tanácsadónk, ezért járt kalapban és koturnuson. Arca erélyt és műveltséget áraszt. Igaz, az orosz lányt néha orosz lánynak mondja, s a rezsit meg rezsímnak. Csakhogy ennek nem szabad beugrani, ez ugyanis trükk, pedagógiai fogás, amivel ökelme mások műveltségét teszteli.

Dél. Inspektorunk tikkadtan totyog egy árnyékos kapu alá, óvatosan körülnéz, majd előhúz egy... Zsebendőt? Ugyan! Zsebtükröt, egy egészen egyszerű tükröcskét. Megigazítja nyakkendőjét, zakóját. Párizsi divat, a legfrissebb modell szerint, bár ezt általában titkolni igyekeznek. Szerény ember, annyi szent. Vagy inkább hazafi? Figyeljünk tovább, hátha ezt is megtudjuk. Most például mosolyog. Elég sután, de hát mit tegyen, ha ezt többnyire csak felfelé szokta gyakorolni. A tréning után megint körülnéz, kihúzza magát, s a házba lopózik. Amikor újra felbukkan, kielégülten piheg, s nem veszi észre, hogy a slicce félig nyitva maradt.

– Tisztelem! – lép váratlanul a tyúkszemére valaki. Illetve lépne, ha egyáltalán volna tyúkszeme, ti. bármit tesz, mond, ő maga a tökély, mintha a kormány s az egész Román Kommunista Párt mondaná, következésképpen csakis ő tud a mások tyúkszemére lépni. Ennek ellenére most felszisszen kissé.

– Nem tud vigyázni, Csipetke kartárs?

– Elnézést! – vigyorog a dagadt kollega, aki már két éve molesztálta egy bizonyos állásügyben, azzal még keményebben tapos a Párt szócsövére.

– Mondja, maga tényleg megbuggyant?

– Ahogy vesszük: lehet, hogy igen, lehet, hogy nem, hanem az orrát még megcsavarom.

– A kurva...! – kapálódzik a szerény divatfi. – Esküszöm, ezért még ma megfizetsz.

– Én? Hát ide süss! – lebegtet meg a férfi kajánul egy fotót. – Remélem, ismerős, domnu Casanova.

– Honnan szerezte?

– Nem mindegy?

– Disznó! Halljuk mit akar?

– Mintha nem tudná! Szeretném, ha...

– Jó, jó, majd holnap! Jöjjön az irodámba, meglátjuk, mit tehetek.

A tanfelügyelőségen izgatott tömeg toporog. Valamennyi szuplinitor, az a tartalék, amit az évről évre növekvő munkanélküliség termel ki magából, öregek, fiatalok, mind munkát akar, legyen az bárhol, kerül, amibe kerül.

Tanfelügyelőnk méltóságteljesen sétál el a tömött sorok előtt. Hiába, augusztus a szuplinitorok hónapja. Irodájában madárfejű ember ücsörög.

– Engem keres?

– Igenis.

– Sajnálom, pillanatnyilag nem érek rá. A madárfejű magabiztosan mosolyog.

– Nézze – húz elő zsebéből egy sovány borítékot –, ketten vagyunk, a dolog köztünk marad: ön ad egy állást, én a borítékot.

– De uram...!

– Öt ezer lej van benne. Többet nem adhatok, legfeljebb... Várjon csak: koszt, lakás, villamos... – számol szélsébesen. – Igen, ennyit. Ha elfogadná.

– Tizenöt ezret?

– Ötöt.

– Hallatlan, hogy nem sül ki a szeme! Hát pedagógus maga! Mit gondol, kivel beszél?

– Én...

– Maga... pitiáner. Úgy kirúgom innen, hogy Magyarorszáig repül. Eladná a lelkét egy katedráért? – hadonászik a Nagy Ember lábujjhegyre állva.

– Ha nem, nem, pedig hozzácsaptam volna néhány könyvet is.

– Milyen könyveket?

– Jókait, Mikszáthot, úgy... száz darab körül.

– Nos... nem bánom. Párát elfogadok, már úgy értem, olvasni.

– Természetesen, és...

– Semmi és! Csak olvasni, bár én, higgye el, szívesen segítenék magán. Hát... majd meglátjuk. Keressen fel holnap, akkor többet mondhatok.

– Orvost! – kiáltják hirtelen kívülről. – Elájult, gyorsan, gyorsan, hívjátok a mentőket!

– Már megint?! – bosszankodik a pöttöm felügyelő.

Újabban mindennap történik valami. Ki örjög, ki elájul. Tiszta diliház ez az osztály. A végén még ő is bedilizik ezek közt.

– Vigyük az irodába! – ajánlja a vezér–tanfelügyelőnek, s órájára pislantva a tömegre recsent: – A félfogadásnak vége, tessék kifáradni!

A szuplinitor restelkedve tér magához. Törekeny, ősz hajú asszony. Reggel hatkor jött, azóta vár étlenszomjan, hogy a Vezér elé engedjék.

– Maga már megint itt van? – ráncolja össze homlokát a vezér-tanfelügyelő.

– Bocsánat! – támol yog kábán az asszony. – Nem akartam zavarni, de...

– Hagyjuk! Maga javíthatatlan. Miért nem fér a fejébe, hogy egyetlen állás sincs! Túl sok a pedagógus. Talán képezze át magát, menjen az iparba, itt... fölösleges.

– Kérem! – szökik a vér a tanítónő arcába. – Akkor nyilván erre sincs már szükség – csapja az asztalra a piros pártkönyvét.

A tanfelügyelők megdermednek.

– Figyeljen ide, kedves kollegina! Én speciel megértem magát – keresi a szavakat zavartan a Vezér. – Egész nap várt, ideges. De hát mi is emberek vagyunk. Amit lehet, megteszünk, várjon még egy napot! Tegye el a könyvét, és jöjjön vissza holnap!

MOLNÁR JÓZSEF

Fénytelen fények

Én vagyok, meg nem is én vagyok.
Azóta változtam,
sok minden változott.
Kerekbb lett a világ,
már nem tudom, mi bánt,
halott anyám is megunta,
nem szólít,
befásult,
én meg hiába gondolok rá,
fel már semmi, senki sem
éleszi,
bár szeretném,
fordulok hát a változások felé,
mi várható ebből,
kapdosom fejem,
látom,
milyen nagy a végtelen,
mint egy eleven gyermek,
nem tudni, mi lesz belőle,
mivé válhat egyszer,
nézem a sok milliárd csillagot,
mit tudásom, tudatom befog-ad,
jaj, hagyd a titkokat!,
majd elhallgatsz te is,
félteni kell,
vagy lesz erónk
a kapukat kitárni,
s egyszerűen
innen
kiséteni?

Zúg a sok meg nem hallott,
ki nem mondott információ,
Végtelen az Egy,
a kimondhatatlan,
felfoghatatlan
Teremtő Szó.
Mindenütt Élő
Egy az Igazság,
ezt harsogja az
Úr-Úr-Lélek;
szendergünk,
álmosan nyitjuk
vak szemeinket.

Nincsélet az univerzumban
köszöni, jól van,
nincsélet a földön
ezeregy bajban,
meséli Seherezádé,
a király bámulja,
senki sincs, aki
az igazságnál
nagyobbat
hazudna?

Hazudnak este, reggel,
hol vannak a számonkérők?,
szabad akaratunkból
lettünk ilyen álomfélők?
Minek foglalkozni azzal,
mit keresünk itten,
tudatleépülés bajnokai
legyünk, elhallgassunk?
Vagy ébresszük felébredve,
szeretteink a porban,
hol itt a béke,
háború van.
Ész, erő, akarat,
menekül a lélek,
viharban,
földrengésben
futnak el a vének.
Évek elmúlnak
temetetlen múlttal,
miért élünk a földön?,
senki nem mondja.
Csak a senki mondja,
ki már megélte
ezerszer a halotti
csendet,
csak a senki merné
kimondani
az egyszeregyet,
a megsemmisítő végszót:
ahol az Igazság,
ott az Ítélet,
és jaj, ha az Egy,
a Mérhetetlen, miránk,
fénytelen fényeire
megharagszik!

BÖRZSÖNYI ERIKA

Nagyapó képe

Asztalomon, éppen előttem áll egy kép
megsárgult, mögötte majd száz év.
Évszámot nem jegyzett fel rajta a
gondos kéz, talán az első nagy
háború valamelyik kaszárnyájában,
viharszünetben készülhetett.
Középső sorában ülnek a hadfiak,
zubzonyuk gombja begombolva rendben.
Középtájt ül az én drága nagyapám,
komoly, szép arcán fáradtak a jól
ismert vonások. Nagyapó, ki akkor
nem volt már egészen fiatal, paroliján
a csillagok, mint krumplivirágok, ott virítanak.
Mögötte áll a legény, tisztiszolgának nevezték
bár nagyapó nem volt tiszt, mondják
nekem a krumplivirágok. De legény azért
dukált neki, ki a csizmáját fényesítette, s
őt rendben kiszolgálta. Szeretem ezt a
képet, ahogy szerettem az én drága
nagyapómat is, aki gyermekkorom éveit
fényesre csiszolta, miként az ő csizmáját
a mögötte álló fiatal, szép arcú parasztlegény.
Nagyapó kardbojtján ellettek éveken át a
macskák, míg ő álmaiban újra Galíciában járt

Kések

CSÁKY KÁROLY

A lukanényei Jó Pásztor-templom

Alig akad tájainkon olyan község, ahol egyazon felekezetnek két temploma is lenne. Eme ritka települések egyike Lukanénye, a közel másfélezer lakosú, hajdani Hont megyei falu. Egykori plébánosának, **Pintér Zoltán** szentszéki tanácsosnak itteni működése alatt az egyházközség területén két új modern templomot is szenteltek. Az egyiket *Szlovágyarmaton* emelték **Szent Imre** tiszteletére, a másikat *Lukanényén* építették, s ennek titulusa a **Jó Pásztor**.

Pintér Zoltán így emlékezett vissza később a templomépítésekre: „*Lukanényének öt filiája van. Hat falu volt öt templommal. Akkor még Szlovágyarmatnak nem volt temploma. Fájt is mindig a szívem, amikor végimentem azon a falun, mert lakosai olyanok voltak templom nélkül, mint a pásztor nélküli juhok. Akkor azonban csak fohászodni lehetett azért, hogy legyen majd egyszer nekik is templomuk. Volt is nagy öröm és ünnepség, amikor 1993. november 6-án felszenteltük az új templomot Szent Imre tiszteletére. Am volt öröm Lukanényén is, mert még ugyanaznap délután a püspök atya megáldotta Nényében a Jó Pásztor-templom alapkövét. Történt mindez a magyar honfoglalás 1100-ik évében, amit márványtábla jelez a templom falán.*“ (2000:111)

Eredetileg csak kápolnát terveztek Lukanényére, de e helyett egy szép modern templom épült itt. A mai plébános, Mons. Dobos Péter pápai káplán így összegezte egyik interjújában az építkezés hátterét: „*Az ötlet mögött semmilyen önös érdek nem volt, még kevésbé munkált az olyan szándék, hogy csökkenjen a régi plébániatemplom jelentősége, és természetesen a községet sem szerette volna megosztani a plébános. Egyébként a II. vatikáni zsinat ajánlása is kimondja: lehetőséget kell adni a híveknek arra, hogy hétköznapiokon is részt vehessenek a szentmiséken és szentáldozáshoz járulhassanak. A gondolatot a lakosok tetszéssel fogadták. Annál is inkább, mert ezzel az idősök templomba járása is könnyebbé vált. A tervezett kápolnából végül is takaros templom lett, s az új, Jó Pásztorról elnevezett Isten házát 1996 áprilisában, a millicentenárium évében szentelték fel.*“ (2012.<http://ujso.com>)

Az **észak-déli tájolású templom** a mai község közepén, a falun átfolyó patak mellett, a régi *Nepomuki Szent János szobor* közelében áll. A **trapéz alakú** építmény falmagassága az **egyenesen záródó északi szentélytől** a bejárati csarnokig fokozatosan csökken, szélessége pedig a bejáratától a szentélyig tágul. A nyugati és a keleti falak háromtengelyesek; a keskeny pillérek által tagolt falmezőkben egy-egy magas ablak világítja meg a belső teret. Az északi falhoz épült a kis **sekrestye**, a szentély fölé pedig a **nyitott huszártorony**. A torony kétszintes, alsó részében egy **kisharang** lakik, fent pedig egy fehér egyenes szárú **kereszt** magasodik. A harangot **Híves György** és családja, illetve **Tóth Vince és neje, Batta Mária** készítették. A két toronyfal a szentély homlokfalán is végighúzóódik, mintegy pillérszerűen közrefogva annak magas, keskeny ablakát.

A **déli főbejárat** felett egy oszlopos balkonszerűséget láthatunk, homlokzatán **Lukanénye címerével** s ezzel a felíratával: „*Venite adoremus Dominum / A.D. 1996*“ A fakeretes, üvegezett négyzet alakú ajtótól balra két **fehér márványtáblát** helyeztek el, az egyikén ez áll: **Alapkőszentelés / 1993. nov. 6.** A másik táblán pedig az alábbi szöveg olvasható: **Épült a magyar / honfoglalás 1100. évében / Felszentelve 1996. ápr. 27-én.** A felszentelés alkalmából egyébként Lukanénye címerével ellátott **Emléklapot** is készítettek, melyen a következő szöveg olvasható: „*Az Úr kegyelméből, a lukanényei r. kat. hívő közösség, a Község és a Községet támogató vállalatok és pártfogók adományából a Magyar Honfoglalás 1100. évében felépült a lukanényei Jó Pásztor-templom. A harang és a templom szentelése elvégeztetett 1996. április 27-én. Ö. E. Mons. Dominik Tóth a Pozsony-nagyszombati főegyházmegye szentelő püspöke, Barta Károly Tamás Jászovár-i Apát Úr, Lénár Károly Kanonok Úr, Pintér Zoltán helyi esperes-plébános és a környékbeli plébánosok áldásával. / A községi szimbólumok megáldása és az első templombúcsú szentmise bemutatott Bartal Károly Ottó Tamás Jászovári Praem. Főapát Úr, Pintér Zoltán Szentszéki Tanácsos helyi plébános és*

a környékbeli plébánosok áldásával 1996. április 28-án./ Szolgáljon e templom mindörökké Isten dicsőségére/ és a lukanényei keresztény hívő nép lelki javára.“ A szentelést végző főpásztorok megkapták a templom szimbolikus kulcsát is. Az emléklapot **Pintér Zoltán** plébános, **Híves György** Lukanénye akkori polgármestere, illetve **id. Híves Vince**, a lukanényei egyháztanács elnöke írták alá. Itt kell megemlítenünk, hogy a munkálatokból a falu mintegy 154 lakosa vette ki részét. Legtöbben egy egész napot dolgoztak le, de akadt olyan, aki 5-6-8 napot vállalt. A legtöbbet ifj. Tóth Vince (16 nap) és ifj. Híves József (12 nap) dolgozott az építkezésen.

A **templom előcsarnokának** falát **Patay Lászlónak** a **honfoglalás jeleneteit** ábrázoló nagyméretű szekciója díszíti. Patay László (1932-2002) 13 éves koráig Lukanényén élt, ahol édesapja a falu kántortanítója volt. Munkácsy-díjas Erdemes művész, Barcsay Jenő és Szőnyi István tanítványa, Lukanénye díszpolgára. „*Festészetében a látvány, a látomás és a képzelet egyenrangú szerepet játszik.*“ Tájat, portrét, monumentális táblaképeket, freskókat, szekciókat egyaránt készített. Munkái több templom falát ékesítik. A nényei honfoglalás képét 1997-ben készítette, de ő festette 1996-ban a **szentély oltárfalát**, a 87 négyzetméteres szekció is. A szentély oltárasztal mögötti falát egy nagyméretű gömbalakzat osztja ketté. Ezt felezi a keskeny magas fénynyílás, amely előtt egy szépen megmunkált, nagyméretű feszület látható. A feszület felső szára szegmentíves, a korpusz szintén fából készült. Krisztus töviskoronás feje előre néz, függőlegesen a keresztre szögezett karjainak kézfejei a kereszt feletti térbe érnek; lábszárai térdben behajlítva, lábfejei egymáson. Az ágyéktakarón kívül jobb lábfejen egy lepel is látható. A feszület **Ján Chovan** munkája, akárcsak a templom **szobrai** és **stációi**.

Az **oltárfal szekciójának nyugati felén**, a kép közepén **Jézust**, a **Jó Pásztort** láthatjuk. Az ókeresztény művészet egyik legfontosabb Krisztus-jelképe ez, rekvizituma a vállra felvett bárány és a pásztorbot. A fehérre festett szekción bárányokat látunk Krisztus körül is. A Jó Pásztort ezen kívül nényei ihletésű képmozaikok veszik körül. Az egyes, Nényére is jellemző fontos munkafolyamatokat örököltette meg a mester: a vetést és az aratást, a halászatot és a szülömművelést. Alakjai létező nényei arcok, itteni munka- és ünnepi viseletbe öltöztetve. A **keleti falrész** központi alakjai **Jézus és az emmauszi tanítványok**, alatta az **Eucharistia** megjelenítése. A szekción más alakzatok is láthatók, többek közt imádkozó nényeiek.

A szentélyben egy kisebb talapzaton áll a fából készült, téglalap alakú, keresztalakzatokkal díszített **keresztelőmedence**. Tetején azt a jelenetet látjuk, amikor **Keresztelő Szent János** a Jordán vizében megkeresztelte Jézust. Jézus imára kulcsolt kézzel térdel János előtt, akinél egy nagyméretű keresztet látunk, jobb kezét a keresztelendő feje felett tartja, fölötte a galamb képe. Ezt Dobos Péter lelkiatya ajándékozta a templomnak. Az **ambó** díszítése a Szentlelket ábrázoló galamb.

Szent Rita szobra az oltárasztal közelében áll. Szerzetesi ruhában látható, kezében feszülettel. A szobrot **Nozdroviczky Béla és neje, Hustyava Mária** készítette. Ugyancsak a szentélyben áll a **Fatimai Szűzanya** koronás szobra, valamint a **Szent József-szobor**. Ezt a József nevű templomlátogató férfiak készítették. József bal kezében liliumot tart, jobb karján pedig a gyermek Jézust, aki két tenyerét maga előtt tartja.

A **Szent Antal-szobor** a **hajó**ban, a kórusrész alatt látható. Antal szerzetesi ruhában van, jobb karján a Kisjézus hasonló megjelenítésben, mint a Szent József szobornál. Ez a szobor **Czvenyel József és neje, Gyuris Mária** ajándéka. Ugyancsak a hajó falain helyezték el a fából készült reliefes keresztút-ábrázolásokat. A hajó három oldalánál egyébként a karzat fut körbe, amit hátul két gömbölyű oszlop tart. (Adatközlő: Juhász Pálné Baska Mária harangozó- és sekrestyésasszony, 1945)

A lukanényei új templomnak is plébániatemplomi rangja van. Minden vasárnap tartanak itt is szentmisét, de miséznek hétköznapi napokon is. S volt már itt több esküvő, keresztelés és elsőáldozás is. A templomi, illetve egyházközségi életet dokumentálják az előcsarnokban kiállított színes fotók, dokumentumok.

Légifelvétel a faluról a Jó Pásztor templommal

Lukanénye új temploma (Csáky Károly felvétele)

A templom szentélye (Csáky Károly felvétele)

Korpusz az új templomban (Csáky Károly felvétele)

A honfoglalás részletei Patay László bejárati szekköja (Csáky Károly f.)

A templomhajó a kórussal (Cséky Károly f.)

A Mária-szobor, Ján Chovan alkotása (Csáky Károly felvétele)

A lukanényei Mindenszentek plébániatemplom

Lukanénye kiemelkedő pontján, az egykori *Házasnénye* területén áll a több évszázados római katolikus Mindenszentek plébániatemplom. Isten eme hajlékát nemrégiben kívülről-belülről felújították, kifestették, s ma gyönyörű pompájában ékeskedik a falu fölött. 2014-ben, a *250 éves évforduló*, illetve a restaurálás alkalmából szentelik újjá.

A *barokk-klasszicista* templomépítés idejével kapcsolatban megoszlanak az eddigi vélemények-közlések. Az *1761-es visitatiokor* már állt itt szilárd építőanyagból emelt templom, famennyezetes *szentéllyel* és *hajóval*, boltozott *sekrestyével*, mely építmény hossza 11 öl és 2 láb (kb.22,6 m), szélessége 3 öl és 1 láb (6,3 m) magassága pedig 3 öl 2 láb (6,6 m) volt. Ennek falai azonban a „*régiségük miatt omladoztak*“. A templomról azt is feljegyezték, hogy az *Mindenszentek titulusára* épült „*a hívek buzgalmából és költségén, de hogy mikor, az nem tudatik*“. S amint még megemlégték: az Úr háza „*megáldva megvan, viszont felszentelve nincs*“.

Az egyik járási monográfia szerint az itteni templomot a *XVIII. század 80-as éveiben* emelték, mai *főhomlokzata* pedig *1910-ben* épült. Hasonlóképp vélekedik a szlovákiai műemlékeket nyilvántartó régebbi kiadvány is. A Magyar Katolikus Lexikonban viszont azt írja a község egykori plébánosa, hogy a templomot *1764-ben* építették. Ezt a templomépítési évszámot közli a *Pozsony-Nagyszombati Egyházmegye Schematizmusa* is, akárcsak a *Besztercebányai Egyházmegyei Schematizmus*. (Az egyházközség újabban ide tartozik.)

Hogy hol állt a már *1761-ben is említett templom*, pontosan nem tudjuk. A visitatióban csak azt olvashatjuk, hogy a *parókia Trsztyánszky Ignác és István* költségén épült, a maitól lejjebb, attól keletebbre. A feljegyzések szerint az ő telkükön épült a templom is. A mai plébánia és a templom telke azonban egybe tarthatott. A régi adatközlők elbeszéléséből is arra következtethetünk, hogy a térvizonyok hajdan más képet mutathattak: a templom és a plébánia közt például nem vezetett széles út; a két telek szinte összeért, csupán egy mély árok, illetve egy gyalogút volt köztük. Így tehát a XVIII. század közepén emlegetett templom akár a mai helyén is állhatott, s annak omladozó falait lebontva építhették fel a mostanit. A visitatiókban bemutatott templomméreték is csaknem azonosak. A mai *barokk-klasszicista* építmény, melynek tájolása is különleges és csalóka, alig néhány méterrel tágasabb a régebben leírtnál. Az *1912-es* és az *1940-es visitatio* szerint a hosszúság 23, a szélesség pedig 8,5 méter s mintegy 600-700 ember fér el benne. A templom északkelet- délnyugat tájolású.

Mint tudjuk, az északkeleti *torony* későbbi építmény, melyhez egy magas lépcsősor vezet. A lépcsők és a torony tájolása közt egy kis törésszög van. A háromszintes karcsú, keskeny előtorony a főhomlokzat közepéhez épült, s ez így inkább egy vegyes (barokkos és klasszicista) építészeti stílus benyomását kelti. A torony *bejárati kapuja* kökeretes, félköríves végződésű. A kétszárnyas faajtó feletti félköríves bemélyedésben a „*Legyen áldott az Úr neve mindörökké!*“ felirat olvasható. Az ajtó feletti mezőben egy ugyancsak kökeretes, félköríves ablakmélyedés látható, benne üvegezett, fakeretes ablakkal. Ennek üvegén egy gravírozott *Madonna-kép* van. Az ajtót és az ablakot *lizénák*, pillérutánzó, négyszög alakú mérsékelt kifalazások szegélyezik. Mellettük még egy-egy keskeny oldalpiller, felettük pedig kiugró osztópárkány is látható. A harmadik szint félköríves, kökeretes hangvető nyílásokkal van ellátva. Ezt a szintet a sisak alatt egy kiugró, körbefutó párkányszegély zárja le. A gúla alakú, piros bádoggal fedett toronysisak tetején egy gömbön áll a kereszt. A toronyban három *harang* lakik. Ugyanennyit tartott számon az *1912-es egyházlátogatási jegyzőkönyv* is: egy 160, egy 100 és egy 50 kilogrammosat. Ebben a visitatióban még egy tornyot díszítő *napóráról* is olvashatunk. Köztudott, hogy a harangok közül a két nagyobbbat innen is elvitték az első világháború alatt, s helyettük később újakat öntettek. Ma tehát ezek a harangok találhatóak a nényei templomtoronyban. A *kisharang* az egyetlen, amely még a régiak közül itt maradt. Ezt *Keresztelő Szent János* tiszteletére szentelték fel, amiről a latin nyelvű felirat is tanúskodik. A *középső harang* a két világháború közt készült Csehországban. Rajta ez a felirat olvasható: „*Szűz Szent Imre könyörögj érettünk. /Herold Richard harangöntőde Chomutov./A Lukanényei Római Kat. Hitközség közadakozásból.*“ A harangon látható Szent Imre reliefes alakja is. A *nagyharang* szintén Csehországból való. Ezt a dedikációt vették rá: „*Jézus Szentséges Szíve védj meg minket! / Öntette a világháborúba*

elvitt harang helyett a Lukanényei Róm. Kat. Hitközség közadakozásból. / 1923. Komutov. “
A harangon ott a Jézus Szíve-relief is.

A **templomhajót** lezáró főhomlokzat torony melletti két oldalán félköríves falmélyedések láthatók, melyeket lizénák fognak közre. A padlásteret egy timpanont képező, párkány- és szegélydísszel keretezett falmező zárja. A hajó két-két ablaka kőkeretes, enyhén szegmentíves, fakereteiben gravírozással díszített üveg. A **karzat** ma tágasabb, mint hajdan, ugyanis *Lénár Lajos atya* idejében (1958-1961) azt a hajó felé kiszélesítették. Így ma egy-egy hajóablak a kórusrészre esik. A kórust két téglalap alakú oszlop tartja, mellvédjét a *Szentségeket* ábrázoló reliefek díszítik. A régi **orgona** Ausztriából való, a billentyűzete feletti kis réztáblán ez olvasható: *HOPFERWIESER/ GRAZ*“.

Az **egyhajós** templom *sima mennyezetű*. (A régi templomnak famennyezete volt.) A csarnok falait **pillaszterek** tagolják. A falakból enyhe vastagsággal kiemelkedő, pillért utánozó épületelemek díszes oszlopfőkkel vannak ellátva, melyekből kiágaznak az ablakok fölé hajló félkörívek. Ilyen pillaszterekből emelkedik ki a hajót lezáró **diadalív** is, s ilyek láthatók az **egyenes záródású szentély** délnyugati részének sarkaiban is, melyekből a két ablakot és az oltár mögötti falmezőt félkörívesen lezáró ívek ágaznak ki. A szentély külső felét szintén lizénák tagolják kisebb falmezőkre.

A **főoltár** asztala szilárd építmény, benne vörös márványlap alatt a szent relikviák. Az **oltárszekrény** fából készült, háromszintes, impozáns alkotás. Az alsó szinten, középen az **Oltáriszentség-ház**, félköríves végződésű ajtaján az **Úrjézus** képe látható. Az utolsó vacsora asztalánál ül bordó ruhában, kék palástban; kezében kehely, előtte a megtört kenyér. Az asztal terítójét szőlő- és búzakalászminták díszítik. A szentségházat díszes oszlopok veszik közre. Ezekről jobbra és balra oszlopokkal szegélyezett, hármastípusú mezők láthatók. Előttük 3-3 magas **réz gyertyatartó**. A második szinten középpont, egy félköríves kiképzésű, oszlopokkal szegélyezett bemélyedés előtt áll a háromkaréjos szárvégű díszes **rézfeszület**, alatta az **örökmécses**. A két oldalon hasonló kiképzésű kisebb fülkéske van. A harmadik szinten magas, díszes főkkel ellátott oszlopok fogják közre az **oltárképet**.

A templom titulusa **Mindenszentek**, s ezt ábrázolja a főoltár képe is. **Mindenszentek ünnepén** (Festum Omnium Sanctorum) mindazon megdicsőült lelkeket ünnepeljük, „*akikről megszámlálhatatlan sokaságuk miatt a kalendárium külön, név szerint nem emlékezhet meg. Ide tartoznak az életszentség hírében maghaltakon kívül mindazok, akik a tisztító tűzben megújulva már megérkeztek a mennyországba*“. A keleti egyházban az összes vértanúról egy napon is megemlékeztek, s ez a Pünkösöd utáni első vasárnap volt. A nyugati egyházban az ünnep egy templomszenteléssel kezdődött, amikor is **Szt. IV. Bonifác pápa** (608-615) május 13-án Rómában a Szűzanya és az összes vértanú tiszteletére felszentelte a Pantheont. Máriát egyébként **Mindenszentek Királynéjának** is nevezik. **III. Gergely pápa** (731-741) az ünnepet áttette május 31-re, amely aztán „*a Szent Szűz, minden apostol, vértanú, hitvalló s a földkerekségen elhunyt minden tökéletes igaz ember*“ emléknappá lett. **IV. Gergely pápa** (827-844) tette végül Mindenszentek ünnepét november elsejére.

Szólnunk kell itt az ünnep, azaz Mindenszentek **ikonográfiájáról** is. Általában a *Jelenések könyve* alapján ábrázolják az ünnepet, s a képeken a *Bárány imádása* is megjelenik. Ennek helyére a XV. század tájékán a *kegyelem trónusa* lép. Korábban a képen a *Mindenszentek bevonulását a templomba* ábrázolták. A XI. században a képek középpontjába a *trónon ülő Krisztus* került.

Magyarországon Mindenszentek tisztelete a középkorba nyúlik vissza. Később, a barokk freskókon úgy ábrázolják az eseményt, amint megnyílik az ég, s látjuk a mennyország népét. A **barokk oltárképeinken** (Kelenye, Lukanénye) ott állnak az előtérben nemzeti szentjeink is színpompás nemzeti viseletben.

A lukanényei **Mindenszentek oltárkép** az imént elmondottaknak egyféle szintézise. Rajta vannak a legrégebbi ikonográfiai elemek, akárcsak a barokk kori hatások. A kép felső szintjének közepén az **Atyaistent** látjuk, kezében jogarral és kék gömbbel, a **Szentlelket** ábrázoló **galambbal** s a **báránnyal**. Két oldalán egy-egy szárnyas angyal, illetve a koronás **Szűzanya** kék ruhában, bordó palástban és a **Feltámadt Krisztus** kék ruhában, kezében zászlóval. Valamennyiük feje körül glória ragyog. Az alattuk lévő szentek közt felismerhető **Szent István** és **Szent Erzsébet**. Az előbbi piros palástban látható, kezében a felajánlott Szent Koronával. Erzsébeten kék palást van, fején ott a korona, kezében pedig a rózsák.

Az újrafestett lukanényei templom szentélyének **mennyezeti freskóján** ma a **Szűzanyát** és az **Árpád-házi magyar szenteket** láthatjuk. Középpont áll Mária a Kisjézussal. A Madonnán kék palást,

fején a magyar Szent Korona látható. Előtte Szent Erzsébet, Szent István, Szent Imre, Szent László és Szent Margit. **Szent Erzsébet** fején fehér fátyol és korona van, rajta kék ruha, kötényében rózsák. **Szent István** díszes királyi öltözetben áll előttünk: fején a Szent Korona, rajta bordó palást, jobb kezében jogar, a balban országalma. **Szent Imrén** kék palást, fején korona, bal kezében fehér lilium van. **Szent László** is piros palástban látható, fején koronával, kezében csatabárdal. **Szent Margit** szerzetesi ruhában, fehér fátyolban, fekete palástban látható; jobb kezében fehér liliumot, a balban imakönyvet tart. Valamennyiük feje körül glória ragyog.

A szentélyben áll még a fából készült díszes **keresztelőkút**, a **szembemiséző oltárasztal**, az **ambó** és az egyenes szárvégű, INRI feliratos, **korpuszos nagykereszt**. Krisztus fején töviskorona, testén fehér ágyéktakaró; kezei széttárva, lábfejei egymáson a keresztre szögezve.

Fennmaradt néhány olyan fénykép is, amely eme szakrális térnek egy másfajta elrendezését mutatja. *Patay László* felvétele az 1940-es években készült. Ezen jól látható, hogy a főoltár melletti pillasztereken **Szent Ferenc** és **Szent Teréz szobrát**, a diadalív alatti pillérek pedig a **Jézus Szíve-** és a **Mária Szíve-szobrot** helyezték el. Egy 1971-es felvételen pedig a diadalív alatti pillasztereken **Szent József**, illetve **Szent Antal szobra** áll. Ezek ma a szakrális tér más helyein vannak, s bemutatásukhoz még visszatérünk.

A **templomhajóban** ma **két mellékoltár** látható: a **Jézus Szíve-** és a **Fájdalmas Anya-mellékoltár**. Ez azonban nem volt mindig így. A templomban hosszú időn át csak egy mellékoltár állt, azt pedig **Lourdes-i Szűzanya** tiszteletére szentelték. Az **1912-es egyházlátogatási** jegyzőkönyv két oltárról tesz említést. Ezek közül egyik, a Mindenszentek titulására szentelt volt a főoltár, a másik, a Lourdes-i Szűzanyáé pedig a mellékoltár. Ugyanezt olvashatjuk az **1940-es visitatióban** is. Az adatközlők is megemlítik, hogy a Fájdalmas oltár helyén „*régen egy lourdes-i barlang állt*“. A **Mária-kultuszról**, illetve a **Mária-oltárról** a XVIII. századi plébániai iratokban is olvashatunk. Az anyakönyvekben örökítették meg a hajdani adományozók nevét. Innen tudjuk, hogy **1718-ban nemzetes és vitézlő Luka György** vásárolt **Szűz Mária tiszteletére** egy kisebb oltárt a „*nényei templom jobb oldalába*“.

A mai **Fájdalmas-oltár** kereszttel díszített asztalán áll az oltárszekrény. Alsó szintjén középpontban látható az Oltáriszentség-fülke **IHS** feliratú, félköríves ajtaja. Sarkait téglalap alakú pillérek díszítik, rajtuk egy-egy fehér színű, térdeplő szárnyas angyal. A szentségfülke felett helyezték el a nagyméretű **Pietát**. Mária kék palástban ül, ölében tartva halott fiát. Krisztus testén fehér ágyéktakaró, feje jobbra fordítva, bal keze anyja ölében, a jobb a földre eresztve. Háttérben a szekrény második szintje. A magas, téglalap alakú pillérei közt látható félköríves bemélyedése üres. A mellékoltárt a régi lourdes-i oltár alapján készítette el Ján Chovan fafaragó művész. A megrendelés **Lormusz atya** idejében történt (2004-2006), de a végleges helyreállításra csak Szalay Gyula atya itteni működése (2006-2007) idején került sor. Egy 1940-es években készült felvételen még látható az előző oltár **lourdes-i barlangszerű** bemélyedésben a Szűzanya szobra. A Szűzanya képe díszítette akkor a szentségfülke ajtaját is. Ott látható az oltár egy **első köztársaságbeli képeslapon** is. Ezen jól megfigyelhető, hogy az oltár a mai helyén, a diadalív alatti pillér mellett áll. A mai oltárszekrény teteje is háromszögű csúcsban végződik. Innen egy nagyobb sárga színű kereszt emelkedik ki. A kereszten fehér lepel van. Az oltárasztal alatt kapott helyet a **Szentsír** a nagyméretű **halott Jézus szobrával**. A **Fájdalmas Anya szobráról** már az 1912-es visitatio is említést tesz. Ez régebben a kórus alatti térben állt. Ma itt látható a nagyméretű, egyenes szárvégű barna **missziós kereszt** az alábbi felirattal: „*Népmissziók / 1938/2013*“.

A **Jézus Szíve-mellékoltár** hasonló kiképzésű, mint az előbbi, de a felső rész itt félkörívesen zárul kisebb keresztalakzattal. A **Jézus Szíve-kultusz**nak is régebbi gyökerei vannak Lukanényén. A XX. század elején jegyzik az itteni **Jézus Szíve Társulatot**, az **1912-es visitatióban** olvashatunk a **Jézus Szíve-szobor** meglétéről, illetve a már említett, 1923-ban szentelt **harangról**, melyet **Jézus Szentséges Szíve** tiszteletére öntettek. Maga a **Jézus Szíve-oltár** azonban újabb keletű, s szintén Ján Chovan készítette a régi Mária-oltár mintájára. Helyén egykor az az **1787-ből** származó **luisézi stílusban** készült **szószék** állt, melyet Pintér atya idejében szedtek szét valamikor az 1980-as években. Egy **két háború közti időben készült képeslapon** még látható a szószék, mellette a Jézus Szíve-szoborral. A mellékoltár szekrényén áll a nagyméretű **Jézus Szíve-szobor**. Jézus fehér ruhában, bordó palástban látható, széttárt karokkal és lángoló szívvel. Mellette áll **Szent Ferenc** és **Szent Teréz szobra**. Ferenc fekete reverendában, fehér karingban van, jobb kezét a szíve felett tartja, bal kezében egy feszületet látunk. Terézt a szokásos szerzetesnővéri ruhában jelenítették meg; rekvizitumai a feszület és a rózsák.

A hajó szakrális terében más szobrok, képek is helyet kaptak még. A falakon a régi *stációképek* színes nyomatai látszanak. A kórus alatt helyezték el az *Isteni Irgalmasság* színes képét, melyen *Jézus* az újabb jelenésnek megfelelő szokott ábrázolásban áll előttünk. *Szent István* színes portróját *Pintér Zoltán* adományozta a templomnak. István pompás királyi palástban látható, fején a magyar Szent Koronával, bal kezében az országalmával.

Szent Antal szobra ma a kórus előtti keleti pilléren áll. A szobor a visitatiók szerint már **1912-ben** is megvolt. A szemben lévő pilléren *Szent Józsefet* látjuk. (Régebben ezek a szobrok is a kórus alatti részben álltak. Mindez jól igazolja a szakrális tér időnkénti változásait.)

A *hajó mennyezetének* jelenlegi *freskója* az újabban *boldoggá avatott magyarokat (Magyarországon tevékenykedett jeles személyiségeket)* mutatja be. (A festést 2013-ban végezte *Švec Marian, Bödör Milan és Bakó Róbert templomfestő mester.*) Háttérben egy nagyméretű korpuzos kereszt van. Krisztus töviskoronás feje kissé lehajtva, előre fordulva látható, körülötte aranyló glóriával. Szíve felett seb, a testen fehér ágyéktakaró, lábfejei egymás mellett vannak a keresztre szögezve. Előtte a boldogok sora, balról jobbra *Sheffler János, Batthyány-Strattmann László, Meszlényi Zoltán, Romzsa Tódor, Salkaházi Sára, Sándor István, IV. Károly király és Apor Vilmos.*

A templomi *karzat mennyezeti freskója* is 2013-ban készült. Ama hat *tiszteletreméltó* portróját láthatjuk rajta, akik a boldoggá avatásra „várakozóknak”. (Balról jobbra *Márton Áron* (1896-1980), *Brenner Jánost* (1931-1957), *Bódi Margit, Mindszenty József* (1892-1975), *Bogner Mária Margit* (1905-1933), *Kaszap István* (1916-1935) és *Bogdánffy Szilárd* (1911-1953).)

A templom *sekrestyéje* újabb kori építmény. Az 1761-es visitatióban egy boltíves sekrestyéről írnak, a mai Budai Károly plébános idejében épült, amint arról már szóltunk is a fentiekben. A tágas teremben időnként miséket is tartanak, s itt láthatók a templom további szobrai is. A *Jézus Szíve-szobor* egykor a diadalív alatti pilléren állt, s valószínűleg a század elején vásárolták. Krisztus fehér ruhában, bordó palástban áll előttünk, átszúrta jobb kezét áldásosztásra emeli, a bal a szíve felett tartja. A másik szobor a *gyermek Jézust* ábrázolja lila ruhában, vállán egy fehér báránnyal. Ugyanitt kapott helyet a régebbi *Feltámadt Krisztus-szobor*. Jézus átszúrta jobb kezét a magasba emeli, a bal kezében pedig egy zászlós keresztet tart. Van itt egy *Rosa Mistica-szobor* is. Mária fehér palástban van, mellén fehér, piros és sárga rózsza, kezében rózsafüzér. *Szent József-szobra* ugyancsak ide került. József lila ruhában, barna palástban van; jobb kezével a szívére mutat, a balban liliomot tart.

Az 1761-es visitatio három *fafeszületről* írt. Ma a sekrestyében két kereszt látható. Az egyik, a régebbi egy háromkaréjos szárvégű, INRI feliratos korpuzos fakereszt. Krisztus testén fehér ágyéktakaró van, arca jobbra fordítva, lábfejei egymáson. A másik fakereszt legömbölyített szárvégű, a korpuzon itt is fehér ágyéktakaró, a fej jobbra fordítva, a karra eresztve, a lábfejek egymás mellett.

Említést érdemelnek a *templomi zászlók* is. Ezek régebben szerves tartozékai voltak a templomhajónak. Ma a torony melletti egyik kis raktárhelyiségben láthatók. Az egyik valószínűleg a *Rózsafüzér Társulaté* volt. Nyomatott mintás fehér selyem anyagból készült, közepén egy színes képnnyomattal. A képen a *Szűzanya* látható a *gyermek Jézussal*. Mária piros ruhában, kék palástban van, feje körül csillagos glória látszik. Előtte térdel a két szerzetes, Szent Domonkos és Szent Margit. A Szűzanya átadja nekik a rózsafüzért. A kép felett ez a felirat olvasható: *Rózsafüzér Királynéja, könyörögi érettünk!* A lobogó hátulján a *Jézus Szíve-képet* látjuk. Jézus fehér ruhában, piros palástban áll. Jobb kezét feltartja, a ballal lángoló szívére mutat. Feje körül glória ragyog. A zászlóra ez a felirat került: *Jézus Szentséges Szíve, irgalmazz nekünk!*

Van egy zöld selyemből készült *Jézus Szíve-zászló*. Egyik oldalon közepén egy négyzet alakú színes képnnyomat látható, amely Jézust ábrázolja az előzőhöz hasonló módon. A másik oldalon egy lángoló szív körül ez a felirat olvasható: *Jézus Isteni Szíve / irgalmazz nekünk*. A harmadik *Jézus Szíve-zászló* fehér selyemből készült újabb alkotás. Egyik oldalán színes Jézus Szíve nyomat, ezzel a felirattal: *Jézus Szíve / bízom benned*. A másik oldalon az Oltáriszentség látható búzakalászokkal körülvéve. A zászló alján, amely három részre tagolt, egy-egy keresztnyomat van, szülőfürttel és szőlőlevéllel díszítve. A másik fehér selyemből készített *Mária Szíve-zászló* egyik oldalán lángoló Mária Szívet látunk, színes virágmintákkal díszítve, belőle pedig sárga sugáradat tör ki. Felirata: *Mária Szíve / légy menedékem*. Van zöld selyemből készült *Mária Szíve-zászló* is. Ennek egyik oldalán törrel átszúrta lángoló szívet látunk, az alábbi felirattal:

Szűz Mária édes Szíve / Légy a mi menedékünk. A másik oldalon egy téglalap alakú képnyomat, melyen Mária látszik a felhőkön állva fehér fátyolban, piros ruhában és kék palástban. Jobb kezét széttárva lefelé tarja, a ballal lángoló szívére mutat. Van egy kisebb méretű, selyem Mária-zászló is aszúrozott díszítéssel.

A Szent Imre harang (Csáky Károly felvétele)

A Mindenszentek-templom (Csáky Károly felvétele)

A templom szentélye a mellékoltárokkal (Csáky K. f.)

A Jézus-szíve templomi zászló (Csáky Károly felvétele)

KEREKES TAMÁS

A barackba zárt szellem

Holt Költők Társulata
interjúk holt írókkal XIII. rész

McCarthy: A megnyitó

A Titanic étterem nyitóvacsoráját a Dean-teremben tartották, amit a díszvendégről, a túlélőről, Mulvena Dean-ről nevetek el. Vince fekete táskákkal a szeme alatt a kiegyensúlyozott férfi szerepét nyújtotta. Egy pasas a pultnál, háromhetes borostájával és pecsétes tengerészpólójával pont úgy nézett ki a bárpultnál ülve, mintha ő is a berendezés része lenne. Lehet, hogy egy, a Titanic roncsán talált DNS-mintából klónozták, és jövőre, amikor befejeződik a felújítás, ő is egy üvegtárolóba kerül.

A megnyitó után

Milyen titok lappang Írországban az éjjeli iddoggalással összekötött beszélgetések körül? Miért van az, hogy másnap senki nem emlékszik semmire?

Rémlik, hogy valaki mesélt a Lusitania elsüllyedéséről, amikor a Cophb rakpartján kiterített holttestek közül az egyik felállt és elment, a tizenkilencedik századi kabaréről, ami a transzatlanti járatokon-és erre megesküdtött-jegesmedvét is felvonultatott, a rakparton lévő tömegszállításokról, ahol muzsikusokat béreltek fel, hogy zeneszóval keltsék fel az alvókat, és addig húzzák, míg tánra nem perdülnek, hogy a következő turnus le tudjon feküdni.

Macskafogó

Egy dublini szupermarketet be kellett zárni, mert elárasztották az egerek. Kihívták a rágcsáló elhárító szakembereket, akik gyorsan végeztek az állatokkal. De a bolt ismét bezárt, mert az egerek helyett ezúttal egy megfoghatatlan és inkontinens kóbor macska költözött be.

„A macska az élelmiszerekre ürített”- mondta a szupermarket vezetője, „a gond csak az, hogy nem tudjuk melyikre” Egyértelmű

a probléma. Mindig gyanakvással gondolhatni a rákkoktélokra és a bolti káposztássalátákra. A személyzet őrt állt, folytatódott a riport, hogy elkapják a macskát, és egyértelműen azonosítsák a lepisált termékeket.

„Ez a macska remélhetőleg a minket sújtó pechszeria utolsó felvonása”- nyilatkozta a szupermarket imázsfelelőse, aki

másodállásban Gladstonburyben panziót vezetett, de közben azt állította, hogy nő egy második gerince, mely az Atlantiszról származik.

Utóhang

Az étterem tulajdonosa a megnyitó után, Vince, kísért el a taxiállomásig. A sofőr már az első tájékoztatott, hogy a szállásom a diákövezetben van, ezért nem lepett meg a dülöngélő diákok csapata, akik olyan night-clubból tartottak haza, ahol az első tizenöt pia ingyen van. Csak két angol lányt láthatni, akik azzal rémisztették az autósokat, hogy visítva próbáltak végigmenni az út közepén lévő fehér vonalon, miközben a barátjuk cigánykerekeket és kézen átfordulásokat mutatott be mellettük.

John Lennon Paul McCarthynak

Egy másik McCarthy, aki sokszorosan ír

A Kaledóniai Külterület c. lapban, ami riválisa a Gael Erő-nek, található egy hirdetés:

” Az észak-amerikai McCarthy Klán augusztusi összejevetelén McCarthy Mór, Desmond hercege fog elnökölni”

Várható tehát, hogy több ezer amerikai és kanadai McCarthy fog összegyűlni egy hétvégére.

Túl jól hangzik ahhoz, hogy kihagyható legyen. Várhatóan mindenki címet és lóherés névjegykártyát cserél. Feltehetően valamiféle furcsa kelta szertartás készül, amelynek keretében félmeztelen bankigazgatók zöldre

festik magukat, és lehetőség nyílik bostoni rendőrökkel és torontói pszichiáterekkel lerészegedni. Egy mongol futóegérnek öltözött donegalli bányász azt mondta a söntésnél, hogy Angliában osztályrendszer van és mindenki tudja, hogy működik. Amerikában nincs osztályrendszer, és mindenki tudja, hogy működik. Írországból osztályrendszer van, és senki nem tudja, hogyan működik. Egyébként 1923-ban az IRA felrobbantotta az ír Nemzeti Levéltárat és minden dokumentum megsemmisült, ezért az országban nincs senki, aki minden kétséget kizárólag bizonyítani tudja származását. Noha egy McCarthynak tulajdonítják a whisky felfedezését, Alaszka legmélyén is van egy McvCarthy nevű város, tizenhét lakossal.

Az utazás

Kínában létezik egy park, ahol Kína minden nevezettségének megépítették a miniatűr változatát, így az embernek nem kell elmennie mindenhova. Ugyanazon a délután kihúzhatni a nagy falat és az agyagkatonákat is. Van benne logika!

Vince Keaney, Queenstown-ban, ahonnan a Titanic 123 utasa felszállt a hajóra, felépítette a hajó mását és többszintes éttermet nyitott. Ráadásul a katasztrófa egyik túlélőjére is sikerült ráakadni, egy idős hölgyre, aki karon ülő csecsemő volt, amikor a hajó jéghegynak ütközött. Sikerült rábeszélni, hogy jöjjön el az étterem megnyitójára. Félő volt, hogy szentségtörés lesz, de McCarthy megnyugtatóan: Minden rendben lesz. Már volt hét megnyitó. Csodálatos asszony. Ismeri a dörgést.

Vince megmutatta a közelben működő fabódét, ami ma taxi-diszpécserirodaként működik. 1886-ban épült, italt árultak benne a kivándorlóknak. Évente húsz-harminc ember eltolta az utca végéig és vissza, ami azt jelentette, hogy nem kell fizetniük italmérési engedélyért. Még mindig megvoltak a kerekek.

A nap vége

Egy otthonos kis kocsmá. Egy szakállas férfi egyszerre több hangszeren játszva régi dalokat ad elő. Aztán elcsendesedik a terem, mindenki feláll, s felcsendül az ír nemzeti himnusz, ami azt jelentette, hogy másfél órával múlt záróra. A kemény ivás azonban folytatódott.

McCarthyval a világ körül

Nádszál Könyvek

Az Úristen sok szót adott nekünk.

Ezek közt a legfontosabb a :NEM

Gibraltár

„Több ágyú van itt négyzetméterenként, mint a világ bármely más területén. Végigsétálva a főutcán, sokkal inkább érzem magam Londonban, mint egy mediterrán vidéken. Köszönhető mindez annak a számtalan sok alkesz angolnak, akik kapualjakban iszogatnak. Boldognak tűnnek. A meleg éghajlat és a nevetségesen olcsó pia első számú úti célja teszi Gibraltárt. Hosszú évtizedekig csak a nyugdíjasok jártak Spanyolországba, hogy a téli pihenést olcsó lerészegedésekkel tarkítsák, ezért szívmengető látni, hogy már az alsóbb néposztályok képviselői is kivehetik ebből a részüket. A kényelmetlenül alvás kozmopolita élménye, úgy látszik, kitermelt egy jóval tudatosabb és műveltebb generációt. Ezek a srácok tavasszal visszatérnek Nagy-Britanniába és elhíresztelik, hogy a terpentín olyan, mint az aperitíft, különösen, ha a szabad ég alatt fogyasztják egy kis nyers hallal. Séta közben egy táblába ütközöm : EMBERSZABÁSÚ MAJMKOK.

Tanger jellemzéséhez Tenesse Williamshoz fordul: „Kivételes lehetőség, hogy minden létező kényelmetlenséget kipróbálhassunk.” Még hozzáteszi fanyarul a szerző: „Azt gondolom, bármi is a célja valakinek, ha éjszaka érkezik Tangerbe, úgy fogja érezni, jó helyen jár”

A honvágy

„Egy Angliából érkező látogató számára az a döbbenetes, *hogy szombat este van és mindenki józan* Több száz métert gyalogoltam, senki nem öntötte a szemetét az utcára, azt kiabálva, hogy „Nem adom meg magam az IRA-nak. Nehéz nem érezni nosztalgiát az angol kisvárosok színes tradíciói iránt.”

Egy kocsmában, ahol a tulaj közölte, hogy záróra csak októberben lesz, hall egy történetet egy figuráról, akinek nem volt munkája, háza beázott és nyert egy milliót a lottón. Nos, mit csinált vele? Megvette a munkaügyi hivatalt, aztán háromszorosára emelte a bérleti díjat.”

Az állatorvosom levele

A borneói sárkánygyík elvan leabált betonkeverőn, ipari áramon, vasúti talpfán és postaládán.

A cápának ne hozassanak szushit! Fehéreléfant a kőrisedőt kedveli.

Az megél üvegyapoton és betontörmeléken. Mehet bele sparhelt és rozsdás centrifuga.

Dán dog hívők gondoljanak az outpout-ra, a végtermék súlya elérheti a két kilót, már ha pirospozsgás, környezetbarát szénláncalapú postás kerül az étrendbe. Ehhez nem elég a műanyag kis lapát, fanyelű, vaslapát kell, edzett acélból. Macska vidáman van el borjúbécsin (nem hátszínből!!!), vesepecsenyén, szarvasgombás hollandi mártással, és egy kis Mumm pezsgő is jöhet. Cipó nevű kölyökvizslám a UPC kábelt kedvelte, és az elektromos takaró csatlakozóját, és egyszer megevett egy zsebrádiót, de azt nem hányta ki, mint a teniszlabdát szokta. Ő egészen a konnektorig rágott, szerintem azt is megkóstolta, de a laptop-akkumulátor jobban ízlett neki. A mongol futógép szereti a datolyát és az avokadót. Lovat ne itassanak fehér rummal, mert ittas lovat tisztos vendéglős nem szolgál ki.

Apám egyszer vasárnapi ebédje utáni jóleső szunyókálása után kiment a konyhába kávé főzni és látta, hogy Cirmos, a macskánk, az ebédlőasztalon a kihűlni kitett túrósbélesből falatozott. Állatbarát apám fogott egy vízhatlan katonai szatyrot, megtöltötte tűzforró vízzel, berakta a macskát a centrifugába és nyolc óra múlva megszűnt a hiedelem, hogy a macska a házhelyhez hú.

Egyszer megkérdezték tőlem, hogy rokkantnyugdíjasként, hogy merem felvállalni egy kölyökvizsla táplálását. Mondom, megéri, környezetbarát, és takarékos.

-Hogy?

Nos, azzal fütök.(Mellettem aludt telente)

dr. Jung meséli

Jó a skizofrének, mert soha sincs egyedül

Ismeretlen elmebeteg orvos mondása,

aki nem ismerte a depresszióipart

By Link Floyd

Depresszió

Hippokratesz nem ismerhette még, s a leningrádi hosszú ostrom alatt sem jegyezték fel egyetlenegy orosz depresszióst. Közben meg 900 napig zuhogtak a bombák. A szekereket nők húzták, mert a lovakat rég megették. Itt aztán túlórázhatott volna az a szakpszichológus, akinek orvosi filozófiája az volt, hogy, ha a beteg egerekkel álmodik, akkor álmodjon hozzá macskát is. Apám, aki orvostudományi egyetemem is végzett, s állítása szerit még soha nem látott depresszióst, verbálszuggesztíóval gyógyította a neurózissal és más vegetatív idegrendszeri problémákkal összefüggő impotenciát, emígyen: „*Csak csendes ágra száll a galamb*” A kúra 90%-ban sikeres volt.

Pszichiátriai ismereteimet a világhírű Donnert cirkuszban szereztem, ahová hintáslegénynek jelentkeztem, de csimpáznak vettek fel. Tudják, ez az a cirkusz, ahol a bengáli tigris papagájt szült, és féllábú emberek számára is rendezett évente seggberúgó versenyt.

A nyolcvanas években szükség is volt rá. Az LSD (lizergilsav)-vel sikeresen kísérletező Timothy Learyt letartóztatják, a szert betiltják, s a depresszió és skizofrénia kezelésére szolgáló orvosságból partdrog lesz. Közben Leary versenybeszállt a kaliforniai kormányzóságért, ahol Ronald Reagan volt az ellenfele. Csak elképzelem, mi lett volna, ha nyer. Akkor Teller Ede csillagháborús projektjéből annyi marad, mint a drága Öveges professzor úr előadásából, amit a füstölgő Kékes televíziókon néztünk: a konyhában a barackmagból is lehet hasadóanyagot előállítani.

Hoffmann(nem a diótörő) a lizergilsavat szintetikus módon állította elő, laboratóriumi kísérletek közt, amikor az anyarozs hatóanyagával pepecselt.

A gorbacsovi alkoholtilalom korszakában felhívtam az Interpool magyar képviselőinek és a Nemzetbiztonsági Hivatal erre „szakosodott” kokázatelemző bohócainak figyelmét, hogy hallucinogén anyagot- lsd. lizergilsav)

lehet előállítani házilag is, mint a kecskesajtot Martfűn. Medvehagymás és kapros változatban. A gyakorlathoz mindössze egy zacskó kékhajnalkamag kellett(megkaptam) , egy flaska desztillált víz, és egy üveg zöld abszint.(megkaptam) A desztillált vizet felforraltam, összefőztem a magokkal, s az ampulla mehetett a laborba. Ott három óra múltán jelentették, hogy az ampullában LSD van. A kékhajnalkamagot nem lehetett volna felvenni a nemzetközi Pszichotrop Anyagok listájára, mint ahogy a favágó balta sem szerepel a tiltott kézifegyverek listáján. Kérdezték, hogy mire kellett az abszint, amit közben megittam? Arra- feleltem- hogyha nem fizetnek ki a szakértésért (Tervezés- Szervezés- Végrehajtás Kft. Bombart '80, többségi tulajdonos: Kerekes Tamás)), akkor legalább tudjam, hogy került az örömömbé némi üröm.

Az idők változóban voltak. Felfedezték a pánikbetegséget, rájöttek arra, hogy a depresszió lehet bipoláris, és a szülés utáni felbukkanása különösen gyakori, mint pl. a Saint Paul-i elmegyógyintézetben kezelt Herbert esetében, akinél hat éve tartó rejtett terhességet állapítottak meg, és a dopaminszintet, és a korszerűtlen barbiturátokat felváltotta a PROZAC nemzedék.

Sztálin lánya mondta nekem

Én még emlékszem a Koba a rettenetes (Kingsley Amis) Amis életrajzi regényre, melyben egy fotó az ukrainai éhínség korában elevenített meg egy ukrainai városka piacát. Komor, összeszorított fogakkal, halinacsizmás ukrainai asszonyok a hajuknál fogva lóbálták eladásra a kezükben tartott gyermek-tetemeket, vagy épp egy megtermett muzsik szakállas fejét. S a szemek kidülledtek.

A rendszerváltás előtt Tiszaburán tanítottam egy Kárpát-Ukrainából jött, magyar nyelvű tanítóval. Egyszer egy üveg vörösbor után elmesélte, hogy miért lett a keskeny nyomtávú orosz vasút olyan széles, amilyen. Az izgatott mérnökök a cár jóváhagyására vártak, amikor az egy reggel előjött előszobájából és komolyan erektált péniszét meglóbálva Azt mutatta mértéknek.

S közben hozzátette ez az ukrainai férfi azt az orosz szólásmondást, hogy “sohase nézz a szomszédod fazekába.”

A könyv helyenként a komikum fele hajlik-sőt kifejezetten hangsúlyozza, hogy Sztálinban jó adag humor volt a nélkülözések ellenére-, például a bolsevizmusról szóló viccek felelevenítésekor: “Milyen az igazi árja? Szőke, mint Hitler, magas, mint Goebbels és karcsú, mint Göring...”, de ilyen a Hitler alakját felöltő Chaplin is, ami mindmáig ellenállhatatlan nevetést kelt.

Másképp nézve rémdráma ez a javából: “Genrih Jagoda után (akit 1938-ban agyonlőttek) Nyikolaj Jezsov lett a CSEKA főnöke (akit 1940-ben agyonlőttek), majd ő utána Lavrentyij Berija (akit 1953-ban agyonlőttek), és Iszaak Babel (akit 1940-ben agyonlőttek), valamint Oszip Mandelstam, aki úton Kolima felé 1938-ban megőrült.”

A néhány éve megjelent kötetben (Értelmiségiek és a XX. század) egy másik szerző, Johnson arról ír, hogy a néptríbnak tartott Lenin fejlövésekkel alapozta meg a szovjet diktatúrát. Martin Amis bolsevizmusról szóló könyvének fenti idézete szerint Sztálin nem torzította el a lenini téziseket, csak alkalmazta.

Az értelmiségiekről Lenin a következőképpen gondolkodott: “A munkások és parasztok szellemi ereje egyre növekszik a harcban, amelyet a burzsoázia és annak cselédei ellen vívnak, azok ellen a másodrangú entellektüelek és a kapitalizmus lakájai ellen, akik a nemzet agyának képzelik magukat. Nem a nemzet agya ők, hanem a nemzet szarai”.

Lenin uralma alatt (1917 január 1 és 1923 január 1) az árak százmilliós nagyságrendben nőttek (megteremtette a lenini éhséget, melynek áldozata ötmillió halott), de ez nem a terrorból fakadt. Az foglalkoztatta, hogyan lehetne forradalmat csinálni kivégzések nélkül? Nála még eszköz volt. Koba volt az, ki strukturálisan összekapcsolta a kettőt. Nála már cél volt.

A könyv azt a folyamatot ábrázolja, ahogy Sztálin behelyezkedik a lenini diktatúra készen kapott elvei közé, és előbb a grúzok, majd a kommunisták, majd saját barátai, az ukránok, a tisztikar és a tudósok ellen fordult. Következtek volna a zsidók. Úgy tűnt, hogy a harmincas években csak egy barátja akadt, maga Hitler, és abban is csalódott.

Az 1937-es országos népszámlálási adatokkal elégedetlen Sztálin agyonlövete a Népszámlálási Bizottságot, az 1939-ben született eredményből Sztálin újra kivonta a Népszámlálási Bizottság tagjait. 1930 után mindenkit megölt, aki ismerte Trockijt.

Kétszer ment át az osztrák határon, hogy meglátogassa Lenint Krakkóban, de az 1915-ben, tíz év ismeretség után nem emlékezett a nevére. Tudósokat, írókat, grúzokat tört meg.

Tanácsai: “Ha van ember, van probléma”, “Üss, üss és megint csak üss”.

A nőkről: “egy gondolkodó nő...olyan, mint egy gondolkodó hering: csupa bőr és szálka.”

A családról: amikor a második világháború alatt a németek Paulus tábornokot akarták kicserélni Jakov fiára azt válaszolta: “Nincs Jakov nevű fiam!” Egy másik változat szerint: “Nem adok tábornokot közlegényért”.

A személyi kultusz idején egy ember tíz évet kapott, mert elsőként hagyta abba a tapsot. Az író szerint Sztálin leghosszabb beszédét gramofonra vették. A legenda alapján nyolc lemezt töltött meg, ám az utolsón nem volt más csak taps. A szerző kommentárja a következő:

“Most egy pillanatra csukják be ezt a könyvet, és képzeljék el, hogy ott ülnek Moszkvában, éjszaka, 1937-ben, és a nyolcadik oldalt hallgatják. Olyan lehetett, mint a közlegő iszonyat, mint a pszichózis zenéje, mint az állam tombolása.”

A feljelentés intézménye: a regény

Sztálin alatt az írni ige új jelentést kapott: jelentést írni a Szerveknek. Minden ötödik ember így tett. Regénynek nevezték a Cseka által összeállított cirkalmas tanúvallomásokat. A feljelentésnek, mint közéleti műfajnak, Oroszországban Rettegett Ivánig visszanyúló történelme van: “Besúgó leszel vagy meghalsz.”

A hamis feljelentőket, akik csak két évet kaptak, a Gulágon gyakori tízeshez, vagy negyedeshez (huszonöt év) képest, a foglyok egymás közt semmi-nek nevezték. A kollektivizálás idején a feljelentés intézménye ugrásszerű fejlődésen ment keresztül. A feljelentést alá sem kellett írni. Pénzjutalom járt a feljelentésért. Egy kommunista több mint száz embert jelentett fel négy hónap alatt.

Szó esik a legbámulatósabb feljelentőről, a nagy Nyikolajenkóról, Kijev réméről. Őt Sztálin külön megdicsérte: “egyszerű alacsony származású asszony”, és mégis “igazi hőssé tudott válni”. Kijevben kiürült az utca, amikor Nyikolajenkó kilépett a házából, jelenléte egy szobában mindenkit halálos rémülettel töltött el.

Fejébe szállt a siker, előbb Hruscsov helyettesét jelentette fel, majd Hruscsovot: “burzsoá nacionalizmus” miatt és Sztálin végül elismerte, hogy ütődött. Nyolcezer ember elpusztításában segített.

A sztálini diktatúra kiteljesedésével az állambiztonsági szervek is egyre nagyobb hatalomra tettek szert. A Kommunista Párt XVII. Kongresszusa után megkezdődtek a nagy tisztogatások. A munka oroszlánrésze természetesen az 1934-ben újraélesztett NKVD-ra (Belügyi Népbiztosság) hárult. Az NKVD akkori vezetője a kegyetlenségéről híres Genrih Jagoda volt, akit 1936-ban Nyikolaj Jezsov váltott fel. Jezsov szintén kitett magáért, méltó utódnak bizonyult, ő sem fordult tanácsadókhöz a brutalitás témakörében. Félreállításuk a szokásosnak mondható forgatókönyv szerint történt: Jagoda vallomásában elismerte, hogy a német, japán, lengyel hírszerzésnek dolgozik, sőt utódja ellen merényletet kísérelt meg. Jezsovnál már elég volt egy egyszerű összeesküvés-elmélet. A váltásra újabb két évet kellett várni, ekkor azonban a rendkívül ambiciózus Lavrentyij Pavlovics Berija került az NKVD élére. Elődjeitől eltérően Berija egészen Sztálin haláláig megőrizte pozícióját, végzetét azonban ő sem kerülhette el.

Munkáját jól szemlélteti egy adat, miszerint a Gulágon csak „ellenforradalmi tevékenység” miatt közel 3,5 millióan haltak meg.

... rémdráma ez a javából: “Genrih Jagoda után (akit 1938-ban agyonlőttek) Nyikolaj Jezsov lett a CSEKA főnöke (akit 1940-ben agyonlőttek), majd útána Lavrentyij Berija (akit 1953-ban agyonlőttek), és Iszaak Babel (akit 1940-ben agyonlőttek), valamint Oszip Mandelstam, aki úton Kolima felé 1938-ban megőrült.”

A néhány éve megjelent kötetben (Értelmiségiek és a XX. század) egy másik szerző, Johnson arról ír, hogy a néptribunnak tartott Lenin fejbélővésekkel alapozta meg a szovjet diktatúrát. Martin Amis bolsevizmusról szóló könyvének fenti idézete szerint Sztálin nem torzította el a lenini téziseket, csak alkalmazta.

Amikor egy gyufányi kenyérdarabka kétkilós vekninek látszik, az már éhség.

Esküvő – titokban

Sztálint egyik szállásadója, Alekszandr Szvanyidze mutatta be húgának, Jekatyerina Szvanyidzének, akit Sztálin 1904-ben, az illegalitás éveiben titokban vett feleségül: a rendőrség miatt, de azért is, mert az esküvőt egyházi keretek között tartották meg. Utóbbi titkolására azért volt szükség, mert – miként Trockij írta – „szinte alig volt olyan eset, hogy egy forradalmár értelmiségi hívő nőt vett volna feleségül”.

Jekatyerina azonban nem volt sem művelt, sem forradalmár. A hagyományos neveltetésű grúz asszonynak a házasság és a család jelentette az élet értelmét. Az ifjú házaspár a bakui olajtelepen béreltek szobát, ahol a férj a letartóztatástól tartva csak ritkán és az éj leple alatt jelent meg. Házasságukból 1907 márciusában Jakov nevű fiúk született. Az asszony azonban nem sokkal később megbetegedett. Mivel orvosra sem volt pénzük, Sztálin Tifliszbe, annak családjához vitte feleségét. 1907 novemberében az asszony meghalt.

Jakovot anyja családja nevelte fel, Sztálin alig törődött fiával. Semmilyen kiváltságot nem élvezett, még a Sztálin nevet sem vehette fel. Felesége, Julia Melcer egy kislánnyal, Galinával ajándékozta meg. A háború alatt tartalékos tűzértisztként szolgált, azonban 1941 júliusában német fogságba esett. Sztálin kiválthatta volna a fiát, azonban árulónak tartotta, s nem válaszolt a németek ajánlatára. Jakov Sztálin német fogolytáborban halt meg, egyesek szerint két évvel fogságba esése után, mások szerint nem sokkal a háború vége előtt.

1907–1917 között kevés adatunk van Sztálin magánéletéről. Szibériai száműzetésekor gyakran írt leveleket elvtársainak, amelyekben pénz és meleg holmikot kért tőlük. Ilyen leveleket írt akkori szerelmének, Tatyjana Alekszandrovának is, aki, amiben tudott, segített neki. Ezek a levelek tudósítanak elsőként Sztálin szerelmi életéről.

Sztálin szolvicegodszi tartózkodása idején felkeltette érdeklődését háziasszonyának lánya, Marija Bogoszlovskaja, aki elvált asszonyként három gyerekével lakott anyjánál. Kapcsolatukat azonban hangos veszekedések és gyakori féltékenykedések kísérték.

Itt ismerkedett össze a szintén száműzött Horosenyinával, akivel közösen béreltek lakást. A fiatalasszony büntetése azonban hamarosan letelt; kapcsolatukat levelezéssel tartották fent, amely feltehetőleg 1911 nyarára teljesen megszakadt.

1909-ben, szintén szolvicegodszi száműzetése alatt ismerkedett össze Tatyjana Szuhovával, a száműzött tanárnővel. Sztálin azonban hamarosan úgy döntött, hogy megszökik, amelyhez segítőtársra talált Tatyjana, Szergej Sparpetkin és Anton Bondarev személyében. 1909. június 24-én megszöktették Szolvicegodszból, ahova a három segítőtárs már nélküle tért vissza.

Sztálin száműzetésben és bujkálással töltött éveiben Petrovskaja asszonnyal folytatott szerelmi kapcsolatáról Podolszkij csendőrhadnagy 1910. március 30-i jelentése tanúskodik. Pelageja Onufrijeva pedig a totymai női gimnázium hetedik osztályos tanulója volt, amikor elkezdődött kapcsolatuk Sztálinnal. Ám ekkorra a lány már Sztálin legjobb barátja, Pjotr Csizsikov élettársa volt, akihez a totymai szülői házból szökött meg néhány héttel korábban. Sztálin felbukkanását követően hármásban éltek Csizsikov albérletében Sztálin 1911. szeptember 6-i szökéséig. Bár egy ideig még leveleztek, néhány év múlva a levelek elmaradtak.

Sztálin 1911. január 10-én költözött a fiatal özvegyasszony, Marija Prekopjevna Kuzakova házába. Kapcsolatukról csak közvetett bizonyítékok vannak: Sztálin felemelkedése után az özvegy a fővárosban kapott lakást. Fia, Konsztantyin Sztjepanovics Kuzakov pedig elvégezte az egyetemet és mindig magas beosztásban dolgozhatott. A tisztogatási hullám azonban Kuzakovot is elérte; kizárták a Központi Bizottságból és a pártból. Erre levelet írt Sztálinnak, amelyet megtaláltak az ügy aktái között, rajta a megjegyzéssel: „Békén hagyni!” Ezt követően nem háborgatták Kuzakovot. (Mindamellet érdekes momentum, hogy Kuzakov úrlapján születési évként 1908 van feltüntetve, apja halálának évéért pedig 1905.

A második feleség

1917-ben a párt vezető négyesfogatának egyikeként részt vett a forradalom előkészítésében, majd a Nemzetiségügyi Népbizottság vezetője lett. Ő kiáltotta ki Finnország függetlenségét Helsinkiben, majd 1918-ban elkészítette az első szovjet alkotmány tervezetét. A breszt-litovszki béke (1918) vitája során Leninnel együtt szavazott a mielőbbi béke érdekében, szembeszállva a Trockij vezette „baloldali bolsevikokkal”, akik „forradalmi háborút” hirdettek Németország ellen. 1918 júniusában, a polgárháborúban Caricint (a későbbi Sztálingrád) védte. Trockijjal szemben Vorosilovot és Bugyonnijt támogatta. A Trockijjal

való későbbi nagy összecsapás gyökerei ide vezethetők vissza. 1919 májusában politikai komisszárként Pétervárt védte.

1919-ben újra nősült. Nagyezsda Allilujeva még gimnazista volt, amikor Sztálinnal, a nála 22 évvel idősebb férfival megismerkedett. Nagyezsda természete merőben eltért első feleségétől. Kira Pavlovna Polítkovszka így írt róla: „Allilujeva dédnagymama cigány volt. Mi valamennyien, füstös képűek olykor féktelenek, lobbanékonyak vagyunk. Azt mondják, Nagyá nagyon vidám kislány volt, örökké nevetett. De amikor én megismertem, már nem ilyen volt. Amikor már mindenki látta, hogy ez az ember udvarol neki, többen is figyelmeztették, hogy az illető nagyon nehéz természetű. De ő szerelmes volt, és valami romantikus hőst látott benne”.

A figyelmeztetések hatástalanok maradtak. Nagyezsda tizenhat évesen előbb titkárnője, majd kétévi együttélés után Sztálin felesége lett. Az asszony nagy hatással volt a Gazdára, hiszen „barna bőrével, bársonyos tekintetű barna szemével olyan volt, mint egy grúz leány” – írta anyjáról később lánya, Szeptelana. Házasságuk nem volt felhőtlen, hiszen mindketten erős személyiségek voltak. Nagyezsda több ízben is panaszkodott amiatt, hogy férje gyakran több napig sem szól hozzá, amin Nagyezsda lobbanékony természete sem segített. Házasságukból 1920-ban Vaszilij, 1926-ban pedig egy kislány, Szeptelána született. Mikor a gyerekek nevelése már nem kötötte le az asszonyt, beiratkozott az Ipari Akadémiára, ahol vegyészetet tanult. Itt ismerkedett meg Hruscsovval, akire felhívta Sztálin figyelmét. Hruscsov évekkel később magnetofonra mondta emlékeit Nagyezsdáról: „Nagyon sajnáltam, amikor meghalt. Éppen azelőtt zajlottak az októberi ünnepségek... Tartott a felvonulás. A Lenin-mauzóleumnál néztem egy csoport pártaktivistával. Allilujeva mellettem állt, beszélgettünk. Hűvös volt, s Sztálin katonazubbonyban állt a mauzóleum mellvédjén. Akkoriban mindig zubbonyban járt. Nem volt begombolva, és szétnyílt rajta. Erős szél fűjt. Allilujeva ránézett, s azt mondta: Lám, az emberem nem vett sálát. Jól megfázik, aztán beteg lesz. Annyi otthonosságot árasztottak ezek a szavak! Nagyon nem illettek a vezérről kialakult képbe... Szóval Allilujevát tisztán emberileg is nagyon sajnáltam. Jó lélek volt... Kizárólag villamossal járt az [Ipari] Akadémiára. Másokkal együtt távozott. És sohasem tolta magát előtérbe, nem játszott a nagy ember feleségét.”

Az Ipari Akadémián eltöltött évek megnyitották a világot Nagyezsda számára. Az asszony ekkor szerzett tudomást többek között az ukrainai éhezéstről. Politikailag mindinkább eltávolodott férjétől. Mindennapossá váltak a veszekedések és a kölcsönös sértegetések. Egy alkalommal Nagyezsda Orlov jelenlétében tört rá férjére: „Hóhó vagy! Halálra gyötörd a fiadat, a feleségedet, egész népedet halálra gyötörted!” 1932. november 9-én bekövetkezett a tragédia: az asszonyt holtan találták szobájában. Halála körülményei tisztázatlanok maradtak, s okaként öngyilkosságot jelöltek meg

A gyerekek

Sztálin nem sokat törődött fiával, Vaszjával, aki apja nyomására elvégezte a repülőtisztai főiskolát, majd Luberciben repülő tanfolyamon vett részt. Oktatója V. Cukanov tehetséges pilótának tartotta, de megjegyezte, hogy „az italozás miatt mindig kellemetlenségei lesznek”. Miután első fia, Jakov fogságba esett, Sztálin nem engedte, hogy Vaszilij repüljön, s repülési felügyelőnek nevezte ki. De a fiút nem kötötte le a munka, az alkoholba és a társasági életbe menekült. Egyre többet ivott, majd egy sérüléssel végződött italozás után Sztálin a frontra küldte. Bevetéseit csak erős fedezettel hajthatta végre, ennek ellenére tábornokként fejezte be a háborút. Háromszor nősült: első felesége Galina Burdonszkaja volt, akit Kapitalina Vasziljeva követett, válásuk után pedig Tyimosenko marsall lányát vette feleségül. Sztálin halála után Vaszilijt leszerelték, nem sokkal később letartóztatták és bebörtönözték, ahonnan csak 1961-ben szabadult. Szabadulása után Kazanyba száműzték, ahol 1962 márciusában halt meg. Szeptelana Sztalinovát apja a rajongásig szerette; ahogy azonban növekedett, úgy romlott meg apa és lánya korábban felhőtlen viszonya. A végső szakítást Szeptelánának Alekszej Kaplerrel folytatott szerelmi románca váltotta ki. Szeptelana 1944-ben házasodott meg először. Férje egy Morozov nevű zsidó mérnök volt, akit Sztálin a származása miatt nem kedvelt. Házasságukból Joszif nevű fiuk született. Második házasságában már a diktátor akarata érvényesült: a leningrádi párttitkár, Andrej Zsdanov fiával Szeptelana 1949-ben kelt egybe. Mivel a második szülésbe majdnem belehalt, második házassága is véget ért.

Apja halála után Szeptelana lemondott a Sztálin névről és helyette anyja nevét vette fel. 1963-ban hozzám

Bradjasha Singh indiai újságíróhoz, aki nem sokkal később meghalt. A férje temetését követő néhány hónapot Svetlana Indiában töltötte, majd Amerikába szökött. Megkapta az amerikai állampolgárságot és újból megházasodott, amelyet válás követett. Ebből a házasságból egy Olga nevű lány született.

Két önéletrajzi ihletésű könyvet írt: a *Twenty letters to a friend* (Húsz levél a baráthoz), illetve az *Only One Year* (Egyetlen esztendő) címmel, amelyek dollármilliomossá tették. 1984-ben váratlanul visszatért Moszkvába, de pénzének elvesztése és csalódásai miatt 1996-ban ismét Amerikába távozott. Az ismeretlen feleség?

Nagyezsda halála után nincs megbízható adatunk a Sztálin életében felbukkanó további asszonyokról. Ezért már életében elindultak a találgatások: hírbe hozták Lazar Mojszejev Kaganovics húgával, Roza Kaganovicsal, a balerina Szemjonovával, illetve Alla Taraszovával. Egyesek az 1936 óta Sztálin dácájában szobalányként dolgozó Valecska Isztominával kötött házasságát is emlegették.

A diktátor már kómában volt, amikor 1953. március 4-én megérkezett Regina Szversnyikova levele Malenkovhoz. Ebben megemlítette, hogy anyja, Anna Rubinstein Joszif Dzsugasvili felesége volt. Sztálinhoz már nem jutott el a levél, de a kutatások elindultak. A gyermekes, elvált asszony feltehetően 1912–1918 között találkozott és házasodott össze Sztálinnal. A kapcsolat megszakadásának körülményeiről nincs adat. Az asszony és lánya Leningrádban élt, ahol a blokád ideje alatt sem nélkülöztek. Anyja 1950-ben bekövetkező halálakor Regina férjével és kisfiával Moszkvában, egy úgynevezett „sztálini” házban kapott lakást, s 1989-ben hunyt el.

www.eletestudomany.hu

A levél írója, bizonyos Regina Szversnyikova, lánykori nevén Kosztyukovszkaja) azt állította, hogy édesanyja, Anna Rubinstein, egykor Joszif Dzsugasvili felesége volt és Sztálin gyerekkorától ismerte őt. Erre való hivatkozással kérvényezte a találkozót a haldokló diktátorral.

Nyikolaj Dobruha e levél alapján kezdett nyomozásba. Adatai szerint Anna, az eltitkolt hitves, 1890. körül született. 1911-ben kötötte első, rövid életűnek bizonyult házasságát, amelyből Regina született.

A cikk szerzője szerint Anna 1912. és 1918. között találkozhatott Dzsugasvillal. A későbbi diktátor 1912. áprilisában, majd szeptembertől 1913. február 23-ig, szibériai száműzetéséig tartózkodott Szentpéterváron. Előfordulhatott azonban, hogy 1917. tavaszán, Sztálin száműzetéséből való visszatérte után találkozhattak és léphettek frigyre.

A szerző e titkos házasság bizonyítékaként értékeli, hogy Sztálin ugyan 1917-ben találkozott Nagyezsda Alilujevával, de csupán 1919-ben törvényesítette kapcsolatukat.

Nyikolaj Dobruha felkutatva Anna rokonait. Mint kiderült, Sztálin esetleges felesége az 1950-es évek közepén bekövetkezett haláláig Leningrádban élt. Lánya, Regina 1950-ben költözött át férjével és fiával Moszkvába, ahol az egyik új építésű, úgynevezett „sztálini” házban kapott lakást - ott, ahol ma az újsütetű milliomosok vásárolnak otthont. 1989-ben hunyt el.

A szerző írása végén kéri mindazok segítségét, akik bármilyen információval szolgálhatnak Sztálin esetleges harmadik feleségéről, hogy segítsék a további nyomozást.

Érdekes, nekem nem így tűnik. Ennyi szépet és jót már rég olvastam Sztálinról, mint ebben a kötetben. Pedig egy tucatnyi könyvet elolvastam, ami vele foglalkozik. Itt van először is a Kirov-gyilkosság. A rendszerváltás után megjelent kötetekben mindenhol azt olvastam, hogy egyértelműen Sztálin áll a háttérben. Itt ez olvasható az esettel kapcsolatban: „Az eljárás módja és Sztálin szerepe a történetben számos szóbeszédet keltett életre. Noha a nyomozóknak leginkább fogalmuk sem volt arról, milyen személyes okok, érzelmek vagy féltékenység készíthetnek valakit arra, hogy egy ilyen tettet elkövessen. A XX. Kongresszus után az ellenzék - így maga Hruscsov is - egyre inkább Sztálin személyében, a terror szítójában látta a gyilkosság valódi felbujtóját. Mind tévedtek: a túl egyszerűnek és banálisnak tűnő igazságot mellőzték, képtelenek voltak elhinni azt.”

Mi van? Tettem fel magamban a kérdést egy hétköznapi este, lefekvés előtt, amikor szívesen olvasgatom a kommunisták rémtetteit. Jó program, mi tagadás. Szolzsenyicin, *A Gulag szigetvilág* című klasszikus alkotásába viszont beletörött az olvasószemüvegem - csak hogy egy jó kis képzavarral bezavarjak, hányingert kaptam szó szerint. Szóval a Kirov-gyilkosság. Tizenegynéhány könyvben ennek az ellenkezőjét olvastam. De ez csak egy. A kötet szerzője néhol úgy festi le a diktátort, hogy ha elbambulok, még elkezdem sajnálni is. Ír a száműzetéseiről, hogy szegény Sztálin mennyit szenvedett, éhezett, fázott, viszkettet a talpa.

Romantikus hőst képzelek el a kötetet olvasva, ha megfeledekzem magamról. Persze, természetesen ez az ember se volt csecsemőkora óta egy mániákus gyilkos, de azzá vált, egy politikai gengszterré, és eddig ilyen ámulatba ejtő sztorikat nem igazán olvastam róla. Ebből a szempontból üde színfolt a kötet, nem azt olvashatom, mint eddig, hogy Sztálin maga volt az ördög. Arra viszont nem kapunk választ, hogy gonoszsága honnan ered. Második felesége, Nagyezsda halála mindenképp fordulópont, Sztálin maga is így nyilatkozik a legenda szerint: „Nagya halálával minden emberi érzés kihalt belőlem.” Az biztos, be is bizonyítja ezt az elkövetkezendő évtizedek alatt. De a kötetben sok szó esik valódi szabotőrökről, kémekről, szervezkedőkről, akikre Sztálin milyen jó, hogy lecsapott. Nyilván lehettek ilyenek is. Ketten-hárman a milliókból. Több fejezet is taglalja, hogy Sztálin, mint elkötelezett kommunista hogyan vette fel a harcot a nép ellenségeivel. A szerző persze elismeri, hogy voltak, lehetek túlkapasok is. Még jó.

A kötetből természetesen nem hiányoznak a Sztálin valós, illetve valósnak vélt nőügyei sem. Érdekes, ezeknek a diktátoroknak mind problémájuk volt a nőkkel. Vagy aberráltak voltak, vagy pedig aszexuális, hideg bábuk. Sztálint a kötet egyik végletehez sem sorolja, itt is próbálja kimenteni őt a szerző, de azért olvashatunk a nőkhöz fűződő különös viszonyáról. Nyílt és őszinte semmiképpen sem volt. A szexualitást a „hanyatló nyugat ópiumának tekintette”, persze csak a hálószobáján kívül. Találgatásokról lehet olvasni a kötetben, sok a talán és az esetleg. Színésznők, énekesnők, cselédek. A konkrétum viszont kevés. Édesanyjáról is szó esik, tetszett, amikor arról ír a szerző, hogy Sztálin gyermekei, amikor meglátogatják az idős Kekét, elcsodálkoznak, milyen egyszerűen, mondhatni rossz körülmények közt él a nagyanyjuk. Szó van még Sztálin antiszemitizmusáról is, amely öregkorára csúcspontot ért el, de Lilly Marcou idéz például Molotovtól, aki szerint Sztálin egyáltalán nem volt antiszemita. „A zsidó népet több szempontból is elismerte: a munkabírást, az összetartást, a politikai dinamizmust.” Bármilyen érzéseket is táplált Sztálin a zsidók iránt, azért a könyv leírja, hogy részt vett a zsidóüldözésben, amely az 1950 körüli időszakban sokakban felélesztette az antiszemita érzeteket. De ott az orvosper is, amikor koholt vádak alapján zsidó orvosokat állítottak bíróság elé, miszerint el akarták tenni Sztálint láb alól. Persze, hogy ezek után alig találtak orvost, aki hozzá mer érné az agyvérzést kapott, földön fekvő kommunista istenhez. A visszaemlékezések szerint a „szerencsés” doki keze úgy remegett, hogy alig tudta megvizsgálni a magatehetetlen diktátort. Tény, hogy Sztálin halálával milliók menekültek meg a halál elől, hiszen ürügye mindig is volt a tömegek lemészárlásához, amit talpnyalói, Jagoda, Jezsov és Berija, sőt, még az ifjú Hruscsov is, örömmel, sokszor saját kezűleg is elkövettek. A kötet nem hozza a várt élményt, hiába Sztálin magánélete a címe, kemény dió egy olyan zárkózott emberről írni, aki teljesen más arcát mutatta a tömegek felé. Ha Sztálin valódi arcáról szeretnék olvasni, akkor ott van Marta Shaad Sztálin lánya című kötet. Szvetlana visszaemlékezései is színesítik a nagyszerű könyvet. Igen, nehéz egy lezárt életről újat írni, esetleg úgy lehet, hogy mondjuk, homlokegyenest mást jegyzünk meg, mint azok az elődök, akik Sztálin életével behatóbban foglalkoztak. Lilly Marcou kötet nem az lesz, amit majd újra és újra elolvasok, ha Sztálinnal szeretnék foglalkozni. Meg különben is, miért érdekel engem ennyire ez az ember? Talán a biztonságérzet miatt. A kellemes borzongásért, mint a horrorfilmeknél. Hogy az csak film, hogy ez meg már elmúlt, és nem ismétlődhet meg. Hogy nincs ilyen. Vagy legalábbis remélem, hogy nincs, azaz nem lesz még egyszer lehetősége egy politikai vezetőnek ilyen méretű hatalmat összpontosítani, amit aztán embermilliók kiirtására használ fel. Bár bizonyosan naiv vagyok. Hinni szeretném, hogy nem

A kremnilógus tudós elsősorban egyetemi hallgatói számára írta ezt a dokumentarizmusában felülmúlhatatlan, de mégis emberi morzsákból építkező módszertani kézikönyvet. Noha nem említi a hölgy, tudomásom szerint először az angolok zártak politikai célból elkülönítve táborba ellenfeleiket a búr háború kapcsán, míg Gereben Ágnes ezt egészen korai időszakra, 1918-ra teszi Oroszországban. Azt állítja, hogy a szándék már Lenin és Trockij ez évben történt levelezésében megvolt. Egyébként minden tudós más ismérv szerint jelöli ki a koncentrációs tábor kifejezést. A hagyományok a pravoszláv cárizmus kancsukával megalapozott ideológiájában és gyakorlatában megvolt, Szahalin szigetén, melyről Csehov után a magyar Dallos György írt megrázó szociográfiát, 14 kilós vastalicskához láncolták a nap 24 órájában az elítélteket. Külön szubkultúra alakult itt ki, péniszimplantátumokat készítettek alumínium-kanalokból, a fejüket azért borotválták le, hogy bármiféle alkoholos hatású szer azonnal támadásba vehesse a központi idegrendszert. Míg Sztálin csak 1936-ban iktatta az alkotmányba a kannibalizmus elítélését, a köztörvényes foglyok, a húsz-harminc évre ítélték rá-rá beszéltek a közös szökésre egy-egy piroszposzsgás lengyel, ukrán, vagy épp moszkovita elítélteket,

akit aztán részenként fogyasztottak el szökés közben. Egy orosz tábornok beszámolt róla, hogy egyszer két hétig verték. Húsz év múlva is azt mondta róla, hogy ma is fáj tőle minden csontja, és magánzárkából való kiszabadulása után egy gyufaskatulyányi kenyeret akkorának látott, mint más egy két kilós veknit. Gereben Ágnes beszélgetéseinek az a pikantériája és ereje, amit ez a mondás fejez ki: „Egy ember halála tragédia, hat millióé statisztika”. A hölgy leült beszélgetni az egykori elítéltekkel, akiket aztán, mint kiderül, nem is szabad egységes tömbként kezelni, mert a zsidófaló pánszláv visszajön ukrán-amerikai pénzzel a FAK-ba Zsirinovszkijt éltetni, mások meg úgy végzik, mint Litvinenko, vagy Georg Markov. A Gabo Kiadónál jelent meg egy híres szovjet átállt hírszerző vastag emlékirata a szovjet hírszerzés belső titkairól. Az illető húsz éven át készült rá, és minden munkanapján azért túlórázott hajnalig, hogy kézzel lemásolhassa a titkos iratokat és minden nap halálfélelem közepette hagyta el KGB-s munkahelyét. Szóval csak azt akartam mondani, hogy nincs kétféle elítélt. Míg Gereben Ágnes a szovjet megtorló mechanizmus korhű, hiteles dokumentációját adja, ezt egyedi személyes életsorsokon keresztül adja, akik közt meggyőződéses demokrata éppúgy van, mint az alkoholizmusba tébolyult volt orosz playboy.

Már a cári Oroszország is használt kényszermunkatáborokat (oroszul *ęńńđđđđ / katorga*) politikai ellenségeinek száműzetésére, ezek legtöbbször Szibériában működő kényszermunkatábor volt.

Az 1917-es bolsevik forradalom után Lenin börtönbe záratta, illetve szintén száműzette politikai ellenségeinek jelentős részét.

Az Ulág, mint a munkatáborok igazgatósága, a politikai rendőrség, az (OGPU) egyik ágaként 1930. április 15-én jött létre. Még az év novemberében megkapta a központi jelzõt, ezután GULAG-nak nevezik. A táborrendszer Sztálin rendszere alatt gyorsan nõt. Az 1931-es 200 000 fõnyi létszám 1935-re a legszerényebb becslések szerint is 1 millióra emelkedett. Az 1937-es nagy tisztogatás során egyesek szerint nyolcmillióan éltek a munkatáborokban, de még a legszerényebb becslések is kétféle millióra teszik az ott dolgozó elítéltek számát.

A táborok lakossága rendkívül változatos körülmények közül került ki. A cári Oroszország nemessége, az értelmiség mellett óriási számban kerültek ki teljesen ártalmatlan, a kommunizmusban szinte fanatikusan hívó parasztok, munkások is, akiket sokszor apró büntettek vagy rosszakarójuk feljelentése miatt ítéltek kényszermunkára. Sztálin rajtuk kívül sok, õt nem támogató (volt) kommunista vezetõt is ide záratott.

A II. világháború során a körülmények tovább romlottak. Egyrészt azért, mert több százezer megbízhatóbb rabot (azaz nem politikai foglyokat) mindenféle kiképzés nélkül a frontra küldtek, másrészt mert a táborokban maradtak ellátására egyre kevesebb jutott, miközben munkájukra még nagyobb szükség lett.

Egy 1943. április 14-én hozott új törvény tette lehetővé, hogy a hadifoglyokat is 15-20 év kényszermunkára ítélhessék.

Amikor 1943 őszen megkezdõdik a német hadsereg kiszorítása a Szovjetunió sűrûn lakott nyugati területeirõl, illetve Kelet-Európából, ismét jelentõsen megnõvekedett a táborban élõk létszáma. A németek által korábban megszállt nyugati területek lakosságának nagy százalékával, a hadifoglyokkal, és a szovjet Vörös Hadsereg által felszabadított és megszállt területekrõl (Lengyelország, NDK, Csehszlovákia, Magyarország, Románia) elhurcoltakkal nõvekedett a táborok lakossága.

A Gulag-rendszer felbomlásáról Sztálin 1953. márciusi halála után lehetett csak szó. 1954-ben megindult a politikai foglyok felszabadítása, ez azonban csak a Szovjetunió Kommunista Pártjának 1956-os XX. Kongresszusa után vált széleskörûvé, amikor is a szovjet vezetés elhatárolódott a sztálinizmustól.

A GULAG intézményt 1960. január 25-én szüntették meg, a politikai megfélemlítés azonban késõbb is tovább élt, immár a KGB hatásköre alá rendelve.

A Gulagoknak óriási hatása volt a Szovjetunióban élõkre, a lakosság nagy százaléka folyamatosan börtönben vagy munkatáborban lakott, és ennek a sorsnak a veszélye mindenki felett ott lebegett. A szovjet lakosság megfélemlítésben élt.

A “GULAG-irodalom” legismertebb szerzõje Alekszandr Solzsenyicin, akinek egyik legfontosabb mûve A Gulag-szigetecsoport.

A lenini idõszak munkatáborainak elsõsorban a politikai ellenfelek semlegesítése volt a célja.

A sztálini tervgazdaság óriási irányszámai rengeteg olcsó munkaerõt igényeltek, amelyet többek között a Gulagban élõk kihasználásával tudtak elérni. Mindemellett a Gulagba kerülés veszélye az egész szovjet lakosságot fenyegette. A rendszer többek között megfélemlítésre hagyatkozott. Szándékosan halálra

fagyasztott emberek tetemeit vaskampóval szedik ki a vagonokból.

Az óriási termelési irányszámok, az örök brutalitása, az éhezés és a rossz időjárás miatt a halálozási arány sok táborban a 80%-ot is elérte. A rabok napi 10-12 órán át rendkívül kemény fizikai munkát végeztek. A Gulagban dolgozók fő feladata bányászat, út-, vasútépítés, illetve fakitermelés volt. Egy bányásznak a tervszámok szerint napi 13 tonnát (? legfeljebb mázsza) kellett kibányászni. Ha valaki nem teljesítette a kvótát, kevesebb ételmezt kapott, így fokozatosan csökkent a teljesítőképessége, és ez sokszor odaig vezetett, hogy az illető megnyomorodott. Őket a *äöïä`är* (ejtsd kb. dohogyága) névvel illették. Ez az orosz szó nagyjából vézna, girhes vagy kimerült, összeomlott embert vagy állatot jelent.

A foglyok sokszor embertelen körülmények között dolgoztak. A szibériai hidegben megfelelő öltözék, táplálék és orvosi ellátás hiányában szinte mindegyikük valamilyen súlyos betegségben szenvedett. A leggyakoribb a skorbut volt, amely a vitaminszegény táplálkozás miatt alakult ki. Egy táborban lakóra mindössze 1200 kalória jutott (leginkább száraz kenyér - pajka, d'rééf - formájában), szemben az ott végzett fizikai munkához szükséges 3100-3900 kalóriával.

A tábori személyzet sokszor megdézsmálta a tábori készleteket (ruhák, gyógyszerek, élelmiszer), ezzel a foglyokra hártva a hiány pótlását. A rabok sokszor az örök kegyetlenségének áldozatává váltak. Nemritkán került sor ok nélküli kivégzésre is.

Földrajzi elhelyezkedés

Az első időszakokban a foglyok izolálása volt a cél. A városoktól távol eső kolostorok, illetve a cári Oroszország fogolytáborai tökéletesen megfeleltek ennek a feladatnak. A legnagyobb, még az 1910-es évek végén kiépülő táborrendszer a Szoloveckij-szigeteken, a Fehér-tenger területén épült ki, és a köznyelvben csak mint Szolovki épült be. Az itt élők nagy része az értelmiséghez tartozott, a 20-as években külön újságot is adtak ki a területen (Szoloveckij Szigetek). A sztálini időszakban a többi munkatábor szintjére süllyedt le a színvonala.

Az iparosítás során a kényszermunkákra ítélték mindenhol dolgoztak, ahol szükség volt olcsó munkaerőre. Így a moszkvai metró, a Moszkvai Állami Egyetem, a Belomorkanal (fehér-tengeri csatorna) is az elítéltek munkájából született.

A munkatáborok nagy része teljesen lakatlan területre került. Rengeteg működött Szibériában, ezek közül a leghírhedtebbek a Kolima folyó környékiek (azok közül is a Malenkij nevezetű). A mai Kazahsztán területén is sok tábor volt.

A Szovjetunió kívül, szovjet mintára, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, NDK, Bulgária, Románia, és Mongólia is működtetett munkatáborokat. Kubában mind a mai napig működnek ilyen munkatáborok, az első ilyen tábor Ernesto Che Guevara hozta létre.

Szovjet munkatábor a Szovjetunió határain kívül egyedül Mongóliában működött. Itt 50 000 fogoly dolgozott 1947 és 1953 között a Nauski - Ulánbátor (Transzmongol vasútvonal) építésén.

Magyar vonatkozás

Magyarországon a Gulag fogalma 1945-ben jelent meg. A megszálló szovjet hadsereg felkereste mindazokat, akiket a hatalomátvétel szempontjából veszélyesnek vélt. Ennek során volt miniszterelnököket, minisztereket, képviselőket, nagyköveteket, katonatiszteket, papokat, tanárokat, diplomátákat hurcoltak el, köztük Raoul Wallenberg svéd diplomatát is. Ezenkívül rengeteg munkaképes, fiatal nőnek és férfinak kellett elhagynia az országot, hogy szovjet munkatáborban dolgozzanak. Átlagéletkoruk a húsz évet se érte el. 1945-ben a munkaszervezőnek nevezett magyarok kezdték meg a fiatalok összegyűjtését, sokan a német koncentrációs táborokból egyből a szovjet Gulagokba kerültek. A Magyarországon összeszedett embereket először gyűjtőtáborokba vitték. A legnagyobb gyűjtőtábor Kistarcsán működött, ahova elsősorban a fővárosiakat vitték. A gyűjtőtáborokból román átmenőtáborokba (Máramarossziget, Foksány, Brassó, Temesvár) kerültek a foglyok. Innen marhavagonokba zárva kerültek a Szovjetunió területére.

A Gulag-táborokba azok a rabok kerültek, akiket a magyar hatóságok közreműködésével a szovjet hadbíróóságok ítélték el háborús bűntett vádjával, legtöbbször alaptalanul. A szovjet hadifogságba esett mintegy 500 ezer magyar katona és a polgári internáltak többsége ugyanakkor az 1939-ben létrehozott GUPVI (Hadifogoly- és Internálótáborok Igazgatósága, Glavnoje Upravlenyje Vojennoplennih i Intyernyirovannih), vagyis a hadifoglyok és internáltak táborhálózatába került. A magyar foglyok mintegy 2000 táborban szóródtak szét.

Összesen mintegy 700 ezer magyar állampolgár került szovjet munkatáborba, közülük csak körülbelül 400 ezren tértek haza. A deportálás során és a munkatáborokban tehát nagyjából 300 ezer magyar állampolgár vesztette életét, akik közül mintegy 10 ezer fő a Gulag büntetőtáborokban halt meg. [1] Hazatérésük után a magyarországi titkosszolgálatok hallgatásra kényszerítették a lelkiileg (sokszor testileg is) megtört embereket. A GULAG-világ legjelentősebb magyar krónikásaként tartják számon Rózsás János író, a "magyar Szolzsenyicint". Szalkai Zoltán dokumentumfilmsorozatot készített a gulag-táborok mai helyszíneiről.

Magyarországon is működtek munkatáborok. A legnagyobb Recsken volt, ahol egyszerre mintegy 10 000 fogoly tartózkodott. Jelentős volt még a tiszalöki munkatábor, ahol a rabok vízerőművet építettek.

Különleges táborok

Saraska (elszúró): Sztálin által megszüntetett különleges táborfajta, ahol az elfogott (sokszor nagynevű) tudósok (természetesen név nélkül) új technológiákat fejlesztettek ki.

Pszikuska: Elmeigintézetbe való bezárás és gyógyszeres kezelés. A Gulag-rendszer felszámolásával vált elterjedté.

Léteztek továbbá különleges táborok kisgyerekes anyák, gyerekek, illetve mozgássérültek számára. Bár ezek a táborok a termelésben nem vettek részt, a megfélemlítésben fontos szerepük volt.

A szovjet atomprogram keretében több ezer fogoly vett részt a kísérleti atomrobbantások (Novaja Zemlja, Szemipalatyinszk) előkészítésében és a sugárfertőzött területek megtisztításában

Az első nagyobb szerkezeti egység a Gulag kialakulásáról szól, a Lenini időkől Hruscsovig. Rögtön cáfolva azt a vélekedést, ami a légervilágot a sztálini terror időszakához köti, mintegy a szép és magasztos eszme elhajlásának, a diktátor torz személye folyományának és nem a bolsevizmus termékének állítva be a Gulag brutalitását. A szerző tételelesen bizonyítja, hogy a terror a kezdetektől, az az 1917. októberi hatalomátvétellelől jelen volt a bolsevik rendszerben. Lenin már egy 1918. januári feljegyzésében helyeselte az első- vagy másodosztályú vasúti kocsikon ülő, azaz módos, burzsuj utasok letartóztatását. Továbbá javasolta, hogy rögtön "ítéljék is őket bányában végzendő fél esztendei kényszermunkára". Gereben idézi, hogy Lenin, az 1918. augusztus 9-én írt, Penza kommisszárjának küldött táviratában használja a "koncentrációs tábor" kifejezést, miközben "tömeges terror" alkalmazására szólít fel.

A Gulag nem túlzó, vagy egyszerűen barbár módja volt az igazságszolgáltatásnak, hanem az állami terror és megfélemlítés eszköze, sokszor értelmetlennek tűnő kegyetlenséggel. A Vojkov lengyelországi szovjet merénylő elleni, magányos merénylő által elkövetett gyilkosság után 18 956 ártatlan embert tartóztattak le és deportáltak országszerte.

A Beszélgetések a Gulagról második része a kollektív megtorlással, az ártatlanok meghurcolásával foglalkozik, cáfolva azt a nézetet, hogy a Gulagnak nem volt célja etnikai, vagy vallási közösségek megsemmisítése. Nem mintha a társadalmi osztályok - így a polgári személyek, értelmiségiek vagy a kulákság - likvidálása ennél kisebb bűn lenne.

Több fejezet foglalkozik a volgai németek és a krími tatárok sorsával. Összesen 17 népet ítéltek teljes és 55-öt részleges deportálásra. Több fejezet foglalkozik az üldözött keresztény kisközösségek, így a pünkösdisták üldöztetésével.

Ahogy Gereben felhívja rá a figyelmet, az ortodoxiától elforduló közösségek üldözésében töretlen volt a folytonosság a cári és a szovjeturalom között. A szovjet terror a gyerkeket sem kímélte. Éppúgy társadalomra veszélyesnek minősítette a az 1917-18 alatt elárvultakat, mint az "osztályellenségek" gyermekeit. Golyó végzett a Trockij, Kamenyev és Zinovjev gyermekeivel is. 1917 után a "burzsujok" 16 és 25 év közötti leányait kiutalták "szocializálásra" a bolsevik hatalom képviselőinek. A börtönökben és a Gulagon bevett gyakorlat volt a nemi erőszak, a köztörvényesek részéről éppúgy, mint a frissen érkezettek közül válogató örökéről. A táborokban szokásban állt az osztályellenségeket - férfiakat és nőket egyaránt - büntetésül a köztörvényesek közé zárni egy éjszakára "használatra". A szadista nemi erőszakot csak kevesen éltek túl.

A Beszélgetések a Gulagról legnehezebben megemészthető, legjobban felkavaró része a szerző Gulag-túlélőkkel készített beszélgetéseiből áll. Azok után a büntető törvénykönyv légereket szabályozó, hírhedt 58-as paragrafusának, vagy a légerek típusainak felsorolása és azok magyarázata levezetésnek számít. Külön elismerés illeti a ritkaságnak számító gazdag képanyagot.

Be kell vallanom, a kötetet letenni és felvenni éppúgy nehéz, az ember úgy érzi tiszteletlenség lenne az áldozatokkal szemben, miközben nem akar szembesülni a terror részleteivel. Furcsa rosszérzés hajtja az olvasót oldalról oldalra, miközben zúg a feje, többször a könnye is potyog, vagy éppen indulatok feszítik szét. Utoljára az Auschwitz-Birkenau-i emlékmúzeum és Andrzej Wajda Katyn filmje után éreztem így magam.

A könyv bemutatóján valaki feltette a kérdést:

- Honnan lehetett ezt mind összeszedni? Ezek nem titkok még mindig?

Gereben Ágnes válasza megdöbbentő volt:

- Putyin Oroszországa előrébb jár a multtal való szembenézéssel mint a magyar közvélemény.

A Gulág

Huszoney napig tartó verés. Még harminc év múlva is fáj. Éheztetés: a foglyot egy hónapig tartják 10 dekás fejadagon. Alvásmegvonás, melytől az ember elveszti a személyiségét. A belek kiürítése nyilvános.

A rablók úgy kártyáznak, hogy egymás szeme a tét. Mínusz harmincöt foknál nehezzé válik a légzés.

A kórházbarakkba kerülni akarók magukkal hozzák önkezűleg levágott lábaikat. A raboknak, mert olyan szorosan zsúfolták őket, hogy nem tudták mozdítani karjukat, a szájukkal kellett elkapni a behajított jégdarabokat, akárcsak a pingvineknek. Hetvenkét óra a sötétzárkában örökre tönkreteszi a térdet, a kolimai aranybánya három hét alatt egy erős ember egészségét is egy életre meg tudta törni.

A vég

Március 1. Szélütés, összerondítja pizsamáját, fekszik az ebédlő padlóján, mellette egy üveg ásványvíz és egy Pravda. Beszélni nem tud. Az összes kremli orvost börtönben kínozzák, személyes orvosa, Vinogradov, vasra van verve.

Öt napig szívják a piócák a vérét a füle alatt, de március ötödikén meghal. Temetése napján emberek hatalmas tömegei hömpölyögtek Moszkvába, veszélyesen összezsúfolódva. Azon a napon több mint száz ember halt fulladásos halált Moszkva utcáin.

Kések

SZÁJBELY ZSOLT

Egy maréknyi márványpor

A régmúlt időkben, a gyönyörű kert közepén, ahol a boldog szerelmesek egykoron oly sokat ültek, állt egy magányos, szépséges márványszobor...

De jajj! Az idő, a kegyetlen, zsarnok idő kérlelhetetlenül múlik, és lassan felemészt mindent, ami szép és jó a világban.

A szobrot is már régen benőtte a gaz, márvány-testére zöld ruhát font a buja borostyán, kő-szemei bánatosan kutatták a lassan elhalványuló múlt széttört emlékképeit. Talán az eltűnt boldogság arany-perceit keresték oly nagyon.

Az Idő gyilkos démonai újra és újra beleharaptak testébe, és nem hallották keserű zokogását, nem látták fájdalmasan pergő gyémánt-könnyeit.

A szobor teste lassan elporladt, mint a remény aranyló homok-fala, csupán egy-két felismerhető rész maradt belőle...

Barátaim! E furcsa, elporladt torzó - bár most már nehéz elhinni - valaha én voltam, egy gyönyörű, hús-vér leányzó!

Réges-régen, egy elfeledett hajnalon, a szépségembe beleszeretett egy herceg, erős karjaival szorosan ölelt hosszú éjszakákon át, és úgy tűnt, a boldogságunk minden akadályt legyőzhet.

De jajj! A herceg szívét a Sötétlő Északi Hegyek boszorkánya is meg akarta szerezni magának, ezért egy borzalmas átokkal márványszoborrá változtatott. Egy szomorú, örökös bánatba száműzött szoborrá, amely magányosan állt ebben a gyönyörű kertben.

Azt beszéltek, hogy a herceg, miután a kedvese eltűnt, sokáig, nagyon sokáig kutatott utána, egész nap csak haladt és haladt, mit sem törődve esővel, széllel, havazással. Éjjelente pedig a Titkok végtelen forrása fölött hullajtotta keserű könnyeit, de nem sikerült imádott kedvese nyomára bukkannia.

De azt is mondják, hogy egy szép, őszi napon a herceg betért egy fogadóba, s ott találkozott egy ifjú leánnyal, aki olyan szép volt, hogy szinte azonnal beleszeretett. A herceg, aki testileg és lelkileg is kimerült a hosszú és eredménytelen kutatásban, s akiben a leányt meglátván újból feléledt a mindent elsőprő vágy, végül feleségül vette az ifjú hajadont. Elvitte magával szépséges kastélyába, és sokáig boldogan éltek egymással. A herceg pedig lassan végleg elfelejtette a gyönyörű, elveszett leányt.

Így hát, most véget is érhetne történetem. De pár szót még muszáj szólnom... Mert Drága Barátaim, a herceg - jajj! - a herceg immár por és hamu egy sárga levelel borított, magányos temetőben, s a szobor, mely a gyönyörű kert közepén állt, végül a feledés homályába veszett!

Így hát továbbra is itt raboskodom ebben az idő-szakadékba hullott kertben. Az idők folyamán az eső, a hó, a forróság vadul rombolta testemet, barbár kezek támadtak reám, s immár nem vagyok több, mint egy maréknyi csillogó, hófehér márványpor, s maholnap, talán a fagyos szél örökre elfújja szomorú emlékemet...

Késes

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

versei

Új tántorok

ők a dobostortát
mi a vadsóskát
új csőszök kerítéséről
ők a tizedünkből
a padlásunkról
színtelen vérünkből
földünkhöz ragadtak
megfogadták
mindenünkből
kötélvégre velünk
hajó vontatók leszünk
magunkat ár ellen
vesztünk
kérlek-kapjuk
az orosz krémtortát
most meg
újabb három millió jegyet
tántort oda át

Parazsad

csak hordom, csak hordom,
gallyat, ágat, rönköt és tönköt,
lángolni, égni, égig, mindig,
hozzád, ... egy éve nem láttalak, ...
koporsó és kereszt, mondták,
de nem, nem és nem, ...
hogy meghaltál, ... ezt nem hiszem

érezem, éget, ... nem hagy,
hogy nem hallottam búcsúdat,
hittem, halhatatlan vagy,
de nézd, a tűz tűz marad,
hordom parazsad, vigyázom
a kapott, tovább vetett magvakat,
a parázs világítsa utadat

szórj szikrát, akaratot,
perzselj meg, a világom,
ha bajt építek, ha bálványt,
ha elhagynám az Egyet, ha emléked,
égy rönköt és tönköt,
fáklyákat az ég négy sarkán,
csak láthassam parazsad, Anyám

Világtalan polémia

a Nagy Reccs vagy a Nagy Sutyty, cinikusan
napokban számolom a leteremtést,
fürtös paradicsomok kis világi rezonálnak
... velem,
a lent felé fordulok, nano alkatrészé esek szét,

hektikás ritmusú évek, szokhatatlan gyűtmentek,
mint a lökdösődő, tolakvó pillanat

lökösnek a Bumm, a Reccs, a Sutyty között,
... cicáznak a léttel

vállukra tenném a kezem, sétáljunk egyet,
idő nem volt rá,
e végre se szó, se részecske,
se dögcédula a lábujjainkra,
csak a gondolatok, a gordiuszi gubancok,
és paprika illatú nárciszok fehéritik az egyetemet,
szinte mindegy, okozatok,
az egom csak súrolják,
de ha nem érzem félre, vibrációjuk kétségbeesett,
negatív gyorsulás kellene az újbóli Nagy Bumm
söpréséhez, ...
időtlen gyötör, hogyan is faragjam oltárát

könyörgéseinkhez, ... könyöréhez

de elmarad, kéménybe írom, csak a füst sanyargatja
ott minden titkom, az is csak télen, ... ha fagyok,
... dimenzionálok, ... magamban

HORVÁTH ÖDÖN

versei

Együtt sírunk

Sírnom kell. Ma, holnap is. Sőt, talán még holnapután is. Hulló könnyeimnek láttára te is sírsz. Így együtt sírunk. Élvezzük a felszabaduló könnyek

áramlását, rejtélyes forróságát. Minden fájó sebet tisztára mosnak. Egész múltunk begyógyul, sóhajtások hagyják el felfakadó lelkünk mélyét.

Tegnapunk terhes kolonca: a vétkek okozta nyugtalanság elcsitul. Lágy, enyhet adó őszi idő jön: boldog

napok egymásutánja, gondok nélkül. A lét új színben fénylik; többé nincsen se álokoskodás, se szemfényvesztés.

Eljött a perc

Karácsony-heti szegénység meséje szelíd felszólítás, hogy megjavuljunk. Növő gépiességünk kisülése. Nagy szükség volna rá, hogy összebújjunk.

Idő előtt rossz volna elpusztulnunk. Öltene csak testet valami béke! Sajnos ma éppen az ár ellen úszunk, ki gondol ilyenkor ölelkezésre?

Társsal, társ nélkül is egyedül élünk. Ha lopva bepillantunk a tükörbe, megdöbbsent zavarodott önarcképünk.

Eljött a perc, s a befejezés vágya; bizakodásunk már nem kap erőre, se motyogó szánk rövid imádsága.

Ennyi maradt

Őrületségünkben csak zavaros álom maradt meg; a valóságot felitta a rémesre sikerült éjszakáról tanúskodó sikoly. Jaj, nem tér vissza

aranykorunk bűbája. Boldogságom madara elszállt. Az aranykalitka ajtaja tárva. Múltunk varázsából sötétlő köd gomolyog elő. Ritka

baljós kép fogad: vérszennyezte combok, meggyalázott test, kerek, lila foltok a szeplőtelen bőrön, szerteséjjel

dobált fehérmemű, feldöntött asztal, összedobált székek s különösképpen a feldúlt ágy. Újabb vágy nem marasztal!

Ezeregyéjszakában

Gyönyörűséges vagy, hangod szelíd; megronthatatlan szépséged virágzik. Mesélsz. Hallgatom. Mindig felvidámít, amit mondasz. Hallgatnám évekig.

Hajnaltájban vad szomjúságot érzek. Teát készítek, s égetett agyag csuprokba töltöm. Az éji sötétet hirtelen megfutamítja a nap.

Ott ülünk szemtől-szemben a szobában, bőrfotelekben a kályha előtt. Ezt az éjszakát is átvirrasztottuk.

A meleg italt szüresölgetve szánkban már összefut a nyál. Ha nincs más dolgunk, hétkor pirítóst falunk és velőt.

Késnyélrészlet

MARUZS ÉVA

Emberek és idegenek IX. rész

NAGYSÁGRENDEK

- Lesz csend végre?! Megértem, hogy mindenki izgatott, de attól az órát még meg kell tartanunk. Úgyis csak holnap kezdődik a kiszállás! Ráadásul a gyerekek az utolsók, hát ne ugrálgatok! Holnap még felelni fogtok a mai anyagból! A tulajdon jegyzeteitek alapján, tehát jó lesz idefigyelni. Mondhatom végre?

- Szülőbolygónk történetéről a múlt alkalommal beszéltünk. Ez volt az időszámításunk előtti kor. Mikor kezdődött időszámításunk? Helyes, fiam, bár nem egészen precíz. Időszámításunk akkor kezdődött, mikor az utolsó űrhajó megérkezése után lezárták Repülő Hazánk minden zsilipjét, és Hazánk új utakra indult. Hogyan készült Repülő Hazánk? Stimmel, gyermekem, egy kisbolygót alakítottak át dicső és ügyes kezű őseink. Tudjuk szabályozni Repülő Hazánk útját? Nono, csak ne olyan lelkesen! Annyira azért nem tudjuk szabályozni. Még hogy a tér és idő ura! Nem, csak a mi szépséges Galaxisunk tájai elérhetőek számunkra, időről pedig szó nincs, fiam. De ne búsulj, az eredmény így is lenyűgöző! Mi az ember? Porszem a világűrben, mégis megpróbálja legyőzni a felfoghatatlant!

- Ez persze rengeteg erőfeszítést igényelt. Mióta élünk Repülő Hazánkban? Te, nehogy a dátumot mondd nekem, mert leharapom a füled! Ez már jobb, igen, a tiétek a 25. nemzedék. Most tehát melyik nemzedék kormányoz? Helyes, szépségem, a 23. Utánunk majd apáitok és anyáitok következnek, amikor a ti gyermekeitek fognak születni. Azután pedig ti lesztek a kormányzó nemzedék. És te hanyadik nemzedéket fogod tanítani az iskolában? Gyorsan válaszolj, fiam, ez a pinduriknak való kérdés! Nem jó, öcsém! Te a 27. nemzedéket tanítanád, de ha ilyen buta maradsz, az iskola közelébe sem eresztenek!

- Most Repülő Hazánk történelme következne, de sajnos, be vagytok sózva. Ezért beszéljünk inkább a Megérkezés Szertartásáról, úgyis ez az igazán aktuális téma. Hé, üvöltésről szó sem volt, csak egyenként kérem! Tehát megérkeztünk. Mi a Szertartás első lépése? Helyes, apróság, a hálaadás. Hálát adunk Teremtőnknek, hogy egy bolygóra érkeztünk. Eddig ez hányszor történt meg? Igen, kétszer. A mostani alkalom a harmadik. Mi a második lépés? Nagyon bölcs, gyermekem! Az alapos felderítés. Kik végzik? Igen, a 22. nemzedék. Miért? Mert ők még szívósak, de már óvatosak. Mondd el azt is, mit kell felderíteniük előőrseinknek! Igen, víz, levegő, élelem, okos vagy, és még? Nem tudod? Pedig okos csemete vagy. A veszélyek, csöpi-kém, a veszélyek! A betegséghezóktól a ragadozóig. Lakható egy bolygó, ha veszélyek vannak rajta? Most csúnyán becsapódtál, gyöngyvirágom! Bizony lakható, csak elővigyázatosnak kell lennünk. Hiszen Szülőbolygónkon sem volt az élet fenéig tejföl, igaz? Nocsak, mondj egy veszélyt, ami már Szülőbolygónkon is létezett! Vízbefúlás, ülj le, fiam, számár vagy! A vízbefúlás rendszerint nem környezeti ártalom, hanem mafláság. Saját magadban rejlik a veszélye.

- Jó! Most hol tartunk a Megérkezés Szertartásában? Utolsó, dehogy utolsó! Mi az utolsó lépés? Bizony, felszáll Repülő Hazánk! Nem, nem, te kiszállhatsz, te itt maradsz! Az egész északi Oldal kiszáll, de a Déli Oldal marad. Egyet se bögj, gyönyörűm, ez a Törvény. Miért marad a Déli Oldal Repülő Hazánkban? Miért száll fel Repülő Hazánk? Igen, másik bolygót keresnek. Terjesztik az életet, helyes. És még? Hát ha itt valami tör... Hm. Erről most nem fontos beszélni. Inkább mondd meg, mi miért szállunk ki? Még hogy unjuk a repülést, ilyet is csak egy gyerek találhat ki! Mondj valami tudományosabb választ! Fölfedezés, ez az, betelepítés. Jó! Még? Nem, gyermekeim, egyszerűen túlszorodás. Túl sokan vagyunk már Repülő Hazánkban. A fele kiszáll, a másik fele nyugodtan továbbrepül egy új bolygó felé. Világos?

- Tehát most az utolsó előtti lépésnél tartunk. Holnap kezdődik a kiszállás. Ez mit jelent? Igen, utakat, városokat, megművelt földeket, helyes. Ti mikor mentek, és mit terveznek a szüleid?...

*

- Viola! Viola! Mi volt ez?
- Micsoda?
- Ez a csörömpölés. Nem hallottad?
- Nem.
- Már megint hol jár az eszed, édes egy kartársnóm?
- Miért csúfolódsz? Elgondolkodtam.
- Mint mindig. És most miről?
- Arról, hogy a Nap egy atommag. Körülötte keringenek az elektronok, a bolygói. A Galaxis egy bonyolult, vagy legalábbis annak tűnő vegyület.
- Eddig még nem is igazán hülyeség. És aztán?
- Á, olyan goromba vagy! Minek beszélek én neked egyáltalán?
- Ez valóban rejtély. De azért csak mondd tovább!
- Neked? Na jó! Szóval ez a vegyület egy üveggolyó egyik alkatrésze és egy kisfiú játszik vele. Persze, megfelelő méretű kisfiú, aki így rólunk mit sem tudhat. Egyszer aztán leejti az üveggolyóját és véletlenül rámegy egy teherautó arra a golyóra. Akkor mi lesz velünk?
- Jó nagyot koppanunk, reccsenünk. Szét lehet egy vegyületet fizikai úton választani?
- Hát elvileg nem, de ugye az üveg nem igazi vegyület... És az egész Galaktika olyan törékenynek tűnik...
- Mondd, te ilyenkor mesterségesen lovalod magad? „Hogyan féljünk a valószínűtlentől”, előadó a mi kis Violánk.
- Hát nem, de...
- Semmi de, kartársnó, ideje dolgozni! Hozd szépen a csészéket! Gyönyörködni akarok szépséges kis baktériumainkban. Ide, a mikroszkóphoz!
- Nézd, ez mi?
- Mi mi már megint, te nő?!
- Hát ez. Egy nagy kavics a táptalajban.
- Az edény meg széttörve. Nézd, az ablak is!
- Akkor megvan az előbbi csörrenés oka.
- Sokat érek vele! Ezt a tenyészetet dobd ki, Violám! Kezdhethük előlről!
- Jól tesszük, hogy kidobjuk? Legalább nézd meg, mit mutat kedvenc szerkentyűd!
- Minek? Láttál már steril kavicsot? Ez is biztosan összeförmedte a tenyészetet. Húha!
- Mitől húha?
- Idenézz! Hát ez mi lehet?
- Te, ez valami új! Tisztára olyan, mint egy térkép! Mintha városok lennének itt, és köztük összekötő utak. Ezek meg megművelt parcellák! Minden út a kavicsból indul. Növeld már egy kicsit a nagytápot?
- Miért? Látni akarod az autókat az utakon? Térj észhez, édes kartársnóm, téged már megint elragadott a fantáziád! Ez csak egy baktériumtenyészet, benne egy eltévedt kavicssal. A kő hullámokat csapott, attól lettek „utak”. Na, dobd az egészet a sterilizálóba!
- De nem kéne mégis előbb megvizsgálni? Lehet az a kavics egy úrhajó, benne pici lények sokasága, akik...
- Viola, ebből elég volt! Ilyen fantáziával írdal regényeket! Ezt a vackot pedig azonnal dobd ki!

*

A kisfiú zsebébe dugta az üveggolyókat, kezébe kapott egy süteményt és kifutott a házból. Futásban rávigyorgott tascájára, de nem szólt egy szót sem. Tele volt a szája a süteménnyel. Tacsí azért pontosan tudta, hogy most jön a játszótér, és kurta lábai teljes erejével rohant gazdája után. A kapunál lefékezett, hirtelen balra futott a kerítés mentén. Tegnap ott maradt kedvenc rongylabdája. Ha azt azóta valami gyalázatos macska elvitte, akkor Tacsí most utána megy, elkapja a macskát és addig rázza a tarkójánál fogva... A macskák megúszták. A labda ott volt, ahol a tegnapi nagy harc után maradt. Tegnap ugyanis a labda volt a legnagyobb és legvérengzőbb patkány. De Tacsí legyőzte! Mutassanak még egy kölyöktascát,

aki legyőzte volna! Ami azt illeti, most is gyanús szaga van a labdának. Muszáj lesz egy kicsit megrázní, csak hogy tudja, ki itt a főnök.

A kisleány elfogyott a szájából a sütemény és egy nagyot füttyentett elkódorgott kutyájának. Tacsí felkapta a rongylabdát és görbe lábcskáit maximális sebességre gyorsította. Végig a kerítés mentén, ki a kapun, utána a gazdinak, most kéne lassítani... Ez már nem sikerült. A kajla lábú kutyus teljes erővel a gazdi lábának vágódott, mire az egyszerűen hasraesett a járdán, keze jól oldalba csapta Tacsit. Tacsí nagyot vonyított, oldalt ugrott és kiejtette a labdát a fogai közül; a kisleány zsebéből az üveggolyók az úttestre gurultak. Ebben a percben fordult be a sarkon a teherautó. Tacsí még nagyobb vonyított és egy pillanat alatt a járdán termett, a tápázkodó gazdi térdeinél. A teherautó elrobogott. A kisleány fölállt, de remegett a térde. Nagyon megijedt az imént a kutyája miatt. „Megúsztat!” - ölegette a csöpp ebet. Tacsí már rég megnyugodott, de azért hagyta magát ölelgetni. Ahogy szabadult az emberi kézből, rohant a labdájáért. Arra bizony alig lehetett ráismerni! Sáros lett, olajos és milyen lapos! Szétnyomta a teherautó.

*

Táguló világegyetemben élünk.

PILLANGÓK TÁNCA

- A bolond Roxie házát veszi meg? No, csak maga is meg ne kótyuljon! - a nagydarab férfi öblös hahotája megreemtette az ivó mennyezetén lógó álmos villanykörtét. Poharát szorongatva visszaballagott hasonszórú cimboráihoz a hátsó sarokba. Nem igazán érdekelt. Tiszta szerencse.

A tulaj felém hajolt:

- Ha maradni akar, van egy szobám. Nem egy luxus valami, de tiszta. Hej, cimborák, nektek is haza kéne már mennetek! Hadd maradjon valami pénzetek holnapra is!

A megszólítottak zsörtölődve tápázkodtak fel, „Törődj te csak a magad pénzével!”, morogták, de mentek.

- Iszik egy búcsúpohárral? - kérdezte a tulaj, mikor ketten maradtunk.

*

Pillangós Roxie férje elment aranyat ásni. A szegénység vitte oda és nem sok esélye volt. Két levél jött, az még tőle, aztán tavasszal egy hivatalos levél a seriffnek, az már róla. Roxie eddig is, ezután is egyedül nevelte tovább a kisleányát, Nettit. Rengeteget dolgozott, mosott, vasalt, abból éltek. Nettinek mégis szép élete lehetett. Roxie állandóan mesélt neki, mosás közben és vasalás közben és főzés közben, mindig. Netti sokat járt az erdőbe, télen-nyáron, egyedül. Ismerte a fákat, az állatokat, a szakadékokat, az égboltot, az időjárás jeleit; tízéves korára sokkal nagyobb esélye lett volna a túlélésre, mint az apjának volt annak idején. Akkorra már segített is Roxie-nak: vizet hordott, hozta-vitte a szennyes és tiszta ruhát. Csak ketten voltak egymásnak és szívvel-lélekkel összetartottak.

Netti tizenegy, vagy tizenkettő volt, amikor a szerencsétlenség történt. Hogyan történt, ma sem tudja senki. Netti eltűnt. Az anyja néhány napig aggódott, azután a fájdalomtól megbénult, megnémult. Csak ült, ült a karosszékből, a ház előtt, ahová a jószívű szomszédok ültették, nézett a messzeségbe és folyt a könny a szeméből. Etetni kellett, vezetni kellett, tehetetlen lett. Így ment ez majd két hétig. Akkor egy kék pillangó szállt Roxie erőtlen karjára. Roxie tekintete lassan visszatért a végtelenből és a pillangóra tapadt. Aznap este egyedül állt fel a karosszékből és szédelegve, támolyogva egyedül ment be a házba. A lepke minden nap a karjára szállt és Roxie gyógyulni kezdett. Egy hét múlva egyedül bejött a városba, oda szembe, a szatócshoz. Minden megtakarított pénzét hozta. Vett egy polaroid fényképezőgépet, egy emlékkönyvet és egy nagythalló készüléket. Hibátlan hallása volt.

Ekkor kezdtek arról beszélni, hogy Roxie belebolondult a fájdalomba. Nem csodálkozott ezen senki és a többség szívből sajnálta az asszonyt. Roxie akkor megüzente mindenkinek, akinek addig dolgozott, hogy az első fagyok után fog újra mosni, addig pedig mindenkinek türelmét kérte. És Roxie kiült a nyári rét közepére, fülén ott díszelgett a hallókészülék, csak írt, csak írt az emlékkönyvbe és állandóan lepkéket fényképezett. Ha valaki szólt hozzá, akkor levette a füléről a készüléket, úgy hallgatta. De nem sokat beszéltek hozzá, mert Roxie mindenkire haragudott, aki a mezőn zavarta. A fényképeket sem látta senki, mégis az terjedt el, hogy lepkék vannak rajtuk. A kiskölykök messziről lesték, néha csúfolták, de Roxie tejesen magába fordult, senkit nem vett észre.

Így ment ez őszig. A fagyok után Roxie néhány napra bezárkózott, és már azt gondoltak, hogy újra... de megjelent kisírt szemmel és elindult dolgozni. A szorgalma semmit sem változott, hanem a hangját szinte nem is hallották többet. Munka után pedig a városi könnytárba járt. Zárásig ott ült és kizárólag lepkékről olvasott. A város csodálkozott és Roxie-t akkor nevezték el Pillangós Roxie-nak. Még szép is ez a név. Hát igen, szerették az asszonyt. Csak az ilyen Bill-féle tuskók mondták bolondnak. Bolond volt, de jó asszony. A következő tavasszal megint mindenkitől elnézést kért, aztán egész nyáron a réten ült. Akkor hallotta meg néhány kölyök, hogy beszélget a lepkékkel.

És ez így ment tizenvalahány évig. Ősszel-télen Pillangós Roxie dolgozott, tavasz táján elköszönt és ment a mezőre, a pillangói közé. Egyébként kedves asszony volt. Ha megkedvelt valakit, főleg gyerekeket, akkor annak sokat mesélt. A lányáról, a férjéről, a pillangók életéről. Nem volt a szavaiban semmi rendszertelenség, inkább szépen szólt. Okos asszony volt ő, a maga módján. Csak hát az életmódja... Kissrác voltam, olyan 6-7 éves, amikor velem is megbarátkozott. Megengedte még azt is, hogy mellette üljek a réten, csak nagyon a lelkemre kötötte, hogy a lepkékre vigyázzak. Éjjel-nappal, akkor is, ha nem vagyok mellette. Könnyen megígértem, nem bántottam én addig se soha a pillangókat, de persze megkérdeztem, hogy miért. És akkor Roxie nagyon furcsát mondott:

- Tudod...ők az unokáim. Illetve hát... az ükunokáim.

Ez olyan különös volt, hogy nem is mertem senkinek elmondani. Most, magának, először. Nem akartam, hogy még jobban gúnyolják szegény Pillangós Roxie-t. Bár, ha meggondolom, nem is volt különös, amit mondott. Hiszen tényleg úgy beszélt a lepkékhez, mintha mindegyiket személyesen ismerné. Nevükön nevezte őket, beszélt hozzájuk, sőt, válaszolt nekik el nem hangzott kérdésekre. Roxie azt mondta, hogy ő hallja a kérdéseket, a készüléken keresztül. Nem tudom. Egyszer a fülemre vettem a nagyothalló készüléket, belehallgattam, amikor Roxie nem volt ott. Nem hallottam én semmi különöset, tücsökszót, fűsusogást, miegyebet. Igaz, csak egy kis fehér lepkéske volt a közelemben, de az bizony nem mondott, nem kérdezett semmit. Pedig hogy akartam hallani, én is beszélgetni a lepkékkel! Hittem Roxie-nak. Hanem aztán felnő az ember.

No, ennyit Pillangós Roxie-ról. Menjen aludni! Holnap elkísérem, kinyitom magának a házat.

*

A napló a fáskamrában volt. A gyújtós alatt találtam rá, amikor egy kis tüzet szerettem volna rakni. A tetején giccses szívecskék, az „EMLÉKKÖNYV” betűiről lekopott az aranyozás. A lapjai megsárgultak, a tinta megfakult. Sok helyen nem is olvasható.

*

...Nettikém napról napra öregszik. A fénykép megőrzi...
...nagyanyám mesélt a gonosz manókról. De hisz az csak mese!...
...bálba akartam vinni az én szerelmes szép nagylányomat. Most ott táncol a réten egy százszorszép fölött..

...hogyan fogom kibírni, hogy ősszel véglegesen... olyan rövid idő!...
...addig örüljünk, Anyácska! A gyermekeim...
...láttam a boldogságot és a halálot is... teljes élet?...

...Mit esznek vajon? A könyvtárban...
...ezek a kis szőrösök? Hogy falnak! Ha beszélek hozzájuk...
...jaj, Nettikém, ha nincs értelmük, akkor végleg...
...Dora beszél! Az ügyes kicsi száját...
...ők meséltek nekem! A falevélen hintáztak...
...elkapta egy cinke! Édes kicsi unokám, még alig...
...még csak megvédeni sem tudom őket! A házban nem szeretnek...
...a megtakarított pénzemet. Más is az unokáira költi... mi gondjuk...
...itt a padláson. Órák hosszat ülök mellettük, nehogy...
...Dora is kikelt, Willie is. Már nyolcan...
...Ez a tánc a rét fölött! Ez a vigaszom...
...Willie szerelmes. Jaj, vajon az ő gyermekeik is...
...mutassam meg Netti füzetét, mert ő olvasni akar! Hát...
...meg sem ölelhetem. A hímpor nagyon...
...a bolt előtt a gyerekek. A szatócs elzavarta őket. Nem bánom én...
...már a nyolcadik nyár azóta. Legalább ötven szépséges kék unokám... Olyan jól
elbeszélgetünk. Nettiről faggatnak...
...ő nevet, hogy kijátszotta a pókot, én meg... a fiúk vakmerőek, sajnos...
...milyen volt kislánynak. Sehogyan sem érti... ők is jártak ott... a gonoszság árad...
...a legbájosabb. Nagyanyónak nevez, pedig...
...vegyek neki ceruzát. Kihegyeztem egy gyufát...
...az ő életük is teljes. Rövid, de csak ha a miénkhez hasonlítom... a gyermekkor játéka
is... könnyebb kamaszkor... az egész rét a táncterme... csak ne látnám...
...Sofie hasonlít legjobban Nettikémre. Pedig már tizenegy éve...
...tanítgatom. Nagyon okos...
...mi lesz veletek, ha...

*

A padlásajtó beszorult. Feszegettem, ütögettem, míg rájöttem, hogy külön kis pöckök tartják. Mintha Roxie nem akarta volna, hogy akárki felmenjen a padlásra. Amikor végül kinyílt az ajtó, egy fénykép hullott le. Polaroid kép. Egy kék pillangó, emberi arccal. Már meg sem lepődtem. Mégis elgondolkoztam egy percig, lehet-e vajon polaroid képet hamisítani.

Feltámasztottam a létrát, hogy szétnézzek a padláson. Ettől a mozdulattól fent megbillent az ajtó mellett álló papírdoboz és kiborult a tartalma. Fényképek záporoztak a fejemre, karomra, lebbentek lágyan a padlóra. Minden fényképen kék pillangók, egyesével, csoportosan, mosolyogva és komolyan, szerelmesen kézenfogva, emberi arccal és nagyon okos szemekkel, fiatalok és ráncos öregek is, megfakult szárnyakkal, és csak hulltak és kerengtek és táncoltak körülöttem a kék pillangók képei.

*

Vajon hol vannak télen a peték? És csakugyan: mit esznek a kék pillangó hernyói?

*

Tényleg ők az egyetlenek?

AMIKOR JÖTT A SZONMA

Ez az egész akkor kezdődött, mikor az Equus-P lakói először látogattak el hozzánk. Illetve egy kicsit még előbb. Azóta természetesen mindenki ismeri a Földön a Szonma utasait (ha másként nem, hát a televíziós rendszeres híradóiból), több űrhajó is érkezett már, és az elért közös eredmények már többnyire közkinccsé váltak; de akkor... Akkor még minden más volt... Akkor mindannyian éreztük, hogy történelmi napokat élünk, hogy a Föld életében valami egészen új kezdődik, új korszak. Akkor tudtuk, hogy bolygónk sorsfordulójának vagyunk részesei.

Azóta sokat gondolkodtam ezen a sorsfordulón. Nem, eleinte nem fogtuk fel, milyen nagy dolog történik velünk. A felismerés később jött. De képzeljük most el azt a nevezetes délelőttöt, amikor Gagarin azt az első, egyetlen kört leírta a Föld körül! Sokan nem is tudtak róla, éppen aludtak vagy kirándultak, vagy akármilyen mások. Másoknak nem volt még rádiójuk. (Úgy tudom, akkor már létezett rádió. Talán már televízió is.) Aztán megint mások, mondjuk, a csontszikkasztó napsütésben a sovány kis földjüket kapálták a napi betevőért és bánták is őket, mi röpköd az űrben és röpköd-e valami egyáltalán! Talán csak úgy ötven év múlva szövődött bele a csillagfényes éjszakákra mondott meséikbe a nagy Ga-ga-ri neve, aki fölülről szokta nézni a Földet.

De azért olyan is volt elég, aki azon az áprilisi napfényes délelőttön, mondjuk, a rádió muzsikája mellett krumplit pucolt. Akarom mondani, burgonyát tisztított. És akkor meghallotta a rendkívüli híradást! Le merném fogadni, hogy nem kapcsolta ki a rádiót! Le merném fogadni, hogy egész délelőtt leste a híreket és rágta izgalomban azt a krumplipucolástól koszos körmét! Én rágtam volna, az biztos! És valószínűleg egész életében emlékezett erre a nevezetes, csodálatos napra, erre az izgalomban bővelkedő krumplipucolásra és valószínűleg rohant személyesen megnézni a Világűr Hősét, amikor erre lehetősége adódott. Egy ilyen élményt az ember egész életében dédélget és az unokáinak is elmeséli.

No. Hát körülbelül erről van szó. A fülem kettéáll a készülődés izgalmaival, mégis szakítok időt az írásra. Megpróbálom írásba foglalni az Equus-P lakóinak első látogatását. Nekünk, akik közelről láthattuk, akik benne voltunk (de nyakig ám!), nekünk ez olyan élmény, de olyan...! Hiszen most először találkoztunk Földön kívüli civilizáció képviselőivel! Még annyi minden volt, amihez rosszul fogtunk hozzá, amit meg sem értettünk - pusztán azért, mert még nem volt benne gyakorlatunk. Pedig ezt a civilizációt, a jumbereket, aránylag könnyű volt megérteni, hiszen annyira hasonlítanak hozzánk. Mi lesz, ha négykezü vagy kétfejű, vagy hangyaszerű, vagy szervesen értelmes lényel találkozunk? Bízom benne, hogy az a találkozás már könnyebb lesz, hiszen ezen az elsőn már túl vagyunk, már van egy kis gyakorlatunk. Higgyék el, nagyon nagy napok voltak ezek!

Napok? Hiszen már két éve folyik. Hogyan is kezdődött? Őszintén szólva, sejtelmem sincs. Amikor kezdődött, még nem tették közhírré. A csillagászok fölfedezték, hogy jön valami gyors, nem túl nagy, nem gömb alakú izé, égitest, egyenesen neki a Földnek. De akkor még csak az obszervatóriumok telefonvonalain száguldozott a rémület: „Látjátok?“, „Szerintetek is egyenesen...?“, „Pontosítottátok?“, „Nekünk az jött ki...“. De aztán muszáj volt értesíteni a Világtanácsot. Jön; úgy néz ki, hogy lesz egy újabb kráterünk, csak nem feltétlenül Arizónában; következmények: földrengés és szökőár biztosan, méreteik..., továbbá... És mindez két napon belül, na, lett erre nyüzsgés, meg minden! Igazán nem tudom, hogyan próbálta a Világtanács elejét venni a pániknak, megtenni a szükséges intézkedéseket, mert az ilyesmit nem szokták a 16 évesek orrára kötni. Mi csak a konkrét utasításokat kaptuk meg. A mi gimink feladata a szomszéd óvoda költöztetése volt, fel Galyatetőre, élelemmel, takarókkal, gyógyszerekkel, stb. és aztán a szigorú utasítás, hogy mi is maradjunk ott. Károlyunk (mármint a diri) aznap este, már fenn a hegyen nagy „hegyibeszédet” tartott (ez most tényleg az volt!). Ennek eszmei mondanivalója abban kulminált (ah, minő előkelő vagyok!), hogy ha lesz katasztrófa, ha nem, mindenképpen rajtunk, tizenéves lányokon alapul a jövő, ezért vigyázzunk a kicsikre (zsúfolva volt már a hegy az iskolásokkal, óvodásokkal) és gondolkozzunk el a rajtunk nyugvó felelősségen. Elgondolkoztam. Mostmár könnyen élcelődöm, mert tudom, hogy nem lett katasztrófa, de akkor mindnyájan csúnyán be voltunk gazolva. Gyönyörű dolog a felelősség és még egy fokkal büszkébb lettem leány-voltomra, de közben iszonyúan féltünk a katasztrófától is, meg a ránszakadó felelősségtől is; meg hát sejtelmünk sem volt szüleink hollétéről, csak azt tudtuk, hogy valahol

valamit mentenek; az öcsém legalább ott volt a szomszéd épületben; egyszóval aznap éjszaka remegtem és kibőgtem a lelkemet, és nem én voltam az egyetlen ebben a műfajban. Na, aztán hajnalban jött lóhalálában Károlyunk. (Nem is. Inkább autóhalálában, mert kinyiffant az autó alatta, mire fölért.) Rettenetes izgatottan jelentette, hogy a katasztrófa alighanem elmarad, mert az úrból érkező *izé* valamiféle rádiójeleket ad, amit ugyan senki sem ért, de az biztos, hogy értelmes lények üzenete; ráadásul az *izé* parkolópályára állt a Föld körül, tehát a továbbiakban már nem *izé*, hanem úrhajó.

Akkor egy darabig azon rágódott a sajtó, hogy miért nem lehetett ezt hamarabb kideríteni, kisebb lett volna a pánik. Na igen, bírálni könnyű. Az a helyzet, hogy miután a Szonma kilépett a hipertérből, mindössze három napi „járóföldre” volt a Földtől. Ennyi idő alatt kellett felfedezni, bemérni, megtalálni (véletlenül) azt a hullámot, amin sugároznak és rájönni, hogy ez egy értelmes *izé*. Hiszen ha sejtettük volna, hogy úrhajó! Akkor, ugye, mindjárt a hullámokat keressük. De ilyen még nem volt, eddig idegen úrhajó errefelé (tudunkkal) nem járt; ráadásul a méretei is szokatlanok voltak számunkra; valami eltévedt kisbolygónak hitte mindenki. Na jó, majdnem mindenki. Mondják, hogy voltak egyéb vélemények, de aztán a Világtanács az egészséges pesszimizmus mellett döntött, inkább a rosszabb esetre készült föl. Alighanem igazuk volt. Így persze nagy volt az ijedség és a népvándoroltatás miatti anyagi kár is jelentős, de álljon már ki középbe az a derék újságíró, aki akkor és ott okosabbat tudott! Mindjárt beválasztjuk a Világtanácsba!

Szóval ekkor nagyjából megnyugodtak a kedélyek, de minket azért még egy hétig fönt felejtettek a hegyen, mert ugye, biztos, ami tuti, és ki tudja, mit hoznak a nyakunkba ezek a jövevények. Így aztán ott lestük a híreket a televífonok köré hasalva, és akkor már szörnyen izgatottak voltunk, mert addigra felmértük, hogy sorsforduló ez a javából, az elméledést lásd fent, benne vagyunk a világtörténelem közepében!

Így jött el az az izgalmas nap, amikor a Szonma leszállt. A nevét, persze, nem tudtuk még akkor; nem volt rajta felirat, gondolom, leégett; na és, ha lett volna, ki tudta volna elolvasni?! Szóval megpróbálták (szép nagy lámpák villogtatásával) a Szaharának egy nem túl elzárt sarkába csalni, mert hát egy akkora jószág elég nagy károkat okozhat, utóbb megmértük, a legnagyobb átmérője 1068 m. Ezeket a jelzéseket sikerült kölcsönösen megérteni, mert a Szonma szépen, szófogadóan pont oda szállt, ahová csalogatták. Juj, de lestük a képernyőt! Öcsikém kedvenc helyén, a hátamon hasalt, leszokhatna már róla, már igazán nem baba, de most ez is mindegy volt, csak lássunk mindent. Leszállt az a hatalmas, matt fényű alkotmány, ijesztően óriás egy szivar volt ott a homok közepén, de nagyon lassan és puhán dőccent le, nem csapott fel homokfelhő, mint ahogy vártuk. No, most jönnek! De nem jöttek. Csak az órák múltak, semmi mozgás. A kamerák is közelebb merészkedtek már, úgy két kilométerre, de semmi. Mi csalódottan mocorogtunk és morogtunk, gondolom, mások is. Akkor megjelent a képernyőn Arhipov, az öreg biológus bácsi, egy csomó akadémia tagja, csoda jó fej, és közölte velünk, hogy nyugi, nyugi, menjünk szépen aludni, az idegen úrhajósok valószínűleg a levegőnket elemzik vagy a vizünket, vagy a bacilusainkat, vagy akármi, reggelre majd kibújnak, és ha nem, akkor még mindig kitalálhatunk valamit. No, ez elég logikus volt, el is mentünk csicsikálni, de leginkább csak sutyorogtunk és találgattunk, mert ki tud aludni ekkora események küszöbén?! Úgy látszik, én tudok, mert hajnal felé csak elnyomott az álom, el is aludtam a Nagy Pillanatok egy részét. Mire (ordítva) felébresztettek a lányok, addigra - talpig úrruhában - öt úrhajós állt kint a homokon. Úgy látszik, valami egészen mást vártam, no meg azok az alakok annyira emberszerűek voltak az úrruhában; nekem bizony az volt az első gondolatom, ugyan miért kell úrruha ahhoz, hogy a tudósaink bemenjenek abba a hajóba. Ha jól meggondolom, ez a kérdés mindenhol buta, és csak a reggeli álomosság sugallhatta; mindamellét a lányok jóízűen kikacagtak és Piri diadalmasan közölte: „Ezek ŐK, te pupák!” A pupáktól rögtön eltekintettem, és az úrhajósokat kezdtem tanulmányozni, de igazán nem volt rajtuk semmi különös látnivaló, olyanok voltak, mint Armstrong a Holdon, na! Csak éppen mögöttük egy darabon nyitva volt a matt fényű szivar. Aztán megláttuk, hogy három ember fehér öltözékben, fehér kalapban az idegenekhez közelít, és a bemonzó már sorolta is, hogy a Világtanács elnöksasszonya, Egyiptom és Líbia elnöke megy köszönteni a jövevényeket. Juj, de szerettem volna csak egy ici-picit a bőrükben lenni! Erre valamelyik azt suttogja a hátam mögött: „És ha löni fognak?” Hoppá! Megütődve bámultunk hátra. Löni? Akkor nem szálltak volna le olyan engedelmesen az általunk kijelölt helyre. Akkor... Eh, akkor nem is lennének itt, állj le a hülyével! És visszafordultunk.

Hát... az események minket igazoltak, de miért hittünk olyan nagyon? Hinni akartunk? Mi lett volna, ha... Nem lett! Nem lóttak. Mikor már elég közel értek, a mieink megálltak és az elnökasszony rövid beszédet mondott:

-Köszöntünk Benneteket Földünkön! Éreztétek itthon magatokat! Remélem, majd megértjük egymást, és az mindannyiunknak hasznára válik. Legyetek szívesen látott vendégeink!

Ennyit mondott csak, és mi roppant helyeseltük a szavait. Aztán az elnökasszony kinyújtotta a jobb kezét a középső alak felé. Az pedig előre lépett, jobb kezét üdvözlően magasba emelte (szerintem nekünk, tévénezőknek köszönt), aztán mind az öten derékből meghajoltak, végül a középső megfogta az elnökasszony még mindig kinyújtva tartott kezét és szabályszerűen kezét ráztak. Annyira, de annyira emberi volt minden gesztus, hogy már-már csalódást kezdtem érezni.

Akkor megszólalt a középső jövevény. No, ez garantáltan idegen nyelv volt, dallamos, szinte éneklő, eléggé sziszegő, kellemesen hangzó. Húha, de izgalmas lesz ezt az énekbeszédet megfejteni, előre irigyeltem a szakértőket! Hiába no, régóta hobbim a nyelvészkedés és akkoriban már sejtettem, hogy valószínűleg életcélom is.

A többi aznapi eseményt nem részletezem. Néhány hét múlva elkészült az idegenek számára átalakított épületkomplexum. Legfőbb gond a sterilitás volt. Addigra nagyjából tudtuk, hogy a jövevényeknek megfelel a mi légkörünk összetétele, de a bacilusainkat nem akartuk keverni. Még belepusztulnának egy hétköznapi náthába. Vagy minket vinne el valami - az ő számukra jelentéktelen - nyavalya. Egyébként jól tudtak mindent használni, amit a rendelkezésükre bocsátottunk (mármint mi, földiek, én ebben még nem voltam benne, csak tudtam, olvastam, hallottam). Állítólag nem is nagyon csodálkoztak az egyes tárgyakon, kezükre állt, igazán itthon voltak. Tudtuk, hogy megkezdődtek az első tárgyalások is, leginkább kézzel-lábbal, mutogatással. Például a jövevények megmutatták az űrhajójukat a mi szakértőinknek. Csak most a mieink voltak űrruhában, kívülről sterilizálva. Szóval szépen alakultak a kapcsolatok. Végül készen lett a bázis és akkor jött AZ a sajtóértekezlet.

Különben is emlékezetes élményt nyújtott az a sajtóértekezlet. Enyhén szólva lenyűgöző volt! De úgy érzem, a sorsom is akkor fordult.

Szóval május 8. volt és az egész világ a televífonok előtt szorongott. Naná! Hiszen ez világszenzáció! Mindenki nagyon várta, hogy végre megnézhesse magának ezeket a jövevényeket.

Elkezdődött. Itt elől az újságírók zsbonganak a képernyőn, ott hátul meg egy üvegfal. Na igen, a sterilitás. Jönnék! Az izgalom a tetőfokon, esküszöm, levegőt is alig kaptam! Ők meg bevonultak a sterilizált kalitkájukba, az üvegfal túloldalán, mind a húszan. (Bár akkor nem számoltam, de mind ott voltak.) Egy darabig csak némán bámultuk őket. Micsoda neveltlenség, ha meggondolom! Ők meg somolyogtak a bajuszuk alatt, esküszöm, hogy somolyogtak! Hogy mit láttunk? Nem is tudom. Húsz embert, tizenévestől aggastyánig, férfiakat és nőket, fehéreket és négereket, sőt sárgákat is, első pillantásra húsz közönséges földi embert. Később észrevettük a különbségeket, hogy például a szemük vágása mind egyforma, alul egyenes, felül félkör, nem ovál, mint a miénk. Nagyobbak is a szemek. A homlokuk magas, a haja mindenkinek hullámos, és hát lehet még néhány ilyen jelentéktelen különbséget találni, de ha nem tudnánk, kik ők, az utcán nyugodtan elmennénk mellettük. Annyira emberek... Ráadásul tele torokból kacagtak az elképedésünkön és ez ragadós lett. A tisztelt tudósítók jobbra-balra dőltek és mi is otthon.

Utána bemutatkoztak. Az aggastyán kezdte. Akkor még nem tudtuk, hogy ő a főnök, de hogy a korelnök ő, az tiszta sor volt. Magára mutatott, „Jozi”, mondta. (El is nevezték rögtön Józsi bácsinak, sőt Uncle Joe-nak.) Aztán elővett a háta mögül egy földgömböt, amiről hamarosan kiderült, hogy nem Föld, csak gömb. „Ekuszpi”, mondta. Hát ezt írta le akkor a világsajtó Equus P-nek s azóta is így írjuk, noha a csillagászok elég sokat morogtak miatta. Nahát, ezen az „Ekuszpi” nevű gömbön hegyek, tengerek, folyók és országhatárok látszottak és ha nem is egyeznek a jelöléseink (még szép!), azért minden érthető volt. Aztán „Józsi” bácsi rámutatott a gömbje egy pontjára és mondott egy országnevet, amit én akkor leginkább Szudánnak érttem. Végül a falra mutatott és ott vetített kép kezdett mozogni. Jozi bácsit mutatta irányítópultnál, csillagok között és nyilván parancsokat osztogatva, mert akihez szólt, az olyan szalutálás-félét produkált és távozott. Tehát Jozi bácsi a kapitány. Ugyanígy, két névvel meg egy filmmel mind a húszan bemutatkoztak. Volt köztük szakács, tanár, stb. Néhány olyan is, amit nem értettünk. Akkor én Jozi bácsin kívül két jövevényt néztem meg alaposan. Az egyik egy ötven év körüli kinézetű asszony volt,

valami fura névvel (leginkább Birisának hangzott), amit mi Boriskára magyarosítottunk. Az asszony vegyész volt, ezt a filmet jól megértettük, azonkívül rendkívüli módon mosolygós és szimpatikus, rögtön elvállalnám anyámnak! (Az igazi ellen sincs kifogásom, csak a jellemzés miatt mondom.) Később sokat beszélgettem Boriskával, de a véleményem nem változott.

A másik, akit nagyon megnéztem akkor, Póli volt. Ez így van fonetikusán, őt nem kereszteltük át, noha némelyeket zavart, hogy a Póli állítólag leánynév. Hát nekem valahogy nincs ilyen skrupulusom, de ez a Póli a legkevésbé sem leány, hanem férfiember, annak is fiatal és szerfelett jóképű. Ez biztos, mert a lányok körülöttem nagyokat sóhajtoztak Póli bemutatkozása alatt. (Lehet, hogy én is. Nincs kizárva. Előfordulhat.) Szóval Póli bizonyos Caffa nevű helyről érkezett és elektronikus izéket állított össze a filmen. A bizgentyűkről csak az tűnt biztosnak, hogy elektronikusak, de hogy mik lehettek? Nem is az volt akkor izgalmas, hanem Póli, aki a legfiatalabb résztvevő volt a csoportban, mindössze húsz éves.

Ezen aztán el is akadt a Világtanács. Ilyen tejfelesszájú úriembert küldtek el idáig az Equus-P-ről? (Mert valljuk be, ugye, hogy bár a felnőttek nagyképű népség, de azért a tejfel is stimmel.) Szóval kezdetben senki nem értette a dolgot. Később úgy döntöttek, hogy a jövevények egész bolygójukat és az ember - azaz jumbre - teljes életciklusát be akarták mutatni, amennyire lehet. Gyereket igazán nem küldhettek, de egy sokoldalú, megfelelően képzett és eléggé jól nevelt tinit már nyugodtan. Ez akkor még csak találgatás volt, de azóta megkérdeztük: pont így gondolták.

Mindenesetre a mi Világtanácsunk úgy döntött, hogy a földi delegációt az előbbi elvek szerint fogják összeállítani. A foglalkozások adva vannak: az orvos mellé orvost, a szakács mellé szakácsot kell küldeni, úgy értik meg egymást legjobban; hanem a bőrszíneket a földi lakosság arányában számolták ki és minden mást kisorsoltak. Hú, akkor volt ám izgalom! No és ezen a nevezetes sorsoláson a többi között az jött ki, hogy Magyarország adjon a földi delegációba egy tinikorú, nőnemű nyelvészt. Hát ez az! Hát ez lett az! Tini korú és nőnemű, az összes középiskolákat felkérték, hogy állítsák csatasorba legjobbjaikat. És miután nekem apám ugyan magyar, de egyik nagyanyja sváb, a másik tót (sajnálom, Közép-Európában sűrűn előfordul ilyesmi!) és mi mindkét dédivel tartjuk a jó kapcsolatot; és miután Anyukámat egyenesen Franciaországból importálta Apu; és miután amúgy is hobbim a nyelvészet, és nem volt rossz hatással rám az Ukrajnában töltött másfél év sem; és miután már önszorgalomból is megismertem jól-rosszul egy-két nyelvet; szóval lóhosszal nyertem. Komoly vetélytársam lehetett volna az öcsém, ha nem hímnemű (de amúgy is csak 11 éves). Megnyertem, és ettől bolondul ugráltam, mint egy kerge labda, de aztán a szívem is ugrálni kezdett és rámjött a bögés, mert *ebbe* tessenek belegondolni, de jó mélyen: mekkora felelősség ez egy 16 éves vállra? No de Károlyunk, az a drága, újfent hegyibeszédet tartott, ezúttal hegy nélkül, és csak nekem, az üres gimnázium tanáriójában; és beszéde ugyan az ő saját ifjúkori ábrándjaitól a világűr meghódítandó mélyéig terjedt, de én jószerivel csak azt hallottam ki belőle, hogy hiszen nem leszek egyedül, mögöttem lesz háttországként a teljes Föld... Így is lett, és ez így logikus, de hát vegyék tekintetbe zsenge koromat és tapasztalatlanságomat, bizony be voltam gyulladva. Szóval kiderült, hogy én például a nyelvészársadalomnak a küldötte vagyok, állandó televízió- és számítógép-kapcsolat szinte az egész világgal, kizárólag nekem, ráadásul technikai személyzet, aki mindezt kezeli, nekem úgyszólván csak a kellemes jutott a munkából, a közvetlen ember-jumbre kapcsolat.

Voltak ennek a nagy, világméretű kapcsolatnak aztán hátrányai is, amikor két ősbe csavarodott akadémiai tag a televízióon keresztül jóízűen marakodott egymással, hogy hol kell elkezdni a kommunikációs csatornák kiépítését (én, a taknyos, végképp nem számítottam a szemükben), aztán további két nemkevésbé ősbe csavarodott is beleszólt, aztán... de én csak minden második mondatukat értettem, mert már igen fennkölte (és dühöse) valának, no meg untam is, ezért átkopogtam a nyelvész páromnak, Nellinek (ezzel a névvel kb. negyvenes, csokiszínű férfiú) és felemeltem egy tollat. „Toll”, mondtam, mire ő hirtelen bekapcsolta a saját rögzítő berendezését, és azt mondta: „Ista”. Aztán felkapott egy széket, és mire tudós háttérünk felfogta, mit művelünk, már Póli is nekünk segített és már 200 szó volt a rögzítőinken eszperantóul s jumberül, és a nap végére ezernél tartottunk. Akkor aztán Nelli lassan és tagoltan beleolvasott egy szöveget a mi számítógépünkbe, az pedig - szorgalmas duruzsolás után - kiadott egy nyomtatott lapot. Hát mit mondjak, nem volt folyamatosan olvasható a fordítás, de tudni lehetett, hogy egy együttműködési javaslat egyik cikkelye van a kezünkben. Érdekes módon ettől fellelkesültek mutatársaink, csak úgy

harsogott az éljen, az egyik kolléganőnk (micsoda nagyképű vagyok) még el is sírta magát: „Végre értjük egymást!”. Csak néztem rá bambán, mi lehet ilyenkor a baj, de a végén nekem is bőgni kellett.

Azért ettől persze még nem értettük egymást, de mostmár volt alap a kiinduláshoz, neki is buzduztunk nagyon. A többiek is mind nekünk segítettek, mert mégis könnyebb beszélni, mint kézzel-lábbal mutogatni. No és a saját szakterületük szótárát is nekik volt könnyebb összeállítani.

A további közös munkát nem írom le, hiszen kb. másfél év megfeszített együttműködésről van szó. A nagy eredményeket már úgylis ismeri a világ. Különösen, amióta az orvosok megoldották a személyes találkozások gondját védőoltásokkal, meg egyéb brrr, de kellemetlen módokon, és azóta megmutathattuk vendégeinknek a mi szép Földünket. Mindenütt elleptek bennünket a kíváncsiak, huh, de nagyon sok találkozáson kérdeztek tőlük és tőlünk, huh, de nagyon sok mindent! Így már régen tudjuk, milyen nagyon hasonló körülmények között alakult ki az élet a Földön és az Equus P-n; tudjuk, milyen kevés eltérés van a szervezetünk között; egyáltalán, tudjuk, hogy hol van a térben az Equus P; sőt, a hipertérről is tudunk és már nagyban készül a hipertér elméletén alapuló földi úrhajó; de nem sorolom tovább. Vannak eredményeink, mindenki tudja.

Igen, azt még nagyon fontos leírom, hogy kialakulhattak a személyes kapcsolatok is. Meg kellett mutatnunk vendégeinknek a földi családi életet, no nem igaz? Meghívtam magunkhoz Nellit, Boriskát és Pólit. Ők a kedvenceim, mit csináljak. Anyu-Apu szörnyen izgatottan készült a vendéglátásra, az ember még külföldieket sem túl gyakran láthat vendégül, pláne aztán ennyire távoli jövevényeket, hát nagyon örültek a lehetőségnek, de tartok tőle, hogy néhány éjszakát kihagytak és körömrágással töltöttek. Az öcsikém vágta a pléhpofát, de remegett a lábására, nekem beszélhet, ismerem!

A vendéglátás pazarul sikerült, három napig ki-be jártak nálunk a kíváncsiskodók, elhalmozták a vendégeket kérdésekkel és ajándékokkal, én meg három napig fordítottam, phú! Még szerencse, hogy szeretem csinálni! Esténként aztán a kertben ülve néztük a (majdnem) teliholdat és énekelünk. De csudaszép dalokat tanultam én akkor! De közeliiek voltak a szívünkhöz ezek a távoli vendégek! No igen, az is előfordult, hogy Pólival kettesben sétáltunk a fák alatt. Na és? 17 éves múltam akkor. Erről ennyit.

Mostmár lassan be kell fejeznem. Két év földi tartózkodás után a Szonma utasai újra sajtóértekezletet tartottak, de már eszperantóul és üvegfal nélkül. Jozi bácsink bejelentette, hogy a Szonma hazamegy. Utasai közül öten élnek a Világtanács meghívásával és további két évre a Földön maradnak. Céljuk saját ismereteik bővítése és a földi technika segítése. Ezért ő az Equus-P Nagykormányosa nevében meghív öt személyt öhozzájuk, akiket a Szonma most be tud fogadni és két év múlva a váltással visszahoznak. Ezzel Jozi bácsink leült, viszont igazi hangorkán kerekedett. Hogy a csudába ne! Ilyen még nem volt, nem van, nem... de lesz! Igazán jogos az izgalom.

Aztán összeült a Világtanács és... és engem is jelöltek! Ha elvállalom. Azóta felváltva sírok és nevetek, és szegény Anyu ijedt faggatására semmi okosat nem tudok mondani. Nem akarok árulkodni, Anyu is sír és nevet, de ezt még én is értem. Büszke és félti az egyszem lányát. No de én? Hát megmagyarázhatom éppen. Először is akkora a dicsőség, hogy megrémít. Másodszor, ha ezt a lehetőséget kihagyom, akkor többet nem tudok az emberek szemébe nézni, sőt, tükörbe se. Ez lesz életem nagy kalandja. Harmadszor viszont a fene egye meg, hát Póli a Földön marad!

KOVÁCS T. ISTVÁN

Harangszó

Alkonyodott már. A nap piros gömbje egyre fogyott a Pilis-hegység kékszín vonulata fölött. Először csak félgömb-alakot öltött, majd negyedére fogyott, aztán még egy ideig vörösre festette maga fölött az égboltot. Végül nyugovóra tért, mint a folyó fölött egész nap vijjogó, az ennivalóért vadkacsák és hattyúk közé villámként lecsapó, tolvaj sirályok. A szürkületből lassan a teljes sötétség szállt le, de a széles víztükör fölé fényszőnyeget terítettek a parti villanylámpák, a házakból kivetülő fénysugarak. Távolabbról bójják jelzőfényei villogtak. Délről turistahajó úszott felfelé, s a hajók jellegzetes kürtjelzésével köszöntötte a várost, mikor a kikötő közelébe ért.

Magányos férfi támaszkodott a parti korlátnak. Élvezte ezt a hangulatot, a nyugalmat árasztó csendet, amely feloldotta a társtalanság nyomasztó érzését. A napi munka után gyakran járt ide csodálkozni, gondolatait szabadjára engedni, nézni a vizet, a sétányon nagyra nőtt platánok lombjainak homályban kirajzolódó körvonalait. Hétköznap este volt. A padokon csak itt-ott üldögélt egy-két párocska.

Parányi piros pont, parázsló cigaretta fénye közeledett feléje, lassanként látható lett a parázs gazdájának az alakja is.

-Jó estét-köszönt az esti hangulathoz illő szelíd hangon az érkező férfi.

-Jó estét-válaszolt ugyanígy a korláthoz támaszkodó, aki megérezte, hogy barátsággal közelednek feléje. Valami messziről felködlő emlék suhant át rajta a régi, falusi estékről, ahol ugyanilyen szelíd csendességgel köszöntötték egymást a munkából hazatérő parasztemberek.

-Szép esténk van-mondta a cigarettás ember. A hangjából azt is érezni lehetett, hogy beszélgetni szeretne.

-Egy kis esti séta?- kérdezte a megszólított.

-Az. Csak kiballagtam ide. Gondoltam, járok egyet, s közben megiszom egy pohár sört itt a teraszon és aztán hazamegyek.

-Esti programnak nem is rossz.

Hát, most már így van régóta. De volt ez másképp is.

-Hogy másképp?

Legénykoromban is csak havonta láttam a szüleimet. Ide jártam dolgozni, mikor a lakótelep épült. Itt tanultam szakmát is. Ács vagyok én, néha még ma is dolgozgatok keveset, ha elhívnak valahova.

-Akkor maga nem őslakos itten?

-Hát nem, pedig már inkább itt lehetnék az, mint odahaza, ahol a Duna helyett a Köröspartot nézegettem esténként. Tudja, a folyóparti ember szereti a vizet nézni.

-Hát, hová valósi eredetileg?

Körösladányba, de ittragadtam. Tudja, hogy van az, ha a nők kivetik a hálót a férfiembere- nevetett.- Ide nősültem.

-Lakást vettek?

-Szerencsére nem kellett. A lány szülei fogadtak be. Kibővítettük a kis öreg házukat és velük laktunk. Rendes öregek voltak. Nyugodjanak békében. Különben Nagy Sándor vagyok-mutatkozott be végül.

-Én meg Szabó Ferenc vagyok -mondta az először megszólított férfi, majd hozzáette:- Majdnem földiek vagyunk.

-Nocsak!-nézett rá kérdőn Nagy. - Maga is ladányi?

-No, nem. Inkább ványai.

-A kutyafáját! Aztán, hogy sodródott ide?

-Biztosan úgy, ahogy maga. A mi időnkben a legtöbb fiatal otthagya a falut. Nem volt mihez kezdeni otthon. Jöttünk a városba. Először Pestre, aztán meg ide.

-Most hol lakik?

-Ahol gondolom, maga is lakott. Munkásszálláson.

-Talán még most is nőtlen?

-Dehogy- nevetett Szabó. - Én otthon találtam asszonyt magamnak. Még gyerekkori szerelem volt az. Van már két nagyfiam, meg öt unokám. Alig várom, hogy lássam őket. Kéthetenként tudok csak hazamenni. Lakatos vagyok itt az egyik gyárban. Remélem, két évig még kitarthatok. Már csak annyit kell dolgoznom a nyugdíjig.

-Azt a kis időt már guggolva is ki lehet bírni.

-Feltéve, ha nem magának kell guggolni.

Nevettek mind a ketten.

-Rágyújt?- kérdezte Nagy, aki ismét cigarettázni készült.

-Vegye úgy, hogy elfogadtam, de nem dohányzom.

-Több jut sörre.

-Ritkán iszom.

-Hát, igen. Messzire sodort minket az idők szele. -sóhajtott Nagy Sándor. -Néha meglátogatnak a testvérek és mesélik, hogy ha van is munka otthon, jobbra akkor is csak minimálbért fizetnek.

-Ugyanazért a munkáért amit itt folytatunk, odahaza régen is csak a hetven százalékát fizették. Ezt untam én meg. Ha nem jövök el otthonról, nem tudtam volna házat építeni, kicsi nyugdíjból kellene tengődni öreg napjaimra.

-Hát az asszony mit csinál otthon?

-Takarít egy vállalkozónál. -legyintett Szabó. -Képzelterti, hogy mennyi pénzért. Azon kívül tyúkokat, kacsákat nevel. Csak malacot nem engedtem neki. Az szerintem nem asszonynak való.

-Aztán, nem próbálta meg őt is idehozni?

-Ide? Hova? Lakás nélkül? Különben is. Nekünk otthon vannak a gyökereink. Nem hagyhatta ott az öreg szüleit sem. Egyetlenük volt. A feleségem nevelte fel a gyerekeinket, most meg sokszor bízzák rá az unokákat is, mert a szülők reggel korán mennek, este későn érkeznek haza, mivel Csabán dolgoznak, gyakran még szombaton is.

-Megértem magát. Tudja, nekem itten sikerült. De azért gyakran álmodom azt én is, hogy megyek a nagyapám kertjébe, érik a szőlő. Az öreg kóstoltatja velem és magyarázza, hogy melyik milyen fajta. Máskor meg a Körösparton sétálgatok magamban. Mert én meg azt szerettem. A Köröspart. Annak a hiányát pótolom, mikor ide kijövök. Hát, tudja, csak megsínyli azt a növény, ha későn ültetik másik talajba.

-Így alakult a sorsunk. Mit tehetnének-vont vállat Szabó és még hozzá tette: -Pedig a régi öregek azt mondták: A falunkbeli ember csak olyan messze megy el az otthonától, ameddig a harangszó hallatszik.

-Így mondták nálunk is-bólintott rá hozzá a földije. Az okosok valamiféle migrációt, meg mobilizációt emlegetnek, meg tudom is én, miféléket. Azt mondják, hogy ez világjelenség. Ehhez kell hozzá szokni. A fiatalok közül már sokan az országból is kimennek dolgozni.

-Mindegy, hogy minek mondják. Nem jó az, ha külön élnek a családtagok- bővítette kettejük mondandóját Szabó, s Nagy ezt azzal bővítette ki, hogy akár a gyerekkori cimborák, pláne a rokonok nélkül is csonka a világ.

-Nahát, jóccakát -köszönt el aztán és indult haza a városi családjához. Ahogy távolodott, Szabó Ferenc már ismét csak a cigaretta parazsát látta. Ő is indult vissza a munkásszállásra.

Mentében földijének a szavai jártak az eszében. Két évet már guggolva is ki lehet bírni. Igen. Ezt már kibírja. Aztán minden nap láthatja majd a családot, az unokákat. Attól kezdve talán még kukoricát is természet, hogy malac röfögjön az ólban. Komótosan kapálgat majd a kertjében, nem szól rá senki, ha munka közben leül pihenni. Alkonyatkor nem a hegyek fölött, hanem a látóhatár peremén bukik le a nap, akkor majd azt csodálhatja meg. Ha a vasútállomás felől hallja a vonatfütyöt, tudni fogja, az már nem neki szól, hogy menni kell. Otthon lesz a falujában, a szép kicsi házban, a kertben, amiért egy életen át így küzdöttek meg ketten a feleségével. Nem is vágyik ő többre, nem megy el majd otthonról sohasem messzebb, csak addig, amíg a harangszó hallatszik.

A szívárványként ragyogó szép remény, csak akkor halványult el a lelkében, mikor arra gondolt: -Csak nehogy egyszer a fiainak mondják azt Csabán, hogy nincs tovább. Kifújt. Csődbe ment a cég. Mert akkor még az is lehet, hogy végül megint csonka lesz a család. Megtörténhet, hogy olyan messze kell menniük a kereset után, ahová még a Kossuth Rádióból sem hallatszik el a déli harangszó.

B. TÓTH KLÁRA

Idegenvezető csöves a hatoson

itt lenni Parlament, itt lenni Lánchíd,
a vár fölött van ég olyan sötét,
a fények égni és a sok-sok árnyék
vetít a híd alá megannyi lényt

Itt lenni én magyar, hazám a házam,
habár a kosz, szemét halomban áll,
a sok magyar egymás szemét kivájni,
szakadt kabát, én társra nem talál,

döcögni végig nagykörút hatossal,
enyém az út, a sárga villamos,
lyukas cipő, enyém lábujj kikandít,
a jégeső talán tisztára mos,

itt lenni kell, nem szűnni szívdobogni,
s ha elkövetkezik a fagyhatár,
a hókupac hegyére felfeküdni,
és fagyni kell, ha lélek készen áll.

Készen - félkészén

POLGÁR VERA

Próba

Zsófi az egyetemen az évfolyam motorjaként folyton szervezett valamit. Kifogyhatatlan energiáját és mindent elsöprő jókedvét valamennyien irigyeltük. Még a kémia szigorlatáról is röhögve esett ki az ajtón, és középső ujját felfelé mutatva jelezte, hogy ismét megvágta. Ez még a múlt század második felében történt.

Amikor egy héttel ezelőtt felhívott telefonon és elmondta, hogy most éppen egyik csoporttársunk temetését szervezi, akkor is előbújt belőle a régi, mindent a maga módján előadó Zsófica.

– Én tudtam, hogy Évi ezt a rohadt hasnyálmirigyrákot nem ússza meg élve. Bejött. Szórásos temetés volt a kívánsága, úgyhogy nem lesz semmi cécó. Robi nagyon ki van bukva. Azt kérte, hogy a temetésre csak én menjek, de utána a lakásukban szeretettel várja Évi barátnőit és egyetemi társai közül néhányat, akikről olyan sokat mesélt neki. Egy kicsit emlékezünk rá, beszélgetünk róla. Ugye jössz?

– Természetesen – feleltem.

Robi a konyhában zokogott, ezért Zsófi nyitott ajtót. Szenzációsan nézett ki. Múccicik, műszempilla, porcelánköröm. Úgy volt öltözve, mintha egy koktélpartin venne részt. A haja – melyet mindig csodáltunk – bámulatos zuhatagként omlott a vállára. Az eredeti volt.

– Gyere nyuszikám, igyunk egy kis konyakot Évi egészségére! – mondta, és már hozta is a poharat és töltött. – Nehogy pityeregj, hiszen ő már jól van.

Kacsintott egyet és felfelé mutatott.

Eljött majdnem mindenki a csoportból, akiket Évi nagyon szeretett. Gyertyát gyújtottunk, nézegettük a régi fényképeket, felidéztük a már visszahozhatatlan fiatalságunk emlékezetes, közös élményeit, és persze Évi emlékét.

Zsófi jó háziasszony módjára, mosolyogva kínálta az általa hozott szendvicseket és aprósüteményt.

Már szedelőzködtünk, amikor Robi megszólalt:

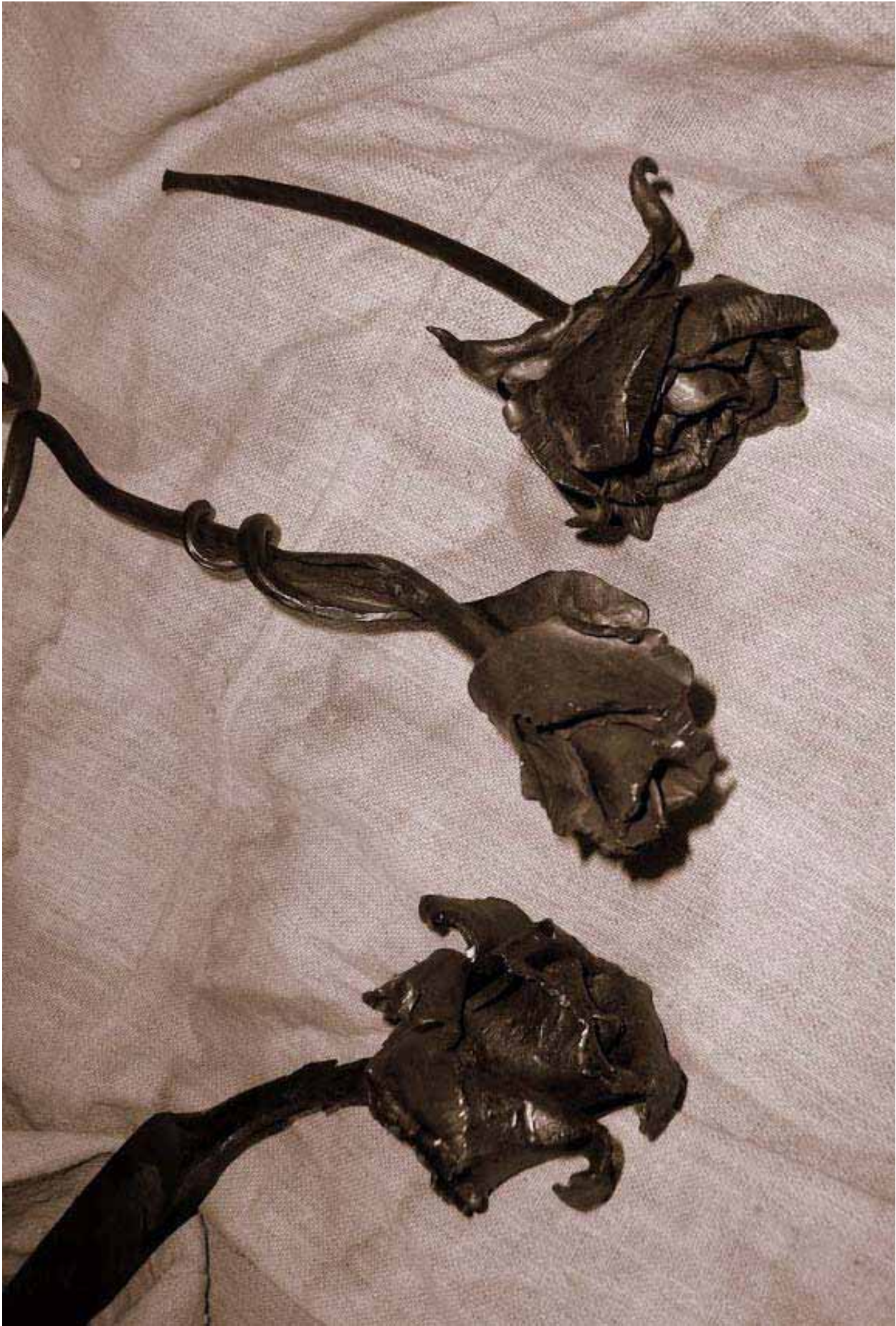
– Mielőtt elmentek, menjetek be Évike szobájába és vigyetek magatokkal egy emléket róla!

Megilletődve álltunk a kis szobában. Én a tollát tettem el, a többiek egy apró bizsut vagy egy nyakbavaló, kis kendőt választottak.

Zsófi leemelte a parókát az éjjeliszekrényen álló műanyag fejről.

– Megörültél? – kérdeztem. – Pont a parókáját?

– Miért, jól áll, nem? – Nevetve húzta a fejére. A sűrű szőke hajtincsek alig fértek a fekete, bubifrizurás paróka alá. Holnap megyek az első kemóra. Úgyis kihullik.

Vasrózsák

PONGRÁCZ ÁGNES

Tolnay Klári 100. születésnapjára

az ókori világ hét csodáját
az idő hatalma feldarabolta
csak a piramisok állnak őrt
szelíden-némán
a szekeres csillagkép alatt

csoda a víz csoda a föld
csoda az élet
az ég a szél a tűz a nap
csoda a szeretet
csoda a vidámság
csoda a türelem
add Uram
hogy éppen addig éljünk
mint amíg lehet

ha gyöngy-kalászokká lesznek a percek
örömet ad majd az aratás
egy új búzaszem egy új tavaszra zöldell
a többiből kenyér lesz
s ne félj - akad még bor is -
ha itt a folytatás

csoda a tér csoda az út
csoda az ember
és én hiszem hogy így van
- elvégre ezért vagyunk ma itt -
csoda az ünnep
csoda Tolnay Klári
csoda
és ez a csoda a lelkünkben lakik

Nyéldíszítés egy damaszkolt Kocsis-késen

KARDOS GY. JÓZSEF

Ahonnán jöttem

Pálfalvi Nándor élete és munkássága IX. rész

VISSZA A GYÖKEREKHEZ

Pálfalvi Nándor két regénye, a Volt egyszer egy lovam (Kossuth Könyvkiadó, 1984., borító: Csavlek András illusztrációja alapján) és A planétás asszony (az Avis Filmstúdió kiadásában, 1997.) története, cselekménye az író szűkebb pátriájába, Nógrádba vezeti az olvasókat. Az előbbiben a jelen hozza vissza gyermek- és fiatakorának emlékeit, az utóbbiban pedig gyermekkorra idejébe tér vissza. – S a két alkotást az is rokonítja, hogy mindkettőnek analitikus (elemző) a cselekményépítése. Az író a cselekmény lélektani motívumait, az emberi bensőt „térképezi fel” elsősorban: a szereplők lelki történései, lelki állapotai, a hősök tetteinek pszichológiai mozgatórugói kerülnek előtérbe. (Ezért nevezhetjük mindkét művet lélektani, pszichológiai regénynek.) A görög tragédiákhoz, Ibsen és Brecht drámáihoz hasonlóan a cselekményépítés a múlt és jelen közti elemi feszültségen alapul („a félelem attól, hogy valami megtörtént legyen”). A múltbeli, sorsdöntő események „újraélése” (tükröződése, visszaverődése) „a lélek párakamrájában” játszódik le. (Ezek a jellemzők a „lélektani krimi”-ként is felfogható. A planétás asszony című műben különösen „tetten érhető”) – Mindkét mű Pálfalvi Nándor legjobb alkotásai között foglal helyett.

A Volt egyszer egy lovam című regényét Pálfalvi Nándor 1983-ban írta. Itt is megjegyzi az író (mint A snitt című művéénél is): „A regény szereplői költöttek, minden esetleges hasonlóság élő és holt személyekkel, csak a véletlen műve”. – Persze, a regény teljesen a valóságon alapul, hiszen félig-meddig akár önéletrajzi regénynek is tekinthetnénk. A hátsó borítóoldalán erről a következőket olvashatjuk:

„Pálfalvi Nándor, e drámaian izgalmas történet írója 1931-ben született Balassagyarmaton, szegény sorsú, ötgyermekes falusi családban. Dolgozott bányában, építkezéseken, volt cipőkereskedő-tanonc, népi kollégista, tisztai iskolai növendék és egyetemi hallgató a bölcsészkaron. Tanult filozófiát, történelmet, mélyen érdeklődik a természet- és a társadalomtudományok iránt. Az elmúlt két évtizedben dokumentumfilmek tucatjait írta és szerkesztette a televízióban, gyakran vállalva a riporter szerepét is. A Volt egyszer egy lovam a tizennyolcadik kötete, s talán eddigi legjelentősebb alkotása, a férfikor delén járó író vallomása kortársairól és önmagáról, a korról, amelyben élünk. A cselekmény a korábbi regényeiből ismert környezetben játszódik. Sok szállal kötődik életrajzi írásaihoz (Papírház, 1960., 1972.; A fészekfosztogató, 1982.), amelyekben gyermekkoráról írt, most pedig felnőttként jelenik meg a főszereplő. Mégsem életrajzi regényről van szó, a történet szereplői költöttek. A cselekmény három nap alatt zajlik. A kitüntetett ötvenéves író hazahívja a faluja (amely addig tudomást sem vett róla), és egy házzal ajándékozza meg, hogy ott alkosson, pihenjen földije között. Hamar kiderül azonban, hogy e gesztus milyen önző érdeket takar; a nyugalmas felszín alatt indulatok feszülnek. A falut megrázza egy véres szerelmi tragédia, amelynek kapcsán feltárul az ott élő emberek igazi arca.” (A fenti írás tizennyolcadikként említi a Volt egyszer egy lovam című Pálfalvi regényt, pedig ez már a huszonegyedik Pálfalvi-kötet, hiszen még három színpadi művét is kiadták!) A Papírház és A fészekfosztogató című ifjúsági regények elemzésénél már kifejtettem, hogy az író egyes műveiben mennyire kötődik szülőföldjéhez, amelyből vétetett, hogy mennyire benne gyökerezik az otthoni tájban, amelynek minden zegét-zugát és az ott élőket ismeri. A Volt egyszer egy lovam (és A planétás asszony) is eleven példa erre. (A fészekfosztogató és A planétás asszony című regények főhőse a gyerek Török Márton!)

A Könyvtárellátó Új könyvek című kiadványában (1984/24.) részletesebb ismertetést is olvashatunk erről:

„Pálfalvi Nándor új regénye egy mai magyar falu ellentmondásos képét rajzolja meg. Az egyes szám első személyben elbeszélte történet néhány nap alatt – péntektől hétfőig – zajlik le, ezalatt bontakozik ki előttünk az itt élő emberek érdekekkel és ellentétekkel átszőtt világa.

Az Elnöki Tanács által kitüntetett író hazahívja, és egy szép házzal ajándékozza meg faluja, hogy ezentúl gyermekkor helyszínén pihenessen és alkotasson. Az író – Török Márton (!) – beköltözik az új otthonba, de pihenésre és alkotásra nem engednek időt a gyerekkori barátok és ismerősök, az azóta felelős posztot betöltő emberek: Töröknek minden számottevő helyi vezetőt meg kell látogatnia, s ezek a találkozások a falu békés felszíne alatti romlott viszonyokat fedik fel előtte. Bár a történet három nap alatt bontakozik ki, az elbeszélés ideje sokkal nagyobb időt fog át, mert az író visszaemlékezései folyton keresztezik a három nap eseményeit. Megismerkedünk Török Márton gyerekkori szerelmével, Vilmával, aki már hazatérése másnapján – hajnalban – felkeresi a neves író, s akinek öreg férjéről a tanácsköztársaságig visszamenően sokat megtudunk. A regény középpontjában a helyi gazdasági élet vezetői állnak: Ottó, az ABC vezetője, s egyben a vadásztársaság elnöke; Gerle Lajos téceszelnök és még sokan mások. Az író előtt lassan tárulnak föl a falu életének visszásságai, melyekből a Rokonok Móricztól ábrázolt világának a tükörképe áll össze: a helyi vezetőket sokféle rokoni és érdekviszony fűzi egymáshoz, s a korrupció ennek a világnak az éltető eleme. Az igazi valóság a téceszelnökkel és az orvossal folytatott beszélgetésekből bontakozik ki. Ez a két párbeszéd tölti ki a regény egyharmadát. Az író »mindenese«, Viktor a legőszintébb és legbölcsebb ember ebben a világban, s az ő lányához, Vilmához fut minden szál, mert a majdnem ötvenéves asszonyhoz szinte valamennyi vezetőnek köze van. A regény csúcspontja Vilma tragikus halála: aggastyánkorú férje brutális módon megöli, majd saját magával is végez. Az író megszerzi Vilma följegyzéseit, melyekből kiderül, hogy az asszony és a helyi ABC korrump vezetőjének kamaszkorú fia között szerelmi viszony volt. Török addigi keserű tapasztalatai a tanácselnökkel folytatott beszélgetésben robbannak ki: az elnök által hangoztatott fejlődéssel – közművesítés, virágzó técesz, a lakosság anyagi gyarapodása – szembeállítja az emberek közömbösségét, a növekvő elidegenedettséget, a szellemi-erkölcsi leépülést. A regény záróképe Vilma temetése: azok, akik – közvetve bár – a halálát okozták, nem jelennek meg a végső búcsúztatáson. Az író egyedül Viktortól búcsúzik el, mert a faluban egyedül ő maradt tiszta, csak ő figyel az emberi értékekre, szemben a helyi hatalmasságokkal, akik pusztán az anyagi gyarapodásra ügyelnek.

Pálfalvi Nándor regénye a mai magyar társadalom egy szeletéről rajzol megdöbbentő képet. Regénye a személyes indulat és a hagyományos realista ábrázolás keveréke.” (Az idős férj neve: Piskátor. – Viktor is szerepelt már A fészekfosztogató című regényben.)

Pálfalvi Nándor már eddig is nem egy falusi témájú írásában bebizonyította, hogy rendkívül jól ismeri a falvak társadalmi viszonyait és azok jellemzőit. Világosan látja, és olvasóival is világosan láttatja, ezek minden vonatkozását. S ha mindezekhez még társul a múlt nosztalgikus lírával történő felidézése is (amely a jelent is bevonja valamilyen idilli nyugalommal), akkor elmondhatjuk: Jelen és múlt szerves egységben szolgálja az írói célt és mondanivalót. Ebben a regényben ezt az egységet dúlják fel azok az ellentmondások, amelyek fokozatosan jutnak az író tudomására, s amelyek végül a tragédiához vezetnek. – A fentiek érzékeltetésére érdemes néhány részletet idézni (a regény elejéről és végéről):

„Meglepetések sora várt engem a falumban. Legnagyobb meglepetés ez a ház volt. Régen pestivé vált falusi szívemből előtörtek a hajdani érzelmek. Olyannak akartam látni a falut, mint régen, amikor még enyém volt itt minden dűlőút, facsoport, horhos, vízmosás, a madarak, az utcák pora, az egész határ, az édes illatú bokrok, a csipkebogyó, vadkörte, erdei szeder, a gubacs és a gomba, a futkározás a réten, és a vadsóska fanyar íze, és az első szerelmem: Ilona, és a második szerelmem: Éva, és a harmadik szerelmem: Vilma. . .

Minek is nekem ez a ház? Megtalálhatom-e akkori magamat, mezítlábas gyerekleányemet? S furcsa, mégis elégedett vagyok. Olykor, ha fel-felidéztem valamelyik írásomban gyermekkoromat, sohasem jelentkezett ilyen idillikusan az emlék.”

„(. . .) Látni akartam ezt az istenverte falut, amely elengedett és visszahívott, amely pihenést ígért. Lugast és méhest rakott a kert végébe csalétekül, zöldre festett kerek kutat az udvarra, ezt tette, körém helyezte, mint egy díszletet, illúziót akart kelteni bennem, hogy azt higgyem, ilyen ez a játék, ami itt folyik, ilyen kellemes, nyugalmas, derűs és jókedvre hangoló. Az utcák házai, a nagy eredmények, a messze szárnyaló jó hír – taps és ünneplés –, mint a színpadon. Ezt ígérték, kínálták, ezzel kecsegtettek, még azt a régi házat

sem látogattam meg, azt a számomra kedvest, ahol a testvéreim éltek, s ahol én is eltöltöttem legérzékenyebb éveimet. Nem, nem láttam a dülőutakat, az ösvényeket és meredek horhosokat, az erdőt, a csavart törzsű ólomcupaszágú gyertyánfákat, a tölgyek göcsörtös elefántbőrét, az ezüsthéjű bükköket, és nem láttam az orrcimpát remegtető fenyőket, a ropogó fővenyűt, a nyílt és barátságosan napsugarast.

Nem láttam ezeket, pedig számítottam rá, terveztem, és terveztem azt is, hogy végleg itt maradok. Itthon. Mert a régi hangulatok csalóka ábrándokra készítettek, meghatódásra, ellágyulásokra és elnéző gyengeségre. Három napig tartott, ha volt is bennem időnként kételkedés, a tapasztaltság undok férgéként cipelt bizalmatlanság, hittem, hogy jó lesz itt nekem, ez lesz a pihenő, amire annyit vártam, s nem is reméltem már, hogy eljön. Aztán úgy alakult, ahogy az már lenni szokott, ábrándjaim mind fakóbbakká lettek, s hogy kételyem a valóságot illetően semmiképpen se legyen, rám zuhant ez a tragédia. A kellős közepébe estem, magam is részesévé váltam, s nincs már, nem lehet többé pihenésem, illúzióm a falumról, életről, emberekről. Nincs reményem... (...) Mindenesetre, úgy már nem élhetek tovább, mint akár két nappal előbb is. (...) Nem szabad tovább gondolkoznom, mert megzavarodok, nem szabad tovább itt maradnom, mert megfulladok.”

(A temetésen) „Viktor jól viselte magát. Erős volt. Tőle búcsúzom. Tőle, és senki mástól. Aki és ami nekem itt fontos volt, általa úgyis itt van.”

Gali Sándor kritikája (Pest Megyei Hírlap, 1984. VIII. 26. 4.) sok helytálló megállapítást tartalmaz a Volt egyszer egy lovam című műről:

„Ízig-vérig mai történet, izgalmas, drámai fordulatokkal bővelkedő regény...” (Gali ezután az író „előéletéről” szól: „jónévű” televíziós riporterként és szerkesztőként említi, aki 18 kötet könyvet is írt, sok riportja, cikke és dokumentumfilmje mellett.) „A mostani írása véleményem szerint eddigi legjelentősebb alkotása. Vallomás ez a regény önmagáról és kortársairól, korról, amelyben élünk.

Bízást mondhatnánk önéletrajzi műnek, de nem az, bár tele van gyerekkorára utaló visszaemlékezésekkel. Első személyben beszéli el a történetet. Maga az író is cselekvő részese az eseményeknek. A regény három napjába szinte belesűríti az egész... világunkat. A mű egy nógrádi falu keresztmetszetét adja, úgy, hogy közben megelevenedik a mai társadalom. Leírja a fejlődést, az emberek változását, a karrierizmust, a marakodásokat, gyarlóságokat, az orvadászatra vedlett funkcionáriust, a korrupt Áfész-vezetőt, a lelkiismeretlen orvost, aki pénzért árulja a leszázalékoláshoz szükséges papírokat. A küzdő, a nehézségeket legyűrő munkás típusát, aki őszintén dolgozik, végzi feladatait, akármilyen helyzetbe kerül is.

Forró, szenvedélyes szerelmek is kibontakoznak, tragédiába torkolló emberi kapcsolatok is leíródnak a könyv lapjain. Vilma életének megrajzolása a könyv legsikerültebb része. Igazi mai nő megformálását adja Vilma személyében, aki valahol életcélát tévesztett, és sorsa a semmibe zuhant. Pedig milyen asszony volt! »Ismertem ezt az asszonyt – írja a szerző –, a bőrét, a szeme villanását, amely kislányos frissességgel, s talán tisztasággal, de inkább romlottsággal szolgálta már akkor is Vilma túlfűtött szeszélyeit. Kisért ez engem sokáig... Később hallottam, hogy férjhez ment egy katonatiszthez, aztán elvált, otthagya a közgazdasági egyetemet is, és hazautazott, ott egy nálánál sok évvel öregebb rabiátus emberhez ment férjhez, aki végül is megölte. Miért? Ennek története a regény.« Jellemábrázolása erőteljes, különösen a regény központi figurái kidolgozottak, a valós életből vett arcok, emberek. Hasonlóan erőteljesen rajzolta meg a falu fejlődését, azt a változást, amely szinte valamennyi helységünkre jellemző. Hisz a változásban, örül is neki, de mégis tele van kételyekkel, s ezt a tanácselnökkel folytatott párbeszédben meg is formálja: – »Mit nevez maga fejlődésnek? Ezeket a házakat, a vízvezetékét, az aszfaltutat?... Hisz ezek tárgyak, eszközök, körülmények. De megszűnt-e a képmutatás, a pökhendiség, az erőszak? Különbek, jobbak lettek az emberek, hogy szép új házakban laknak, autó áll az udvaron, és termálvizet isznak? És a vezetők jobbak-e? Megértőbbek, önzetlenebbek? Maga nem látja, hogy az emberek ma is éppen olyan érzéketlenek egymás baja iránt, mint kétezer évvel ezelőtt.

(...) Évszázadok mulasztását nem lehet behozni néhány évtized alatt. A mai vezetésen nem lehet számon kérni az évszázados elmaradottságot, az emberek önzését. Igaz az a tétel is, hogy az anyagi lét sokkal hamarabb, gyorsabban változik, mint az emberek felfogása, érzése, eszmevilága.« Az író idézi gyermekkorát, amikor arról álmodott, hogy nappali holdfényben száguld, ahová nem érnek fel a megszokott gonoszságok. Azt a régi magát keresi a falujában, de mind messzebbre távolodik tőle. A mai gondok súlya lehúzza, sárba ragasztja, elgondolkodtatja a világ folyásán. Ennek ellenére mégis optimista (?) a regény hangja,

mondanivalója, kifejezi az író hitét az új világban, amelynek képviselője a regénybeli Viktor, az a minden nehézségeken átgázoló, örök optimista ember, aki az író számára a kapaszkodó, a biztos pont, akire lehet számítani, s akit még gyermeke, egyetlen lányának megölése sem ingatta meg a ... társadalomban, az emberekben való bizakodásban.

Jó regény a Pálfalvi Nándoré, méltó arra, hogy minél többen elolvassák, s általa még jobban megismerkedjenek mai életünk egy darabjával.”

Fábián Gyula is értő módon „nyúlt” a Volt egyszer egy lovam című műhöz. (Nógrád, 1985. V. 15. 8.):

„A regény címe kicsit megtévesztő, valami mesebeli gyermekkorra gondol az ember, hiszen valamikor sok-sok falusi kisfiú lóról álmodott, vagy legalább egy kis csikóról, ami egyszer az övé lehet.

Ilyen értelemben ezért életrajzi regényt veszünk kézbe, amikor Pálfalvi Nándor könyvét olvassuk, méghozzá valami különös furfanggal bevezetett könyvet (mostanában ugyan azt mondanánk, groteszket), hiszen maga az indítás megtévesztheti az olvasót. Hazamegy az író falujába – a már nevet szerzett alkotó –, mert a községben egyszemélyes alkotóházzal tisztelték meg érdemeiért.

Bármennyire hihetetlenül kezdődik a történet, mi, az olvasók egyszerre belépünk a szerzővel a hús-vér, eleven faluba, amelyben hétköznapjaikat élik az emberek, a köznapok minden ragadványával. Hogy miért éppen ezt emeljük ki? Mert a megváltozott falut találja az író, a keresett, illúziókat jelentő lakóhely múltat melengető vonzása helyett, ahol ma mások a törvények is, bizonyos értelemben kegyetlenebbek. De minden kirívóbb, hiszen a kicsi helyen nincsenek titkok, azokat a kémény mellől kiabálják az emberekre. Mindenki mindent tud, jól értesült, és régi beidegződött szokás szerint semmit nem hagy megjegyzés nélkül. Az író végigbotladozik három napot, amely úgy kezdődik számára, mint örömmünnap, és iszonyú tragédiába torkollik. De milyen is a mai falu?

A szerzésvágy hatalma, a kivagyiság új vonásai jellemzik a tegnapi iskolatársak jó részét. Ház, kerítés, pince, illetve présházverseny tartja fogságban az embereket, és hiába keresi, kutatja a volt falu gyerekkori szépségeit, azok mintha kivesztek volna. Néptelen a falu. Kevés a gyerek. A természethez, de legalább a jószágokhoz való ragaszkodás is mintha csak egyszer volt volna. Mihez meneküljön, kibe kapaszkodjon, mikor minden olyan természetellenesen csinált? A meghívások, az ebédek elvesztik jó ízüket, mert mindenben ott bujkál, hogy hiszen azért hívtalak meg, hogy lásd, mire jutottam én, és megint csak én. Akinek akkor neve sem volt, most hol tartok? Csodálkozz, vendég, különösen, ha íróttal vagy felszerelve!

A csetlő-botló látogatások, találkozások úgy indulnak, hogy most visszamegyünk időben, korban mindenkivel, és felidézzük a hogyan is voltat. Aztán valami vesszőfutás lesz az egész találkozássor, aminek végét szakítja az a szörnyű futás a halotthoz, ahhoz a kedveshez, aki valaha mindent jelentett, és életét az elvakult bosszú, düh oltja ki, és nincs, nem lehet folytatás. Csak az elsiratás. A költő fogalmazza az elvesztést ilyen árnyaltan: »Valaki útra vált belőlünk.« A szépség utolsó szála volt, a be nem teljesült szerelem, a ragaszkodás hozzá, aki nincs többé. Akkor miért és hova jöttem? Haza? Minden milyen idegen lett itt a bontott sír körül, csak ez a meggázolt kis öreg, Viktor, Ő maradt. «Tőle búcsúzom. Tőle, és senki másától» – keményedik meg az író hangja, mert beledöbben, hogy ez alatt a három nap alatt emberi szót, gesztust, élményt csak tőle kapott. Vele és általa megmarad minden, mert most nem menni, de menekülni kell.

Ez a szál, az utolsó fonál erős és eltéphetetlen. Az ember tartozik azokhoz és azoknak, akik közül kinőtt, még ha elidegenedetté válik is olykor a bölcsőhely, a felnevelő fészkek, még ha elviselhetetlennek tűnő terheket is rak az emberre a valóság.

Pálfalvi... ebben az írásában jutott legmesszebbre. Megtalálta az ábrázolás legfontosabb motívumait, a leegyszerűsített, emberközeli világot, és ebben a könyvben a hangot, a szót, a nyelvet, amely elengedhetetlenül fontos. És ha olykor a rideg valóság megbénítja az embert, megkeresi a kikapaszkodás lehetőségét, ami bizonyos értelemben a menekülés, de ebben a távozásban magával tudja vinni az értéket, amit az emberben – Viktorban – feltalált.

»Volt egyszer egy lovam«. De ez az egyszer nincs többé! Az élet könyörtelen és a felnőttet megfosztja az idilli világtól. Megmaradni és tovább élni csak úgy lehet, ha szembenézünk az elveszttel. Ha magunkhoz is képesek vagyunk kíméletlenek lenni, és a felelősségért, amelynek terhe ránk is hárul, viseljük a büntudatot, amely mintha kiveszett volna a világból. Az értelmetlen halálért felelős a társadalom. A falu. Ne a változások kirakatairól szónokoljon a mai vezető, vegye észre a hétköznapi emberi megnyilvánulásokban szunnyadó veszedelmet, ami családot, társadalmat egyképpen károsít.

Az író észrevette. Ez a kisregény legnagyobb érdeme.

Ez az utórezgés marad meg az olvasóban, amikor leteszi a könyvet: kialakulatlan új világunknak mindnyájan formálói vagyunk. De a maga helyén mindenki legyen az. Az írói birkózás ebben a könyvben sikeres volt.”

* * *

A planétás asszony című regény „a szerző 40 éves írói jubileumára jelent meg”. A könyv borítóján a következőket olvashatjuk róla:

„Egy nógrádi kis faluban játszódik 1938-ban a hétköznapiak semmiképpen sem nevezhető történet. A cselekmény az első világháború idején kezdődik, majd a második világháborút megelőző években folytatódik. Megelevenedik benne a századelő évtizedeinek világa, a falu hierarchiája és a pesti lóversenyek sajátos hangulata. Főhőse egy gyűlölet vezérelte férfi, aki ádáz haraggal menekül rég elkövetett bűntette, és annak váratlanul felbukkanó tanúja elől. Igazi lélektani krimi ez, átszőve misztikummal, babonassággal, boszorkánysággal.”

A Könyvtárellátó Új könyveket ismertető kiadványa (1997/12. 175–176.) pedig így foglalja össze a regény lényegét:

„A Nógrád megyei falucskában, a II. világháború előtti években, játszódó történet mesélője a tízéves Török Marci. Az ő és keresztapja, a lótenyésztő Gaál Vendel, a falu nagygazdája emlékezése nyomán elevenedik meg a falu élete. Vendel »belső monológjai« felidézik az első világháború éveinek vészterhes hónapjait, amikor a férfi Erdélyben állomásozó katonaként – fondorlattal – szerezte meg a későbbi jólétét megalapozó vagyonát. A »vagyonszerzésnek« (aranylopásnak) ez a módja azonban nem tűrt szemtanúkat. Amikor Rézike, a cseléd meglátta, hogy Vendel miként »gyarapítja vagyonát«, a megriasztott Gaál a lány után vágta kinyitott bicskáját, úgy megsebesítve azzal a szerencsétlen kis cseléddel, hogy az egész életére sántává vált. Kegyös Mari javasasszony gondos ápolásainak köszönhetően a csúnya seb begyógyult, és az ápolás közben Mari átadta a gyógyfüvekről szerzett tudását Rézike-nek. A kis cseléd lány ezután maga is vállalkozott gyógyításra és jóslásra, »planéta« húzással kereste kenyerét a vásárokon. A planétás asszony sok évvel a háború befejezése után – amikor Vendel már köztisztviselőként álló személyiséggé lett nógrádi falujában – útnak indult az anyaország felé. A vásárosok, akikkel együtt járta a világot éppen abban a faluban ütöttek tanyát, ahol Vendel lakik. A kis Török Marci barátságot köt Rézivel, ám keresztapja rémülten ismeri fel a lányban a halottnak hitt cseléddel. Gaál ettől kezdve félelemmel és bűntudattal gondol arra, mi lesz, ha kiderül egykori szörnyű tette, ezért elhatározza, hogy elteszi láb alól Rézit. A gondolat megfogadásától kezdve egymás után sújtják a szörnyű bajok: betegség pusztít állatai között, ő maga is ágyának esik. Meggyőződése, hogy mindennek a rontást hozó Rézi az oka, így haláláig üldözi a »boszorkányt«, aki valójában mardosó bűntudatának megtestesítője.

Pálfalvi Nándor remek jellemrajzai és az ízes nógrádi tájszólás nyomán »kibukik« az 1940-es évek Magyarországnak élete, a falu hierarchiája, és Török Marci alakján keresztül egy tisztább jövő ígérete. A kitűnő stílusban megírt olvasmányos lélektani »krimi« mindenkinek ajánlható.”

(A planéta jóslatot tartalmazó, papagájjal stb. kihúzott cédula volt. Eredeti jelentése: olyan bolygó, csillag, amely – a babonás hit szerint – meghatározza az emberek sorsát. A titokzatos, csodás, félelmetes természetfeletti jelenségekben hívő emberekre volt jellemző ez a hit.)

A fejezet elején már foglalkoztam a lélektani regény jellemzőivel, valamint a jelent erősen befolyásoló múlt szerepével. E regény esetében – ahogy ott már meg is állapítottam – ezek az ismérvek különösen érvényesek. Emellett mindkét ismertetésben feltűnik a regény krimiként történő aposztrofálása is. Valóban a bűnügyi irodalom ismérveit is felfedezhetjük ebben a műben: az író érdekesítően, izgalmasan (mintegy logikai játékként) vetíti elénk a bűn és bűnhődés szoros összefüggésében bonyolított történetet, amelyben Gaál Vendel mintegy önmagát, »bünteti meg« régen elkövetett bűnéért. (Rézi pedig Vendel lelkiismeret-furdalásának, »kivetítődése«!) E műre is érvényes az a meghatározás, amelyet a bűnügyi irodalom címszónál olvashatunk a »krimikről« az Irodalmi fogalmak kyszótára című összeállításban (Bárdos László, Szabó B. István és Vasy Géza műve, 1996. 63–64.): „Legfőbb eszközük a feszültségkeltés, amely egyrészt a szigorúan racionális logika és az irracionálisnak mutatkozó események között, másrészt a mindennapi élet megszokott érzelmei és a különleges eset keltette fokozott félelemérzet, rettegés közt feszül.”

Pálfalvi Nándor ugyanúgy „otthon van” szülőföldje népének hiedelemvilágában, mint ahogy otthonosan mozog a népnyelvben is. Ezek is tükröződnek a regényben. S elsősorban itt is azok az írói értékek dominálnak, amelyek a legjobb Pálfalvi-művekben mindig megtalálhatók – ahogy ezeket egyes méltatói is kiemelték (s magam is utaltam rájuk az előszóban): életismeret, az erkölcsi-társadalmi kérdések iránti mély érzékenység, szenvedélyes igazságkeresés, jellemteremtő és lélekábrázoló erő, nagy mesélőkészség, érzéletes és csiszolt nyelv, egyéni hang.

Ezek az írói értékek és emberi tulajdonságok visszhangra találtak az olvasók körében, bizonyítja ezt a könyvtárak Pálfalvi-könyvek forgalma, és az otthonokban megtalálható sokszázezer kötet (amelyeket forgatnak is!) Erről a olvasók gyakran hitet tesznek az írónak küldött leveleikben. Idézek kettőt közülük:

Tisztelt Pálfalvi Úr! Kedves Nándor!

Nagyon köszönöm a két gyöngyszemet, a gyönyörű két könyvét! Olvasása közben sokszor úgy éreztem, hogy az én gondolataimat, érzéseimet fogalmazta meg olyan művészi fokon, amire én képtelen lennék. Köszönöm, s kívánom, hogy új házasságában kapjon kárpótlást az Élettől, s találja meg a jól megérdemelt tartós boldogságot! Kívánom, hogy még sok szép verset, regényt írjon!

Keszthely, 2002. 07. 7-én.

Szívélyes üdvözlettel:

Nánásyné K. Ibolya”

„Kedves Pálfalvi Nándor Úr!

Engedje meg, hogy nagy-nagy tisztelettel ezúton is megköszönjem Önnek és kedves feleségének, hogy részemre a két könyvet ilyen gyorsan eljuttatták. A nevemre szóló dedikálást is külön köszönöm.

Ígérem, hogy hűséges olvasója leszek, amely nem lesz nehéz fogadalom számomra, sőt, családom számára sem, mert szeretünk olvasni.

Az Ön eddigi műveit is szeretném megvásárolni.

Tartalmas és sokszínű, gazdag és érdekes írói munkájához kívánok további sok sikert, valamint Önnek és kedves feleségének jó egészséget!

Nagykanizsa, 2002. november 25.

Tisztelettel:

Mátó Elemérné”

KŐ-SZABÓ IMRE

A nagykabát

Szeptember első napjait mutatta a naptár, amikor Gábor egy kis bőrönddel felszállt a reggeli buszra. Húszévi házasság után, ő maga sem tudta elképzelni, hogy ehhez a szakításhoz lesz-e annyi ereje, hogy ezt megtegye. A házassága már a tizenötödik évtől kezdve döcögve haladt előre. Voltak jobb napok, ilyenkor reménykedett, talán jobbra fordulnak a dolgok, de csak átmeneti időszakok voltak. Néha kisütött a nap, de több volt a borongós idő. Ezek a napok érlelték meg benne, hogy egyszer véget szakít ennek az áldatlan, se ide, se oda időszaknak. Érezte és tudta egy bizonyos idő után, ez csak döntési tologatás, az idő pazarlása, amely sajnos évekre is kerülhet. Közben, már egy éve állást változtatott, egy közeli városban kapott munkát. Ez a váltás nem függött össze a házassága körüli bonyodalmakkal. Ez inkább egy minőségi váltás volt csupán. Persze azzal a nehézségekkel járt, hogy minden reggel utazni kellett, munkavégeztével meg vissza. Az utazás egyfajta kikapcsolódásit jelentett, mert addig sem érezte azt a keresztest a vállán, amelyet a megromlott házassága jelentett. Pedig milyen boldog volt, amikor Edittel megismerkedett. Az ellenkezője működött, mindig vele akart lenni, a közelében, fogni a kezét, érezni testének közelségét. Aztán egyszer mind ez egyik percről a másikra, elmúlt. Valami vagy valaki éket vert közéjük. Az asszony egyik szombatn elmaradt, még vasárnap sem jött haza, csak hétfőn reggel. Fel volt „villanyozva”, Gábor megérezte, hogy vetélytársa akadt. Küzdött vele, már, mint elméletben és a napi kapcsolatban, de úgy érezte, hogy ebben a harcban alul marad. Talán valamit nem jól tett, próbálta keresni az okát, sok mindenen változtatott, de ezzel csak pillanatnyi előnyöket szerzett, később érezte, hogy ez a döntéshozatalra volt csupán elegendő.

Fogta a bőröndöt, belepakolt pár inget, nadrágot, fehérneműt, cipőt, törölközőt, borotva felszerelést, csupán annyit, amennyit a távozáskor elengedhetetlennek tartott. Volt még egy csomó könyve, ettől nem akart megválni, megbeszélte az asszonnyal, később, ha rendeződnek körülötte a dolgok, majd elviszi. Az asszony nem ellenkezett, érezte ennek így kell lennie, meg nem is volt olyan szándék, hogy Gábort mindenéből kiforgassa. A lakás Edit révén szolgálati volt, ebben nem volt mit dönteni. Ő is belátta, ha már a dolgok így alakultak, akkor nincs mit tenni, el kell engedni. Előtte keresett egy albréteket, tehát a bőrönddel pontos helyre ment, munka végeztével.

Teltek a napok, hetek, sőt hónapok is. Már megszokta, hogy egyedül van. A hétfővégé volt csak nehezek. Ilyenkor nem találta helyét, csavargott a városban. Időnként betért egy borozóba, hogy egy fröccsöt legörgessen kiszáradt torkán. Legtöbbször szóba elegyedett egy-egy vendéggel, a beszélgetések felvidítetták. Azonban, ahogy telt az idő, bejöttek a hűvös őszi napok. Amikor becuccolt a bőröndbe, erre az időszakra nem gondolt, kezdett fájni. Vett egy vastagabb pulóvert, de ez csak átmenetileg oldotta meg fázási gondjait. Egy turkálóban talált egy jó formájú ballonkabátot, ehhez kerített egy vastagabb sálát és komfort érzete teljes lett. Úgy gondolta, ezzel a megoldással átvészeli a mostanában kialakult enyhe teleket. Néha jól össze kellett húznia a gallért a kabátján, mert az idő kezdett zorddá válni. Ezekben a napokban szólalt meg a telefon először. Edit érdeklődött három hónap után, hogy van? A telefonba Gábor közömbös dolgokról beszélt, de aztán egyszer csak kicsúszott a száján, hogy hidegek vannak, és néha fázik.

Edit nem ajánlotta fel, hogy jöjjön haza a nagykabátjáért. Nem is ment volna, hiszen az a kabát már eléggé kopott volt. Tervezték is, hogy ezen a télen kap majd újat, de ez a történetek miatt, elmaradt. Annyit azonban mondott, abban tudna segíteni, itt a faluban van egy varrónő, aki orkán anyagból, vatelines béléssel, téli kabátot varr. Nem is kér érte sokat, ha akarja ő, megrendeli. Meg is egyeztek, hiszen centizni sem kell, testrészeinek méreteit az asszony ismeri. A kabátkészítésben meg is egyeztek. Telefonál, ha sikerül megvarratni. Gábor egy kicsit örült is, hogy hallotta Edit hangját. A régi időkre emlékeztette ez a beszélgetés.

Teltek a napok, a hideg egyre jobban hatalmába kerítette a november végi napokat. A hó is leesett, méghozzá becsületes formában. Hiába kötött görcsöt a sáljára, a hideg bekúszott az apró réseken. Tényleg jó lenne egy meleg télikabát, mert ezzel a ballonnal, nehezen fogja átvészeli ezt a megtévesztő hideggel beköszöntött telet.

Két hét telhetett el, amikor újból megszólalt a telefon. Edit közölte, kész a kabát, ha akarja, holnap a kilenc órakor érkező busszal beküldi. Ott lesz a sofőrnél. Másnap a megbeszélrt időben várta a buszt. A sofőr tudott mindenről, át is adta a csomagot, benne a frissen varrt télikabáttal. A fuvardíj fejébe pénzt csúsztatott a sofőr zsebébe, aki egy pillanatig sem tiltakozott ez ellen. Ott a munkahelyén nem akarta kibontani, majd este az albérletben, felpróbálja. Kicsit izgult is milyen lesz ez az új kabát. Aztán bekövetkezett a próba. Kibontotta a csomagot, benne egy kékszíntű orkán anyagból varrt kabát. Elöl több patenttal lehetett begombolni, a nyakrész érdekes módon úgy volt kialakítva, hogy a legnagyobb hideg szél sem tud beférkőzni a kabát alá. Bélése selymes, szürke anyagból, a kabát anyaga és a bélés között vastag vatelinós béléssel. Magára öltötte, kényelmesen érezte benne magát, csak egy gond volt, a kabát ujjait hosszúra szabták és a végén a kézfeje is csak nagyon nehezen fért bele. A felvételnél ez okozott némi gondot, megszokatlan is volt, hogy szorította mindkét csuklóját. Mindig fel akarta húzni, de a szűk szabása ezt nem engedte. Levágni, rövidebbre varrni már nem lehetett. Edit jól emlékezett alakjára, csak a karjaival volt baj, pedig párszor megölelte a tizenöt év alatt. De úgy látszik, ezek az ölelések, nem voltak olyanok, melyeket meglehetett volna jegyzni.

A varratási díjat a kabátért egy postai csekken befizette és feladta Edit címére. Az újdonsült kabátot hordta, a mínuszok alá süllyedt téli napokon. Fázni, nem fázott, sőt azt tapasztalta, hogy a szűkre szabott kabátúja milyen hasznos, hiszen a téli, zimankós szél sem tudja birtokba venni a réseket. Minden így passzol, ahogy azt Gábor és Edit az első döntésnél elhatározták, a kabát esetében pedig, ahogy azt a varrónő, megvarrta.

ELBERT ANITA

Halóvilág

Elszáll felettem a kérészeltű
Csend, s rajta dobog egészen
A szívem. Csitítgatom sokszor
A lelkeket, kik nem tudják,
Éltük: halóvilág. Érzem
A morajlást, a nép szavát, mint
A Duna áramlását, de mélyen,
Ott legbelül, pókhálót sző
Agysejtjeimnek szövevénye.
Megállt a szó, kicsit még
Imbolygott derűs hangoltsága,
Majd hintóra szállt, s
Elbaktatott, éjvirágok nyíltak
A domboldalon, ebből szürcsölt
Az alkonyat, mely vöröslő
Vállaira fektette a titkokat.
Ezredek ormára lassan felállok,
Kezemet a keresztre téve, s
Batyum a nincsen, álmom
A semmi, mert megnyugodni
Jöttem. Ha majd eljön az utolsó
Idő, az égiek fogják tartani
Kezeimet, s utána mennybe
Viszik fényttestemet, csak
Egy fénykönny marad
Az arcomon: a küzdelem,
Mellyel hamvas életem
Feltámad az emberekben,
S így maradhat alattuk a halóvilág.

Kések sakktáblán

VASI FERENC ZOLTÁN

MEMENTO-BALLADA

Köszönök, anyóka.
Lelépsz most az útra
nem lát már rendesen –
ki-rándul alóla.

Nádbuga hajlik,
szél kerekedik.

Amott a boltocska,
otthon az unoka,
szatyorban pogácsa;
szekér zörög tova...

Nádbuga hajlik,
szél készülődik.

Viszi a harangot
illatos mezőre,
keresztbe tör' egy ág,
fejfa lesz belőle.

Nádbuga hajlik,
szél súgdos valamit.

Szatyorban pogácsa.
Bokrosodnak lovak;
folyóvíz elmos most
túljárdát, partokat.

Szél kerekedik,
nádbuga hajlik.

Hol vagy, hol, apóka?
„zajba gázol lábam” –
hörpölsz a levest,
s nincs hozzá pogácsa?

Nádbuga ledől,
szél fut át a parton.

Nyerítőz' ezer ló,
sok megvadult szekér...
Vigyázz, jaj, anyóka
köszönésre éhes.
Hajlik a nádbuga;
a szél imádkozik...

Voltál! – odaszánva
csoda-paripáknak.
Nádbuga lehajlott;
kinyújtózik szára.

KISS - SIMON MIKLÓS

A régi temetőben

Gaz, dudva nőtte be a régi temetőt.
Néhány sírkő figyelemért kiált.
Olvashatatlan feliratok árulkodnak:
alant alszik egy rég letűnt világ.

A jövő nem cipeli az emlékezés terhét.
Bárdolatlanul tör a semmibe.
A sírkövek közt kutyák kergetőznek.
Tüzelő szukát úznek a hímek.

A mélyben lerágott csontok fehérlenek.
Fenn bolyongnak már az elszállt lelkek.
Egy sírhanton vonyítva párzanak:
Kéjben vonaglanak a megvadult ebek.

Már készül az új kutya-világ.
Fakereszteket dönt a beteljesült gyönyör.
Kárhozott s megtért szellemek figyelnek:
Szemükben nem látszik semmi öröm.

HÖRÖMPŐ GERGELY

Halottak napja

Meghatódva hajtom meg fejemet,
és egy furcsa öröm emeli a szívem,
embereknek adtam fő kincsemet,
kiteregettem szőnyeg-lelkemet.

Tapostak rajta árulók, hóhérok,
lépdeltek azon drága angyalok.
Nemcsak mennyei fehér lelkek,
hanem mindaz, ki velem andalog.

Halotti tor volt ez az élet,
de véget ér a vacsora, csupán
az élmény marad maradandó,
élni akarunk a halál után.

Óh, jó Uram, az élet elszaladt.
Lassan a rossz és hirtelen a jó.
A túlsó partról némán integet
az elmúlt baj, meg a jövő jó.

Fehér fürdőruhában barna bőrű
leányka és a jóapám,
aki barátom volt, nemcsak családfő,
meg bölcsszavú vén kis kun nagyapám,

és mindazok, kik elmentek mellőlem
fiatalon, vagy élet alkonyán,
integetnek, ne csüggedj el fiú:
nem születted se későn, sem korán.

H. TÚRI KLÁRA

Verses levél 56-osokhoz

Megegyeznünk semmiben sem lehetett
s mégis akartunk volna mind egyet
hétévenként megújuló sejtjeink hetedikében
hét évvel a háború rémségei múltán
talán csak nem tudtuk mit jelent egyet akarni
s nem ismertük s nem is akartuk megismerni
új rémségeivel a rettegető demokráciát
sem apánk s anyánk jobb- vagy baloldali
személyi kultuszban telt életét
sem saját fiatalságunk reménytelenségét
Emlékezni akkor emlék nélkül még nem volt szokás
s miköztünk nem volt divat a megszokás
Ötvennyolc éve ennek s bárha jöttek azóta
újabb és újabb fiúk és lányok
megváltani a régi poshadt anti-világot
e Krisztus nélkül jöttek nem hoztak magukkal mást
csak hitetlenséget s úrt vagy meg-hasonlást

De kérve kérnek ők ne ítéld meg ezt a nem-tudást
s addig míg saját élted nekik egészen át nem adhatod
ünnepeld dicsőségre legalább ezt az egy napot
s amíg csak neked megengedtetik
keressed kutassad gyönyörű titkait
Az a nép az a régi nem volt olyan mint a többi
Az a nép nagyon tudott még szeretni
az én népem vállvetve küzdött még a szabadságért
s közös elégtételt vett ő a rabigáért
S mit nem tesz ez istenáldotta szegény nép ma
mint önnön pszichiáttere vagy aneszteziológusa
ki tudja fájdalomla képzetétől is elájulhat ember
magát kábítja el s semmit tenni nem mer
inkább mintsem hamis reménnyel bajlódna
beletörődne abba hogy ez örökös sorsa
s át nem törhet süket fülén az utókor hangja

S kábulatának már ha vége s hossza se
s jó lenne tudnia efelől mit gondol Istene
mentségére hozná éltek itt mások is sokan
harminckét foggal is még bizonytalan
Jobban ismerni őt ugye te is szeretnéd
de hidd el barátom már ez képtelenség
egy TV-t ki inkább áldna mint Jézus Igéjét
s nem segít útján vinni az Ő keresztjét
előbb-utóbb Hazája "betelt" táblával várja
s számára nem jön el soha az Ő Országá!

Vadászkés

DOBROSI ANDREA

versei

Egy giliszta imája

Gerincem van ember, ne szemednek higgy,
de véld, a lábad nem taposni kaptad,
tisztítom a földet, belőled sarjad
korhadék, koszod feléleszt halcsalit.

Nézz le rám, rokonod vagyok, egyformát
kötözött ide lét-kép, a talaj, ha
keményedik, vagy esőtől túl puha,
természetünk, élni, remélni szolgál.

Az éter mindenkié, mint határok,
építsd, ne rombold a tervet, én várok
s elfogadom, ha más is *Szent Akarat*.

Halálom a te döntésed ne legyen,
benned ott a tévedés, transzparenszem
ki írja, a kezében csak kréta vagy.

Őszmerengő

Esőt sóhajtott az ősz, november jötte
hencegőn időz itt, mínuszok mögötte.
A napok borút matatnak, ködöt, havat
horgol rám az ég, frontot, hűset. Fölaggat

ágaira homály nyírfaága, befűti
szobám a vitaminhiány, belém gyúrni
kész ráncait idő. A spejzből elővett
álmok, túnt imák nyúznak, igyál. Erőset.

Mert józanságom padlón, ahogy a hőség.
Emlék a nyár, romba dőlt már, romba ős rég,
mint ifjonc éveim. A tavasz elrepült,
de újra fújja szél, feléled megfeszült,

kivet a lélek magából könnyet, rosszat.
Ostoroz a múlt, létbe jelent orozzak,
mindegy, hogy hűl, milyenek az imák, álmok.
A jövő bírál el minden kívánságot,

sejtelem szital. A rám szórt kérdőjelek
részeim, hiszem. Magamba fényt ölelek,
a tél kivár. Válaszom ma még nem tudhatom.
Se borongós, se napsütötte ősnapon.

VÉGH TAMÁS

Korkép

I.

Kender ligetekben
Che Guevara sétál,
Fesztiválok porában
Fetreng a várnegyed.
Hagyományőr egységek
Sortüzeket lőnek,
A korhű díszletek felett.

II.

Évekbe tört arcokon
Ficáncoló ráncok,
A gyors mulandóság
Vesszőparipái nyihognak.
Mosolyog a szem,
De lefele görbül a száj.
Kimondatlanságaink,
Nyakunk köré tekerednek,
Mint az anakondák.

III.

Idegenek integetnek,
Egymásra nevetnek
A széthulló állomáson.
Remeg a falevélen az álom,
Bánatod lenyeled, gondodat,
Ismeretlen múltad, feleded,
Azt eszed, amit hagytak neked.

IV.

Pizzád időben jön házhoz,
Szombaton piacra, Tesco-ba jársz,
S a köztes időben keseregsz a sápon,
Amit naponta lehúz rólad a világ.
A TV-holdat bámulod este,
S illatos fürdőben lubickol agyad,
S mint képeslapot, úgy nézed,
Hogyan fodrozza a szél
A Genezáreti tavat.

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

1931-2014

Pribojszky Mátyás (Okány, Békés megye, 1931. június 24. – 2014. október 17.) citeraművész, citeraoktató, Kölcsey-díjas író. Nagy érdeme, hogy a citerát, ezt az ősi népi hangszert hangversenypódiumra emelte. Kifejlesztette és széles körben tanította az ujjal való citerajátékot fölváltva a korábbi nyomó (nyomótoll) alkalmazását, olyannyira, hogy ma már szinte csak az ő módszerével játszanak a citerások. Az újabb zenészek már olyan mesterektől tanulták a citerázást, akik maguk is Pribojszky Mátyástól vagy az ő tanítványaitól tanultak. A hagyományörző falusi citerások és népdalkörök is önként jártak hozzá, hogy elsajátítsák az ő pontosabb, erőteljesebb és sokkal színesebb hangzást eredményező játéktechnikáját. Tanterme volt az egész Kárpát-medence, több ezer tanítvánnyal. Hatása megkerülhetetlen a citera világában. A népdalok szövegének pontosan megfelelő ritmusképleteket játszott, a korábbi hangulatkeltő háttérzeneként használt egyenletes, kevésbé tagolt zengés helyett. Forradalminak számított, hogy citerán klasszikus zenét is megszólaltatott.

Forrás: http://hu.wikipedia.org/wiki/Pribojszky_M%C3%A1ty%C3%A1s

Lapunk állandó szerzőjétől veszünk búcsút most, ám ígérem, nem fogjuk elfelejteni Matyi bácsit; ezután is minden lapszámunkban olvashatnak tőle egy-egy írást, ahogy eddig is. Kérem, gazdag életműve után nyomozzanak az interneten is, citeramuzsikája adjon vigasztalást a halál elfogadhatatlan tényére. Olvasóink nevében is: A Szerk.

<http://www.youtube.com/watch?v=cK5f8eUmzkU>

KOVÁCS T. ISTVÁN

KÜLÖNLEGES OLVAMÁNYAIM

Citeraszó és irodalom

Ballag velünk az idő, s egyszer oda ér velünk, ahol már nincs tovább. Mint ahogy *Pribojszky Mátyás* is elment idén október 17-én, 83 évesen. Lélekben sohasem szűnt meg velem a barátságom, csupán a személyes kapcsolatunk, az évtizedek szélfújta sodródásában. Mindig itt volt velem, mikor citerája hangjának emlékezete szólalt meg bennem. Ez bizony sokszor megtörtént, velem, ha öröm, ha bánat ért, mert itt maradt hangszerének lélekig ható zengése.

Csoda volt az, amit ő teremtett meg az ország és a világ zenei színpadain, falvak, munkásszállások dobogóin. Nem feledhetem azt a különös pillanatot sem, amikor a metrőépítők munkásszálása éttermében így szólalt meg a csodálattól elragadtatva egy építőmunkás, ennek a varázsló népművész játékának hallatán: *”A keze istenét!”*

Rég volt. Talán írtam is róla valamelyik újságnak, de már az is különleges olvasmány lenne, ha az évtizedek során felhalmozódott irattengerben rátalálnék.

Fiatal népművelőként sokszor hívtam meg szereplésre Pesten is, Vácott is, és már az első találkozáskor örömmel fedeztük fel, hogy néhány falu különbségével földiek vagyunk. Békési falvakból származottak. Ő például Okányban látta meg napvilágot.

Egy, valószínűleg portrérás céljából készült vázlatot még találtam a fiókok mélyén. A feljegyzés készültekor még negyvenkilenc éves volt. Arról beszélt, hogy bár Okányban született, Békés városában nevelkedett, 12 éves korától Csepelen nőtt fel.

Hőerőgépész lett egy erőműben. Nem gondolta, hogy valaha közönség elé kerül. Baráti körének biztatásra a hatvanas évek közepétől kulturális versenyeken szerepelt. Az én vázlatom szerint 1967-ben, a Kecskeméti Országos Népzenei Fesztiválon érte el első nagy sikerét. A Wikipédia szerint ezen a fesztiválon 1969-ben tűnt fel. A Kállai kettőst játszotta. Úgy, mintha nem is egy citera, hanem egy egész zenekar szólalt volna meg a hangszerén.

A Magyar Tudományos Akadémia Népzenei Tagozatának javaslatára 1970-ben kapta meg a citeraművész működési engedélyét. Műsorai nagy része klubokban zajlik. Van olyan hely, ahol még népzene sohasem játszottak. A siker intenzív tanulás eredménye. Így vált lehetővé, hogy szerepelt már egy műsorban fuvolással és orgonaművésszel is. 1973 december 15-től 1974. január 15-ig Japánban vendégszerepelt. Erről a friss élményéről akkor sokat mesélt. Például a japán szokásokról, tanulási módszereikről. Hogy utánzással próbálták eltanulni a szintén ott vendégszereplő magyar szakácsok módszereit. Figyelték azok minden mozdulatát.

Sok segítséget kapott *Novák Ferenctől*, a Bihari Együttes vezetőjétől, s velük is gyakran szerepelt. Gyöngyösön a Vidróczki együttes révén került kapcsolatba a néptánc-mozgalommal. Örömmel említette meg, hogy végre, hamarosan eljut a szülőfalujába, Okányba is. Az ám a nagy öröm, ha az ember az övéi előtt léphet fel.

Az én vázlatomnál szebb sorokat olvashattam viszont *Rápolti Brigitta*: *Megérkezni a közös úton* című írásából. Az idős művész, aki ekkor már Tatán él a feleségével *Petrozsényi Eszter* színművésszel, itt így vall az újságírónak a kezdet kezdetéről:

„Akkoriban gyerekek nem járhattak bálba. Engem azonban hajtott a kíváncsiság, megszöktem otthonról. Hogy észre ne vegyenek, a citerás Malmos Bandi bácsi asztala alatt húztam meg magam és ekkor történt meg a csoda. Ott hallottam meg először azt a semmihez sem fogható citeraszót. Azt a muzsikát, amely a szívembe költözött.”

Európa csaknem minden országában volt a magyar népzene követe, sikerek élvezője. Itthon a citeraművészet oktatója, a tiszakécskei Tisza Citerazenekar alapítója, a nyolcvanas évektől komolyzenei

művek tolmácsolója is. A jeles citerazenekarok nagyobb része ma már az ő módszereit alkalmazva pengeti a húrokat.

Valamikor a nyolcvanas évek elejétől szűntek meg a találkozásaink. Mígnem az ezredforduló első évtizede végén egy tatabányai irodalmi pályázat alkalmával újra láthattuk egymást. Csak az tűnt fel, hogy a színpadon egy idős ember veszi át elbeszélése elismeréseként a különdíjat. Ki lehet az? Mintha láttam volna már valahol. A feleségével jött. Tapasztalataim alapján azt is megsejtettem, hogy az alattomos magas vérnyomás neki is okozhatott bajt valamikor. Ő volt az. Megszólítottam. Itt van most is nálam a névjegye. Megbeszéltük, hogy keressük majd egymást. De hát, az idő! Amely nem is ballag, hanem sodorva elrohan velünk. A mulasztást már nem lehet pótolni.

Csak a Börzsönyi Helikonban megjelenő írásaival találkoztam azóta minden hónapban. Íróvá lett. Sohasem mulasztottam elolvasni kitűnő munkáit. Kölcsey és Spangár díjas. Micsoda sokoldalú tehetség! Az a művészfajta, aki az ember lelkébe táplál valami szépet, nemeset. Ezt a kincset hagyta ránk ő is. Nem maradtunk örökség nélkül.

Kónya Lajos:

A citerás

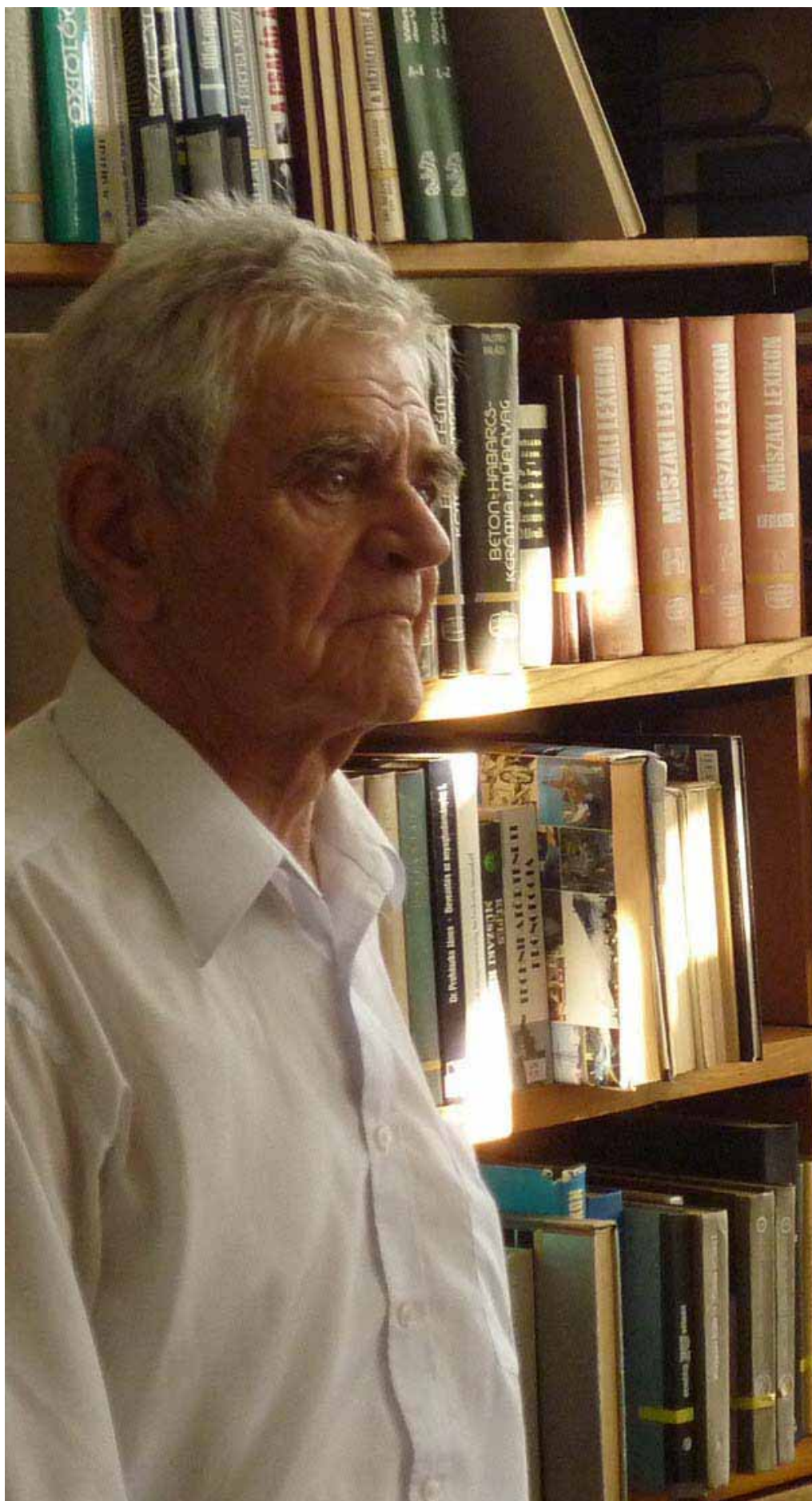
-Pribojszy Mátyásnak-

Fémhúrokon zúg a zene
feneketlen fekete örvény
akárha hét lantos keze
verné a dal mélyből kitörvén
suhogó vásznát lengeti-
míg megadja magát az ég

Hangszerek húrok serege
évszázadok kínját veri
Fúj süvölt a Máttra szele
zokog az idő-messzeség
lágyszerelmes szóba enyhül
hogy megkeményedjék újra
s betöltse az ország egét.

Hallgatod a húnyt pillád mögött
erdővé nő a körtefa
orkánná válnak a sírások
rigódallá az örömök
s mintha sziklaszó szólana
majd cimbalmok hárfák szava-

pedig csak egy szál citera
Jajszavait sóhajait
hallod s látod a citerást
ahogy ráhajol egymaga
hogy feltépje a jövőndő
feltéphetetlen zárait
s kezes báránnyá bűvölje
keskeny kemény ujjaival
a ránk fenekedő sorsot.

Pribojszky Mátyás 2011-ben, a tata könyvtárban

BARÁTHI OTTÓ

A 60 éves Palócföld folyóirat – mint korlenyomat (II.)

Dolgozatom ezen részében (is) kronológiában követem a folyóirat történetét; amíg az I. részben bemutattam az 1954-1988 közötti korszakait, alább – tanulmányom II., egyben befejező részben – a napjainkig terjedő további főszerkesztői intervallumok jellemzőit tárom olvasóim elé. Szándékom és munkamódszerem szerint a hat évtizedes folyóirat-folyam egyes lapszámaiban lapozgatva, textusaiban-tartalmaiban tallózva – jobbára önkényes kiemelésekre szorítkozva – megkísérlem a felelős szerkesztőket az általuk készített lap ismérveinek – főleg korlenyomat jellegének – közkinccsé tételével mintegy megidézni. (Az 1. sz. mellékletben a felelős szerkesztők rövid nacionálóját is bemutatom). Esetenként némi összegzésre és konklúzió levonására is vállalkozom, ami szubjektív volta révén kritikát kiváltó, jó esetben alkotó vitára készítő is lehet.

A Pál-éra – pálfordulás nélkül (1989-2000)

A politikai rendszerváltás küszöbén, 1989. július 1-től Pál Józsefet nevezték ki a Palócföld élére. Ekkor sokan féltették a lapot egy – hogy stílszerű legyek – igazi pálfordulástól. Politikai értelemben a jobbratolódástól, az irodalmi irányzatot tekintve az avantgárd és posztmodern felé fordulástól.

A korábbi szerkesztő főszerkesztői színrelépését követően megszűnt a szerkesztőbizottság, átalakult a szerkesztőség is. Utóbbi tagjai: dr. Bacskó Piroska, Csemniczky Zoltán, dr. Kovács Anna, Kovács Éva, Kőrössi P. József, dr. Németh J. István és Zsibói Béla, főszerkesztő helyettes. Pál József első nyilatkozataiban utalt az utóbbi idők viharos változásaira, a mindent irányítani akaró politikai és ideológiai közegre. Hangsúlyozta, a Palócföldnek pártoktól független, de minden pártnak és politikai csoportosulásnak fórumot biztosító orgánummá kell válnia. [1]

Az 1989/4. – az első Pál-féle – szám meglehetősen politikai töltetű, Eörsi István versei és a Valóságunk rovat tanulmányai erősek. A lap ötödik számában ugyancsak Eörsi 1958-ban fogant „négy sorosa” (gúnyverse?) sugározza, sőt sűríti a politikumot. „A pufajkás bottal csépel, / de az isten nem ver bottal. / Mivel ver akkor az isten? / A botos pufajkásokkal.” A Valóságunk rovatban Zengő Árpád: Csak az élők beszélnek, Dávid János: Mit akartunk? című – az ’56 december 8-i salgótarjáni sortűzzel kapcsolatos – írásai megrázóak.

Az 1989/6. számban versek és dolgozatok dominálnak, utóbbiak között van Andressew Iván ezúttal a „cigánykérdést” tollhegyre tűző tanulmánya.

Az 1989 második felében megjelent számokból kiérződik a politikai rendszerváltás hangulata, miközben a lapstruktúra nem változott. Valamennyi korábbi rovat megmaradt, a Valóságunk (hang)súlyosabbá vált. A költők közül álljon itt Handó Péter, Hidasi Antal, Penderik Tamás, más szerzők közül Csongrády Béla, Erdős István, Német János István, Zengő Árpád és Zsibói Béla neve. 1990-ben a lap impresszumában csak a főszerkesztő és a helyettese, illetve a tervezőszerkesztő neve (Csiba Imre) van feltüntetve.

1991-től több megyei szerző műve is megjelenik, először egy izgalmas polémiában, amit „Mi történt? Mi történik itt ?” címmel a szerkesztőség kezdeményez. A valódi vitát Csongrády Béla Túlparton című írása váltja ki a lap 1991/1-es számában. Érdemes felsorolni a vitában résztvevők nevét: Kerékgyártó T. István, Brunda Gusztáv, Erdős István, Borsos Árpád, Speidl Zoltán, Horpácsi Sándor, Simor András, Petronyák László, Rákos Csaba, Németh János István, Vitányi Iván, Fekete Gyula. A vitában „elhangzottakra” Csongrády Béla reagál az Össztűzben című, a lap 1991/5-ös számában megjelenő írásával.

Az 1991/2-es számban jelenik meg Nagy Pálnak a Madách-díj átvétele alkalmából elmondott beszéde. Az 1991/5-ös számban két történész írása volt különösen nagyhatású. Gosztonyi Péter Szubjektív nézeteim Kádár Jánosról címmel írt tényfeltáró történeti tanulmánya dokumentumértékű. Horváth István Salgótarján a településfejlődés sodrában című tanulmánya a helytörténet szempontjából releváns.

Az 1991/6-os számban a „stáblista” több mint egynegyede (9 szerző, többségük költő) megyei illetőségű.

Az 1992/6-os lapszámban 5 helyi szerző tanulmányokkal jelentkezik. Az 1995/2-es számban 6 szerző

(Ádám Tamás költő, Csongrády Béla újságíró, Erdős István író, Horváth István történész, Marschalkó Zsolt író, költő, Rákos Csaba tanár) különböző műfajú írásai olvashatók.

Az 1996/1-es számban négy – a fel nem sorolt, ez időszakbeli lapszámokban átlagosan mintegy három-három – megyei illetőségű szerző szerepel. A fentebb nevesített szerzőkön túl találkozhat az olvasó például Bódi Tóth Elemér, Brunda Gusztáv, Kovács Anna, K. Peák Ildikó, Halászné Szilasi Ágota, Praznovszky Mihály (Salgói D. Mihály), Romhányi Gyula, Szvircsek Ferenc, Zsibói Béla nevével. A megyén kívüli és határon túli, országosan ismert szerzők listája jóval terjedelmesebb, itt szerepel Andor Csaba, Ardamica Ferenc, Baranyi Ferenc, Fekete Gyula, Mészöly Dezső, Puntigán József, Tandori Dezső, Tarján Tamás, Turczy István.

A lapfenntartó 1996. július 1-jétől a Balassi Bálint Megyei Könyvtárt bízta meg a kiadói tevékenységgel, amely egyben a nyomdai technikát és a kötettséget is biztosítani tudja. 1996-ig nem változott lényegesen a lap struktúrája, de feltűnik jó néhány régi-új, illetve vadonatúj rovatcím, ezekben új témacsoportok. Így például a Vita, a Mérlegen, az Élő múlt, illetve az Örökségünk, a Kilátó, az Északi Kilátó, a Kis Palóc néprajz vagy az Olvasatlan irodalom.

Új, ízléses köntösben (Borítóterv: Orbán György) jelent meg a Palócföld 1997 évi folyamának négy – római számmal jelölt – lapszáma. Az 1997/1. szám impresszumában a sokaknak gyanús szerkesztőbizottság tűnik az olvasó szemébe. A grémium elnöke: dr. Horváth István. Tagjai: Ardamica Ferenc, dr. Bánlaky Pál, Marschalkó Zsolt, K. Peák Ildikó, Paróczai Péter, Zsibói Béla. A „képlet” ismerős: 1983-ban, röviddel Végh Miklós leváltása előtt is szerkesztőbizottság létesült. Az 1997/2-es lapszámot a szerkesztőség a 150. éve született „nagy palóc”, Mikszáth Kálmán jubileumának szentelte. A következő lapszám a 75 éves Salgótarjánát köszönti. Az összeállítás helyi szerzők például Bedegi Győző, Csongrády Béla, Dukay Nagy Ádám, Erdős István, Handó Péter, Horváth István, Kurucz Anita, Szvircsek Ferenc műveiből született. A képanyagot Gyurián Tibor üzemi fotóiból származó válogatás dominálja.

Már 1995-től pénzügyi-gazdasági megszorító intézkedésekre került sor: ezzel megkezdődött a szerkesztőség kálváriája is. A költözködési és elhelyezési hercehurcán túl megtörténik a szerkesztőség „személyi leépítése”. 1996-ban a kiadói feladatok áttelepítésével együtt a főszerkesztő is költözhet a megyei könyvtár egy kis helyiségébe. Pál József pályafutása további három éve alatt (1998-2000) mindössze 7 szám látott napvilágot. Az 1999/3-as számban még útjára indította a „Sereg számla”-sorozatot, amelynek interjú-alanyai „táj hazánk alkotó emberei” voltak (az előbbi, valamint a 2000/1., 2000/2. és a 2001.1. számban). A névsor: Czinke Ferenc, Réti Zoltán, Orosz István, Mészáros Erzsébet, Erdei Sándor, Antal András, Csemnyczky Zoltán, Cene gál István, Gelencsér János, Paróczai Péter, Bodor Sándor, Lonsták László, Gressai Sándor és dr. Fancsik János. Az interjúkat a felkért helyi, többnyire rendszeresen publikáló „közreműködők” készítették Csongrády Bélától kezdve Dukay Nagy Ádámon át Erdős Istvánig.

A folyóirat e korszakából kiemelésként a lap illusztrációs anyaga. A művészek közül néhány név: Buda László, Bobály Attila, Csemnyczky Zoltán, Czinke Ferenc, Földi Péter, Gelencsér János, Hibó Tamás, Kovács Bodor Sándor, Lóránt János, Mustó János, Orbán György, Réti Zoltán, id. Szabó István, Szujó Zoltán.

A több mint tíz éves Pál-éra – amely felfogásom szerint a IX. volt a Palócföld életében – különös körülmények között ért véget 2000 végén. A megyei önkormányzat közgyűlése Pál József hosszabb idő óta tartó betegségére hivatkozva felfüggesztette a lap működését. E korszakot összegezve megállapítható, nem következett be a lap jobbratolódása. Még az 1990-1994 közötti időszakban sem, amikor Pál József országgyűlési képviselő volt. A folyóirat megmaradt pártoktól független lapnak (jóllehet, nem mindenki látta-látja így). Nagyon is pártos volt viszont a helyi gondolkodás és a lokálpatrióta magatartás képviselőjében.

Sikerült megőriznie, sőt erősítenie a folyóirat-karaktert, ebben felmutatnia a múlt nemes hagyományait. Jó szívvel szolgálta a helyi kultúrát, Madách és Mikszáth örökségének őrzését, a kulturális és szellemi értékteremtés és közvetítés helyes arányainak kialakítására is törekedve. A '90-es évek első felében még megmutatkozott a lap intézményi karaktere: jelen volt az irodalmi eseményeken, szervezte a különböző ankétokat és író-olvasó találkozókat, megemlékezéseket, ápolta kapcsolatait szerzőivel, köztük az innen elszármazottakkal is, megmutatta magát a felvidéki magyarság körében is.

Praznovszky Mihály – másodsor a lap élén (2001-2007)

Nógrád Megye Közgyűlése 2001. február 15-i ülésén dr. Praznovszky Mihályt bízta meg Palócföld folyóirat főszerkesztői feladatainak ellátásával. Megkezdődött a Palócföld X. (főszerkesztői) korszaka, amikor Nógrád megye minden fontosabb gazdasági mutató tekintetében a megyék rangsorának alsó negyedében foglal helyet, és Salgótarján pozíciója sem sokkal különb a megyei jogú városok között. Ilyen körülmények között és miliőben kell fenntartani és működtetni a folyóiratot.

Praznovszky Mihály saját felelősségét egy Széchenyi idézettel juttatta kifejezésre: „Csak minden oldalú vizsgálat által lelhetni fel az igazságot, és ez csak a gondolatok legszabadabb közlése által valósulhat, hol a beszéd korlátos ott rab a nyelv, s csak rabként szól.” [2]

Az első lapszám elefántcsontszínű elülső borítóján jól harmonizáló barna betűkkel áll a felirat: Palócföld – Irodalmi, művészeti, közéleti folyóirat. Alatta az illusztráció Czinke Ferenc alkotása, Buda László művészi fotóján. A folyóirat elülső borítójának belső oldalát a Palócföldben eddig nem alkalmazott névum: a Névjegy c. összeállítás tölti ki, néhány soros nacionáléval bemutatva a lap szerzőit. A lap impresszumában közzé teszi a lap kéthavi megjelenését, a főszerkesztő és a főmunkatárs nevét, utóbbi: Nagy Pál (Párizsi Magyar Műhely), és a szerkesztőség tagjait: Marschalkó Zsolt (szerkesztő), dr. Kovács Anna (tanulmány) Dukay Nagy Ádám (szépirodalom), Bakos Ferenc (művészet). Itt olvasható: a lap a Nógrád Megyei Közgyűlés folyóirata. Kiadja a Balassi Bálint Megyei Könyvtár.

Praznovszky Mihály beköszöntő/előszó helyett utószót (p.s.) jegyez (p.m.) aláírással, amelyben – többek között – ez áll:

„Nem ígérek semmit, csak a feladatot jelentem be: Nógrád Megye Közgyűlése a Palócföld folyamatos megjelentetésére adott megbízást. A csaknem ötven éves folyóirat nem veszhet el a magyar közéletből, szellemiségének megjelentetéséből. A döntés fontosságát csak növeli, hogy mi a Felvidéken élünk. Történelmi múltunk összefügg a felvidéki magyarsággal. Számítunk rájuk és ők is számítanak ránk. Összeállt egy minden vonatkozásban fiatal szerkesztőség. Vannak és lesznek támogatóink: ki anyagiakkal, ki műveivel támogat. Remélhetően olvasóink is lesznek.”

A 2001/1-es szám a műfajok változatos halmaza: vers, tanulmány, elemző írást ünnepi beszéd, recenzió. A szerzők egyharmada nógrádi illetőségű vagy kötődésű. Ebben a számban ér véget a Pál József által elindított Seregszámla című – tájhazánk kiválóságaival készített – interjú-csokor. Ez alkalommal dr. Fancsik János főorvos, ismert lokálpatrióta a jelen sorok írója által megszólaltatott karakteres személyiség. A balassagyarmati Szabó Károly Tihany-verseit sokadszor újraolvasni is üdítő élmény. Csongrády Béla recenziója színvonalas méltatása Zalán Vince „Gaál István krónikája” című könyvének.

Az első számról alkotott véleményt Turczy István versével lehet összegezni, amelynek első szakasza így szól: „Kezdeni újra, rákezdeni, bekezdeni, / Ki-nem-kezdeni, csak kezdegetni, / Kezdetnek nem rossz.”

A 2001/2-3. lapszámában azonnal feltűnnek Bakos Ferenc, illetve Orbán György János remek grafikái, a címlapon Csohány Kálmán alkotása látható. A főszerkesztő (p. m.) e szám végén is megírta „utószavát” (p. s.), ezúttal fontos eseményekről, rendezvényekről ad számot.

A további lapszámokból kitűnik, fokozatosan vált koncepcionálisabbá, színvonalasabbá a folyóirat. Így a

2001-ben időben megjelent 4., 5. és 6. szám is. Ajándékként kapta kézbe az olvasó a tartalmas karácsonyi különszámot.

2002-ben az új Praznovszky-korszak kiemelkedő jelentőségű vállalkozása a Palócföld könyvek új folyamának megindítása. Ekkor jelent meg: Az ember tragédiája és az európai emberiség költemény (tanulmányok), Salgótarján; Praznovszky Mihály: Időről időre (esszék), Salgótarján-Veszprém; A jelzők között élő város (szociográfiák), Salgótarján; Nyéki Lajos: Párizsi vallomások (emlékezés), Salgótarján; Balázs János: Versek, vallomások, Salgótarján.

2003-ban a „rendes” – kéthavonta megjelenő – (1-6) számozású lapokon kívül napvilágot látott három (!) különszám is, a 9 lap összesen 816 oldal terjedelemben. 2003-ban újabb négy Palócföld könyv került az olvasók kezébe.

A Palócföld életében a 2004-es esztendő akár korszakos állomásnak is tekinthető: a szerkesztőség január 20-án Balassagyarmaton a Madách-ünnepség keretében Madách-díj kitüntetésben részesült.

Az év elején Csongrády Béla a 2004/1-2., január-április összevont lapszámról értekezik. Többek között arról az „ösrégi” dilemmáról, hogy milyen arányban legyenek jelen a folyóirat hasábjain megyei és megyén kívüli szerzők. Szerinte az utóbbi években „... sikerült megmaradni az értelmes, józan kompromisszum szintjén és a publikáció értékét, mondanivalóját előtérbe állítani, függetlenül a szerző ismertségétől, befutottságától, hovavalóságától”. [3]

A Palócföld 2004-es teljesítménye, értékeinek gazdag tárháza méltó volt az 50. születésnaphoz. Az említett összevont szám után először a költészet napi különszám látott napvilágot, amelybe száz költő versét válogatták be az 50 év során a Palócföldben megjelent költeményekből. Április idusán a városi költészet napi „élő” rendezvénysorozatból vette ki részét a Palócföld. 13-án a művelődési központban Dukay Nagy Ádám költő, a Palócföld munkatársa mondott ünnepi beszédet, majd a József Attila domborműnél és a Radnóti szobornál koszorúztak a városi szervezetek.

„Palócföld Galéria” címmel, május 18-án a múzeumi világnap alkalmából a Nógrádi Történeti Múzeum kisgalériájában kiállítás nyílt az 50 éves Palócföld korábbi lapszámaiban megjelent képzőművészeti alkotásokból. Május végén, június első napjaiban szinte egyszerre került az olvasók kezébe a soros 3., május-június havi szám és az ünnepi könyvheti különszám, „Klasszikusok Nógrádban” címmel.

A Palócföld 2004/3., május-júniusi számában ismét fókuszban áll egy klasszikus, ez esetben Jókai Mór, az aktualitást pedig halálának 100. évfordulója adja. A Madách-díjasok bemutatása című, újra induló sorozatban most a Bódi Györgyné dr.-ral készített beszélgetést közli a lap, e sorok írójának tollából.

Az év egyik legmagasztosabb rendezvénye 2004-ben (is) a Madách-émlékünnepség, ahogy arról a megyei napilap is beszámolt. [4]

Csesztvén október másodikán – ahol a Nógrádi Történeti Múzeum 1984 óta, tehát éppen húsz esztendeje szervez irodalmi napot – Praznovszky Mihály méltatta Csongrády Béla „Remény a csillag...” (II.) című, „Újabb fejezetek a Nógrád megyei Madách-kultusz történetéből (1999-2004)” alcímű dolgozatát, amely a Palócföld 2004/5. számának (amely ekkor még nem jelent meg) különnyomataként látott napvilágot. Ezt követően került sor arra a beszélgetésre, amelyen az előbbi két személyen kívül részt vett Baranyi Ferenc, Horváth István, (korábban a Palócföld főszerkesztői) és Kovács Anna (a folyóirat szerkesztője). A téma az 50 éve alapított lap fél évszázados múltja és tervei volt. Javaslatként hangzott el, mielőbb készüljön egy kordokumentum, egy monográfia az 50 éves Palócföldről. (Ez el is készült, lásd, alul, Jegyzetek [1] hivatkozás)

A Palócföld 2004/6. számát – jó szokásához híven – Csongrády Béla méltatja a megyei lapban, s így zárja sorait: „Az új Palócföld tipográfiai szerkesztése visszafogottan elegáns. Címlapjára és hátoldalára Szász Endre Balassi illusztrációja került Szászné Hajdú Katalin jóváhagyásával.” [5]

A 2004-ben is folytatódott a Palócföld könyvek új folyama, három kötettel Csongrády Béla: Vigaszágon; Solymár József: A szalmaszállal megkötött szekér és Solymár József: Mekegő güdör).

November 26-án a megyei könyvtárban rendhagyó szerkesztőségi ülés vette kezdetét a Palócföld alapításának ötvenedik évfordulója alkalmából. Az első lapszám kollektíváját Bobál Gyula képviselte, mint alapító szerkesztő. A korábbi főszerkesztők közül részt vett a rendezvényen Pál József.

Palócföld

L. ÉVFOLYAM • 2004. 6. SZÁM

IRODALMI, MŰVÉSZETI, KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

A TARTALOMBÓL

Kékkő vára
Mocsáry Antal írása 1826-ból és
Szombathy Viktor elbeszélése 1979-ből

Versek Balassi Bálint emlékezetére:
Madách Imre,
Barcs János, Marschalkó Zsolt,
Paróczai Csaba, Csikász István,
Vincze Dezső, Konczek József

Tanulmányok Balassi Bálintról,
Rimay Jánosról, Gyöngyösi Istvánról,
Szepsi Csombor Mártonról

Nagy László:
Balassi Bálint lázbeszéde;
Fodor Miklós verselemzése

*Szász Endre: Balassi Bálint
(Részlet)*

A karácsonyfájuk alá tehető az olvasók a folyóirat 2004. évi 7. számát. Így 2004-ben összesen 9 lap került az olvasók kezébe, közel 900 (!) oldal

A Palócföld szerkesztőségének 2004., jubileumi éve olyan gazdag volt kiadványokban, eseményekben, rendezvényekben, minőségi produktumokban – mint talán még soha. Ezzel (is) rászolgált a Palócföld a már említett Madách-díjra. Ugyanakkor a szerkesztőséget Salgótarján Megyei Jogú Város Közgyűlése december 11-én Pro Urbe díjjal tüntette ki.

2005-ben a lendület még (ki)tartott, a szerves fejlődés több tekintetben folytatódott, több évre visszatekintve pedig a trend tovább egyenesedett, az irány(zat) – néhány mutató esetében – még további előrelépést jelzett. A 2006. év már „ab ovo” nehezebbnek ígérkezett a korábbiaknál, ahogy ez kiderült rögtön a költségvetés készítésének időszakában.

2007 nyarán Csongrády Béla így ír: „Ha hinni lehet a nem hivatalos híreknek, akkor vége felé jár egy korszak a Palócföld ötvenhárom (!) éves történetében... amelyet 2001 óta másodízben jegyez főszerkesztőként Praznovszky Mihály...” Ezt követően a cikk szerzője utal az utóbbi időkben „nyilván pénzügyi okok miatt” csökkentett terjedelmre is. [6]

2007. december 20-án a megyei könyvtárban – könyvbemutatóval is egybekötött rendezvényen – kiderült, hogy a főszerkesztő leköszönt 2001 óta viselt tisztéről. „Praznovszky Mihálynak sikerült úgy csinálnia nógrádi lapot – a helyi szerzők és témák túlsúlyát megtartva – , hogy közben rangos, országos hírű szerzők sokaságát kötötte ide. [7]

A folyóirat fokozatosan és egyre inkább megfelelt a kihívásoknak, betöltötte kultúrát fejlesztő, szellemet formáló hivatását. Elkerülve a túlzott provincializmus veszélyét, megtartva a lap nemes hagyományait, építve a helyi és a tájházához fűződő irodalmi és kulturális örökségre, szellemiségre megerősítette pozícióját az egyetemes magyar kultúra közegében.

A lap jelen – főszerkesztő: dr. Mizser Attila – korszaka (2008-2014)

Nógrád Megye Önkormányzatának Közgyűlése 2008. március 1. napjától a füleki illetőségű Mizser Attilát bízta meg a Palócföld főszerkesztői feladatainak ellátásával.

A Palócföld 2008/1-es számának 3. oldalán „Bekösz’ címmel a fiatal (33 éves) főszerkesztő kifejti koncepcióját, többek között így: „Van ami maradt, van ami lassan változik. ... lesznek állandó rovatok, fiatal, tehetséges szerzők, vélhetően színvonalas prózák, tanulmányok, beszélgetések és illusztrációk. Maradnak hagyományos pályázataink (lásd kiírás). De próbálunk színesebbek, elevenebbek lenni. Haladni a korral...” [8]

Hogy miként is sikerült „haladni a korral” arról majd később, először nézzük, kikkel és milyen feltételek között készült a lap 2008-tól napjainkig is.

A Palócföld 2008 tavaszán Mizser Attila főszerkesztővel, Handó Péter szerkesztővel és egy szerkesztőségi titkárral indult, Nagy Pál és Pál József főmunkatársként fémjelezte a folyóiratot. A 2009/2. szám kolofonjában Nagy Csilla lektor/korrektor, míg a 2010/4. szám impresszumában már szerkesztő, Handó Péterrel együtt.

A 2011. évi beszámolójában így értékeli a főszerkesztő: „A Palócföld mind kiállításában, mind tartalmában igen magas színvonalat képvisel. Mindez – ahogy 2008-2010-ben is – főállású szerkesztők, technikai munkatársak és szerkesztőségi titkár nélkül valósult meg, és nehézséget jelentett a lap számára, hogy márciusban Handó Péter szerkesztő lemondott posztjáról. Áprilisban ... Tóth Kinga költő, képzőművész vállalta a lektori és korrektori feladatok ellátását. [9]

2012-ben a redakció egy főállású munkatárssal (dr. Mizser Attila főszerkesztő), egy megbízott szerkesztővel (dr. Nagy Csilla) és egy megbízott lektor/korrektorral (Tóth Kinga) működik. A személyi feltételek napjainkig sem változtak. Ennek ellenére elismerésre méltó eredmény, miszerint „... a kiadóval való termékeny együttműködés révén a Palócföld 2011-ben országos terjesztésbe került, az ország nagyobb városaiban, a LAPKER Zrt. üzleteiben és pavilonjaiban megvásárolható [10]

Ezek után nézzük „magát” a folyóiratot! Az új formavilágra való törekvés már az első számban látszik-érződik, a következő számokban még markánsabban megmutatkozik. „... az újítások révén a lap

még áttekinthetőbb, látványosabb, a mai kor erősen vizuális szemléletéhez sokkal jobban igazodó külsejű lett. [11]

A rovatcímek újak és érdekesek. A “Kávéházi szegleten...” a versek, a líra rovata. A Próza és vidéke az elbeszélés, a novella, a regényrészlet befogadója. A Kutatóterület tanulmányokat, dolgozatokat kínál, a Kép-tér művészeti tárgyú írásokat közöl. A Találkozási pontok interjúkat tartalmaz. Az Ami marad... rovatcím alatt a szerzők új könyvekre, művekre hívják fel a figyelmet.

2014 nyarán – e sorok írásakor – már elmondható: a küllemében és tartalmilag is megújult folyóirat az első lapszámtól kezdve stabil rovatszerkezettel bír. E struktúra, továbbá műfaji összetétel 2008-tól napjainkig kialakult arányait itt nem tudom bemutatni, mint tettem azt fentebb hivatkozott dolgozatomban. [12] Az azonban nyilvánvaló, hogy a 2014-ben eddig megjelent három lapszám nem változtatja meg a Mizser-korszak 2008-2013 időszakában megjelent 34 lapszámmra számított arányokat és tendenciákat. Amelyeknek – mármint az én számításokon alapuló megállapításaimnak – a lényege adekvát a korábbi fenntartó, a Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlésének értékítéletével, miszerint: „A lapban túlnyomórészt irodalmi és művészeti témák, írások kerülnek előtérbe, háttérbe szorítva a közéleti írásokat.” [13] Amely lapstruktúra tehát jelen sorok írásáig – 2014/3. lapszámig tartó korszakfolyam tartalmának áttekintéséig – sem változott lényegesen, jöllehet némi elmozdulás a rovat- és műfajarányokban (például talán valamivel kevesebb a vers és a recenzió) érzékelhető. Hogy a kialakult lapstruktúra mennyire felel meg az olvasói igényeknek azt nem igazán tudjuk. Saját – nem reprezentatív – felmérésem túl terjedelmes, hogy itt ismertetni tudjam. [14]

Hogy konkrétan milyen a lapszerkezet – és a folyóirat a „maga” egészében és részleteiben – arról a lap internetes hozzáféréssel rendelkező olvasói könnyen meggyőződhetnek, hiszen a Balassi Bálint Megyei Könyvtár honlapján a 2013/1-es számtól olvashatóak a Palócföld lapszámai. [15]

Mindig is vitatott volt a szerzői/alkotói gárda összetételének, a helyi (nógrádi kötődésű) és a „külső vagy idegen” szerzők helyes/kívánatos száma és aránya. Saját vizsgálódásom adatai (még, ha néhány szerző „beazonosítása” vitatott lehet, vagy „minősítésükben” én tévedtem, vagy „csak” tévesztettem) azt mutatják, hogy jelen korszak eltelt időszakában a szerzők (döntően költők és írók) mintegy egynegyede volt nógrádi kötődésű, míg Palócföld illusztrátorai esetében lényegesen magasabb ez az arány – a „hazaiak” javára.

A szerzőket számba véve kitetszik, az élmezőnyben jobbra helyi kötődésű szerzők találhatóak, a legtöbb írással Nagy Csilla (a folyóirat szerkesztője) és Szávai Attila bír. jeleskedik. Elékelő helyen áll Handó Péter (korábbi szerkesztő) és Mizser Attila (főszerkesztő) is. Látható, a Palócföld szerkesztői a szerzői szerepből is alaposan kivették/kiveszik részüket. A kortárs magyar irodalom legjobbjait Tandori Dezső és Lászlóffy Csaba neve fémjelzi. Az élmezőnyben lévő szerzők többsége a kortárs költői, írói körből kerül ki. Van közöttük felvidéki, mint Csehy Zoltán. Jó néhányan miskolci kötődésűek, mint például Papp Dénes költő, prózaíró, Koós István irodalomtörténész, kritikus, Csobánka Zsuzsa pedig miskolci születésű.

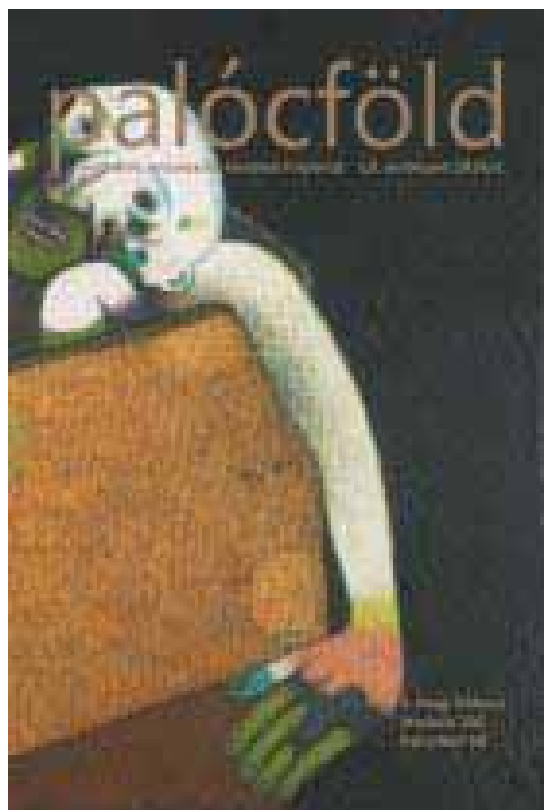
Tovább lépve: hasznos és tanulságos a főszerkesztői beszámolók (még akkor is, ha szubjektív önértékelésről van szó) tanulmányozása is. Érdemes ezekből kiragadni néhány sort (miközben ezek a „kiemelések” is önkényesek).

A 2008. évi beszámolóból: „...A Palócföld 2008-ban számos regionális és országos rendezvényen képviseltette magát, ez a tevékenység hozzájárult ahhoz, hogy lapunk országos ismertségre tegyen szert...”

A 2009. évi beszámolóból: „...A lap megőrizte törekvését abban az értelemben, hogy a szépirodalmi rovatunkban idén is egyaránt merítettünk a kortárs hazai líra és próza új művelőiből, illetve folyamatosan bemutattuk a Nógrád megyében, illetve az észak-magyarországi régióban alkotók munkáit is. ... Idén is közöltünk tematikus blokkot Madách Imre életművéhez kapcsolódóan, amely egészen új szemszögből értelmezte újra Az ember tragédiáját (2009/4). A karhatalom partitúrái c. blokkunkban Salgótarján helytörténetéhez kapcsolódó tanulmányokat, esszéket adtunk közre ... (2009/6)...”

A 2010. évi beszámolóból: „...kiemelt hangsúlyt fordítottunk az itt megszülető szellemi értékek bemutatására. Ezt a funkciót minden új rovatunkban próbáltuk hangsúlyozni, mindenekelőtt a Találkozási pontokban, amelyben a térséghez kötődő, itt élő művészekkel, közéleti személyiségekkel közöltünk beszélgetéseket, interjúkat, illetve ezen a rovaton belül a szociográfia, közösségi ügyek határait is érintettük.

Többek között Tyekvicska Árpádot, a Nógrád Megyei Levéltár igazgatóját, Csah Gábort, a Kinopuskin együttes fontemberét (és nem utolsó sorban Balassagyarmat alpolgármesterét), Becsó Zsoltot, a Nógrád Megyei Közgyűlés elnökét, Gajzágó Aladárt, a Nógrádi Történeti Múzeum jogelődjének egykori vezetőjét és Huncik Péter Ipolysági író-t mutattuk be ebben a rovatban. A lap közéletisége ebben a pontban messzemenően magvalósult. De ugyanez mondható el a Kép-tér rovatról is...”

A 2011. évi beszámolóból: „...a fiatal szerzőgárda, amely 2008-as megújulásakor a lap mellé állt, változatlanul színvonalas írásokat közöl a lapban, és egyfajta irodalmi műhelyként is tevékenykedik. Különös jelentőséggel bírnak Szávai Attila tárcái, Kupcsulik Ágnes, Zsibói Gergely, Debreceni Boglárka versei, Csongrády Béla, Debreceni Boglárka kritikái, Gréczi-Zsoldos Enikő tudományos munkáit...”

A 2012. évi beszámolóból: „...A szépirodalmi rovatokban olyan neves szerzők írásait, fordításait volt lehetőségünk megjelentetni, mint például Győri László, Hartay Csaba, Mezősi Miklós, Szili József, Térey János, Tandori Dezső, Nyerges András, Csobánka Zsuzsa; olyan határon túli szerzőktől kaptunk bizalmat, mint Németh Zoltán, Lászlóffy Csaba, Ardamicza Zoltán, Szászi Zoltán és Z. Németh István.

A 2013. évi beszámolóból: „2012-ben a lap vizuális arculata megújult: a lapterv modernebb, dinamikusabb lett, véleményünk szerint a Palócföld harmonikusabb, olvasóbarát formát öltött. ...elkészült a Palócföld online archívuma (www.palocfoldfolyoirat.hu), ahol a nyomtatott lapszám megjelenését követően egy hónappal elektronikus formában (PDF) olvashatóak a lapszámok...”

E korszakban is folytatódott a Palócföld könyvek sorozata. Már 2008-ban megjelent Handó Péter Alvó konfliktusok mezején c. és Nagy Csilla Magánterület c. tanulmánya, mindkettő nívós alkotás. 2013-ig még öt kötet látott napvilágot, ami elismerésre méltó „sorozatgondozói” teljesítmény.

A mai Palócföld szerkesztőségének jelentős érdeme a kontinuitás, amely a múlt értékeinek megbecsülésében, Madách és Mikszáth emlékének őrzésében, a tradíciók tiszteletében is mutatkozik. Sokan úgy gondoljuk azonban, a szerkesztőségnek nagyobb figyelemmel érdemes lennie a fenntartó által is deklarált közéletiség árnyalt megjelenítésére, a folyóirat 60 éves „palócföldi” voltára, a tájhaza értékeinek és állapotának markánsabb műfaji ábrázolására, a helyi olvasói igények feltérképezésére és adekvát kielégítésére. A folyóirat – határozott és következetes főszerkesztői koncepciójának, irodalmi kánonhoz történő integrálódásának köszönhetően is – számon tartott a hazai folyóirat-kultúrában, különösen elismert autentikus kortárs körökben.

Összegezés helyett: 60 év mintegy 60 sorban

A sommázás első mondatát csak a tisztelgés jegyében fogalmazhatom: minden elismerés megilleti a Palócföld folyóirat alapítóit, szerkesztőit és szerzőit, hiszen nélkülük, aligha kelt volna életre, állt volna lábra Nógrád irodalmi élete, formálódott volna maradandó keretek között a Palócföld szellemisége. Miként azt is érdemes leszögezni: a Palócföld lapfolyam 60 éves fennmaradásában a mindenkori fenntartó (megyei tanács és megyei/városi önkormányzat) anyagi támogatásának, lappal kapcsolatos művelődés- és kultúrpolitikai döntéseinek domináns szerepe volt. A lapgazdák az esetek többségében szerencsés kiadó és főszerkesztő választással is hozzájárultak a folyóirat – szerkesztők és szerzők által generált – megújulási képességéhez.

Utóbbi fundamentumát a tradíciók, a legjobb hagyományok és értékek megőrzése, illetve az adott kor igényeinek megfelelő struktúra kialakítása, és a mindezek adott korban és esetben történő – szükség szerinti – kibékítése, csillapítása és lehetőség szerinti harmonizálása képezte. A jó sorsnak vagy a lapot éltető szerkesztők, szerzők áldozatvállalásának, elhivatottságának is köszönhető, hogy a Palócföld hajója – amit 60 év alatt 11 alapító/felelős és/vagy főszerkesztő navigált – mindig a felszínen maradt.

Persze, ahány felelős szerkesztő, annyi különböző személyiség: habitusát, képzettségét, felkészültségét, mentalitását is tekintve más és más karakter. Az általam személyesen ismert 9 főszerkesztő közös jellemzője a felelősségérzet, az érzékenység, az igényesség, a feladat jó színvonalú megoldására való törekvés. Sajnálatos, hogy Mlinárik István, Csukly László, Csizmadia Géza, Kojnok Nándor, dr. Horváth István és Pál József már nem lehet közöttünk, hiányukkal a megye irodalmi élete és szellemiségünk is szegényebb. (Mlinárik Istvánt fellelhető életrajzi adatok hiányában a főszerkesztői kislexikonban sem tudtam megjeleníteni.)

Összességében jó érzéssel állapíthatom meg: a lap tendenciájában úgy illeszkedett a magyar irodalmi életet reprezentáló honi folyóiratok sorába, úgy került a koráramba és maradt az országos folyamatok medrében-sodrában, hogy mindvégig igyekezett a tájhazáról, a Palócföldről szólni, és az itt élő embereket megérinteni. A lap több korszakában is a magyar irodalmi élet részévé vált, rész volt az egészben. Úgy lett karakteres folyóirat, s mutatta meg jó értelemben vett vidéki arcát és a tájhaza értékeit, hogy tartalmában és stílusában sem vált elmarasztalhatóan provinciálissá.

Az 1954. évi alapításától kezdve Nógrád székhelyvárosában, Salgótarjánban szerkesztett és kiadott lap azon kevés folyóirat közé tartozik, amelyik – ha kisebb megszakításokkal is – folyamatos megjelenéssel, névváltozás nélkül érte meg első napvilágra kerülésének 60. (azaz: hatvanadik) évfordulóját. A Palócföld hat évtizedes történetét azonban nemcsak a kontinuitás, de az alapértékeket megtartani igyekvő kiegyensúlyozottság, a fő koráramlatokhoz konvergáló, ám szélsőségektől mentes főszerkesztői magatartás is jellemezte. A Palócföld folyóirat még egy releváns jellemzőjét ki kell emelnem: ez pedig a múlt értékeinek megbecsülése, Madách és Mikszáth esetében mintegy megemlése, megnemesítése is, a tradíciók tisztelete, az elődök munkásságában fellelhető értékek továbbvitele. Nem volt a lapnak egyetlen olyan felelős szerkesztője, aki ne foglalta volna szűzbeszédébe, meghirdetett koncepciójába, kimondott/ kimondatlan szerkesztői elképzeléseibe a múlt értékeinek átmentését, az előző korszakok pozitívumainak továbbéltetését.

Dolgozatomban a múlt került terítékre, benne a Palócföld “hőskorszakától” kezdve régi időkön keresztül, jószerivel napjainkig bezárólag. Esmék, korok, irányzatok, írások, emberek: mindez a Palócföld. 60 év a Palócföld mögött és mögöttünk, egy sajátos tükörben és látásmód szerint, e sorok írója szubjektív közelítésében. De ez már megvan, jól-rosszul, úgy-ahogy, megvan. Amit sehogy sem tud leírni, megmondani e sorok írója, az a Palócföld előtt álló évek. Amelyekről azért – optimista ember lévén – azt a legnagyobb határozottsággal állítja: lesznek. Mert amelyik lapnak ilyen múltja volt-van, annak jövője is kell, hogy legyen, amelyben a minden eddiginél nagyobb szenzibilitás és eligazodási készség játszhatja, kell játszsa a főszerepet. Mindent mérlegre téve – most jelenkorunk körülményei között különösen – a legfontosabbnak azt tekintem, hogy a lap létezik, szűkebb pátriánk korlenyomataként, szellemi szimbólumaként szolgálja olvasóit. Bizonyos vagyok benne, a Palócföld jó alapokon vághat neki újabb korszakainak, s folytathatja a sok évtizedes, nemes nógrádi hagyományokat ápoló, értékeket őrző és gyarapító, egyetemes magyar kultúrát szolgáló útját.

Ebben a meggyőződésemben adom át a tollamat a Palócföld következő korszakai krónikusainak.

JEGYZETEK

- [1] „A helyi értékteremtés terepévé kívánunk válni...” (te) Nógrád, 1989. szeptember 23., 4.
- [2] A Palócföld megint szép lesz... Ipoly Hírmök, 2001. március 2., 10-11.
- [3] Csongrády Béla: Palócföld ötven évvel később. Nógrád Megyei Hírlap, 2004. március 13., 4.
- [4] Sokat megbír az ember... –DYB- Nógrád Megyei Hírlap, 2004. október 4., 2.
- [5] Csongrády Béla: „Száll a rege várról várra” Nógrád Megyei Hírlap, 2004. november 6., 4.
- [6] Csongrády Béla: Múlt és jelen a Palócföld tükrében. Nógrád Megyei Hírlap, 2007. október 27., 4.
- [7] Csongrády Béla: Színesben először és utoljára? Nógrád Megyei Hírlap, 2007. december 29., 4.
- [8] Mizser Attila: Bekösz’ Palócföld, 2008/1. 3.
- [9] A Palócföld 2011. évi beszámolója. 2.
- [10] A Palócföld 2011. évi beszámolója, 2.
- [11] Csongrády Béla: „Folyamatosan jönnek az ötletek” Nógrád Megyei Hírlap, 2012. július 7. 4.
- [12] Baráthi Ottó: Adalékok a Palócföld folyóirat legújabb korszakának (2008-2013) értékeléséhez.
- [13] A Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlésének 31/2012. (IV.26.) Kgy. határozata. A 2011. évi kommunikációs stratégiai tevékenység, az önkormányzat tájékoztatási feladatainak ellátásáról szóló beszámoló elfogadása.
http://megye.nograd.hu/kozlony/2012_06_kozlony_junius_11.pdf
- [14] Baráthi Ottó: Adalékok a Palócföld folyóirat legújabb korszakának (2008-2013) értékeléséhez.
- [15] www.palocfoldfolyoirat.hu

**A PALÓCFÖLD FOLYÓIRAT
EGYES KORSZAKAINAK FŐBB ISMÉRVEI**

KORSZAK SZÁMA/IDŐSZAKA	A FOLYÓIRAT PROFILJÁNAK MEGNEVEZÉSE	A MEGJELENÉS GYAKORISÁGA/ÉVENTE	A FŐSZREKESZTŐ NEVE
I. 1954, 1956	Kulturális folyóirat	egyszer	Bobál Gyula
II. 1960-1963	1960: Irodalmi-művészeti-kritikai-tudományos antológia 1961-63: Nógrádi írók és művészek antológiája	egyszer egyszer	Csizmadia Géza
III. 1964-1966	1964: Nógrádi művészek antológiája 1965-66: Nógrádi írók és művészek antológiája	egyszer kétszer	Csukly László
IV. 1967-1972	1967.1.: Irodalmi, művészeti és művelődési antológia 1967.2-4.: Irodalmi, művészeti, művelődési folyóirat 1968-72: Irodalmi, művészeti, művelődési folyóirat	negye- éven- ként	Kojnok Nándor
V. 1973-1983	1973-82.: Irodalmi, művészeti, társadalompolitikai folyóirat 1983: Művelődéspolitikai, irodalmi, művészeti folyóirat	két- ha- von- ta	Végh Miklós
VI. 1984-1985	Művelődéspolitikai, irodalmi, művészeti folyóirat	kéthavonta	Baranyi Ferenc
VII. 1986-1987	Társadalompolitikai, irodalmi, művészeti folyóirat	kéthavonta	Dr. Praznovszky Mihály
VIII. 1988-1989	Társadalompolitikai, irodalmi, művészeti folyóirat	kéthavonta	Dr. Horváth István
IX. 1989-2000	Társadalompolitikai, irodalmi, művészeti folyóirat	kéthavonta	Pál József
X. 2001-2007	Irodalmi, művészeti, közéleti folyóirat	kéthavonta	Dr. Parznovszky Mihály
XI. 2008-	Irodalmi, művészeti, közéleti folyóirat	kéthavonta	Dr. Mizser Attila

1. sz. melléklet

FŐSZERKESZTŐK KISLEXIKONA

PÁL József (1950–2011) Salgótarjánban a Bolyai János Gimnáziumban érettségizett, majd Debrecenbe járt népművelés-könyvtár szakra. Elvégezte az MLEE esztétika szakát. Később művészeti menedzser vizsgát tett. Először a József Attila Megyei Művelődési Központban, később a megyei tanács művelődési osztályán dolgozott. Első írása 1973-ban jelent meg a Palócföldben, ahol 1978-tól olvasószerkesztő, majd rovatvezető, 1973-tól szerkesztő. 1999-től 2000. év végéig főszerkesztőként dolgozott. Írásai a helyi lapokon kívül megjelentek a Mozgó Világban, a Kritikában, a Kortársban és a Napjainkban. Számos könyvet szerkesztett, lektorált, egyik ötletgazdája és kezdeményezője volt a Palócföld könyvek sorozatnak. Kiemelkedő olvasótábori munkásságáért Darvas József emlékéremben részesült. 1989-ben Madách-díjjal ismerték el munkásságát. 2011-ben váratlanul, tragikus körülmények között hunyt el.

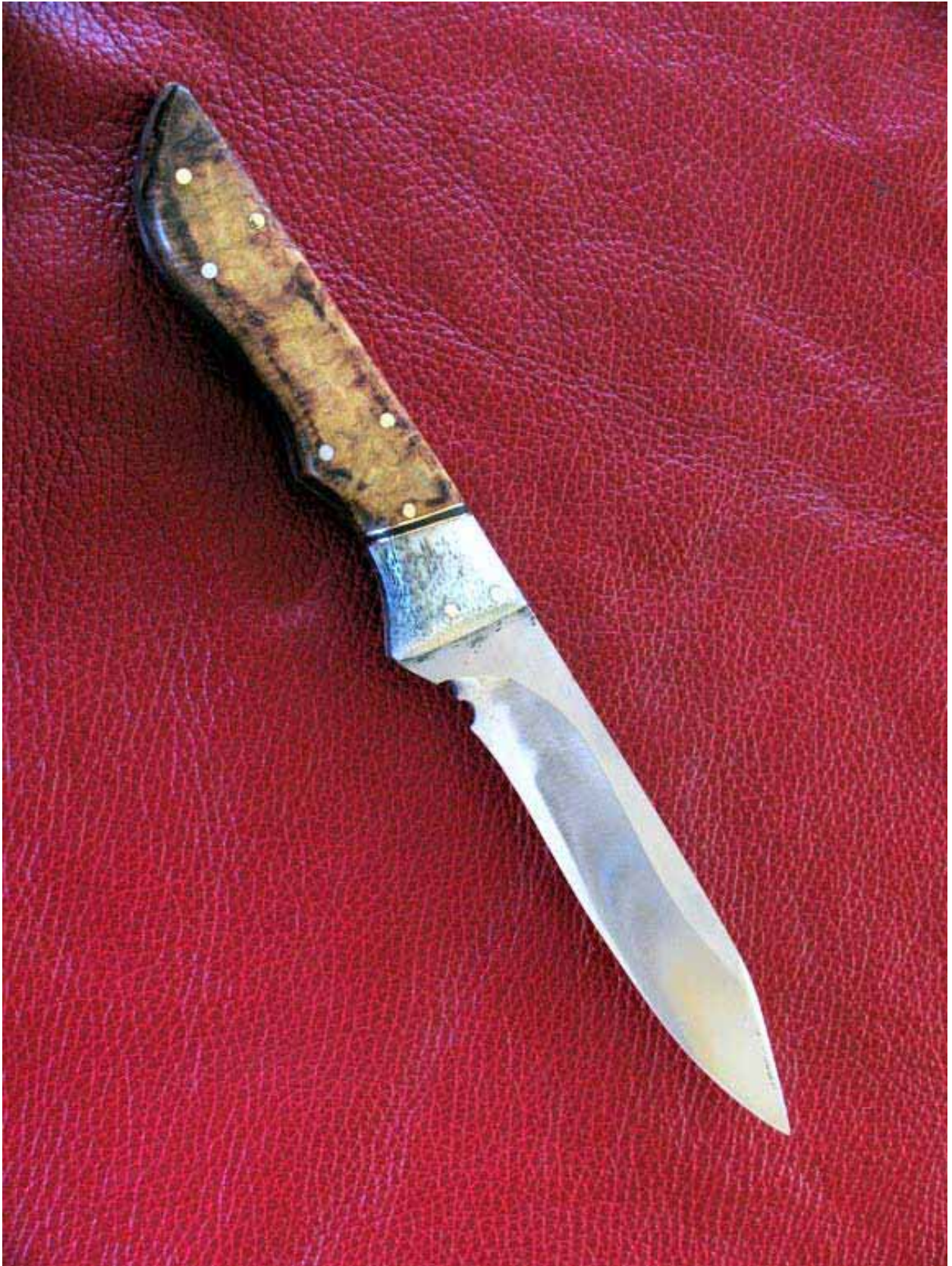

DR. PRAZNOVSZKY Mihály muzeológus, könyvtáros, irodalomtörténész, lapszerkesztő. 1946-ban született Salgótarjánban, ahol általános és középiskoláit is végezte, 1965-ben a Madách Imre Gimnáziumban érettségizik. Először a Debreceni Tanítóképző Intézet népművelés-könyvtár, majd 1978-ban az ELTE BTK könyvtár-történelem szakán szerez diplomát. 1981-ben egyetemi doktorrá avatják, 2000-ben az irodalomtudományok kandidátusa lesz. Az ELTE címzetes docense. Főbb munkaviszonyai: 1976–1982: a szécsényi Kubinyi Ferenc Múzeum igazgatója, 1982–1987: a Nógrád Megyei, 1987–1993: a Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság vezetője, 1993–2000: a budapesti Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatója. 2003–2008: a Veszprém Megyei Könyvtár igazgatója. Egyéb munkaterületei, tisztségei: 1986–87-ben a Palócföld, 1988–89-ben a Horizont, 2001–2008 között ismét a Palócföld folyóirat főszerkesztője. 1993–2007 között a Magyar Irodalomtörténeti Társaság főtítkára. A Mikszáth Kálmán Társaság elnöke, (1993–2008), óraadó az ELTE Irodalomtörténeti Tanszékén. Kitüntetései: Toldy Ferenc díj (1987), Madách-díj (1994), Gizella-díj (1997), Pro Urbe-díj, Salgótarján (1999), Veszprém Megyéért (1999) Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt (2005), Nógrád Megye Díszpolgára (2005). Fő kutatási és érdeklődési területe: Mikszáth Kálmán élete, munkássága, Madách Imre és kortársai, a 19. század irodalom- és társadalomtörténete. Vizsgálja az irodalmi kultusz jelenségeit, a táj és az irodalom kapcsolatát. Több mint 20 önálló kötete, közel 500 tanulmánya, cikke, recenziója, emlékező beszéde jelent meg. 2008-tól „aktív nyugdíjasként” többek között a Mikszáth-kultusz ápolásán munkálkodik, immár öt éve alapító-főszerkesztője a Balatonfüreden megjelenő Tempevölgy c. folyóiratnak.

DR. MIZSER Attila. A fiatal felvidéki magyar írónemzedék egyik reprezentánsa, költő, irodalomtörténész, szerkesztő. 1975-ben született Losoncon. Középiskoláját követően a Miskolci Egyetem magyar nyelv és irodalom szakos hallgatója. 2001 és 2004 között az egyetem doktori képzésében (PhD) vesz részt. Fokozatszerzés (PhD): 2012. 2001-2007 között óraadó tanár a Miskolci Egyetemen, 2005-2007 között a József Attila Kör (JAK) kiadványának (JAK Füzetek) sorozatszerkesztője (k. kabai lóránttal). 2008-tól a Palócföld folyóirat főszerkesztője, a Palócföld Könyvek sorozat-szerkesztője. Írásai – többek között – az Alföldben, a Kalligramban, az Irodalmi Szemlében, az Új Forrásban és a Palócföld folyóiratban jelentek és jelennek meg. Önálló kötetei: Hab nélkül (versek, AB-ART, 2000); szakmai gyakorlat külföldön (versek, Kalligram, 2003); Szöktetés egy zsúfolt területre (regény, Kalligram, 2005, olasz nyelven is megjelent, 2008-ban); Ami Marad (tanulmányok, esszék, kritikák, Nap Kiadó, 2007); Köz (versek, Kalligram, 2008); lapos vidék. (tanulmányok, esszék, kritikák, NAP Kiadó, kaleidoszkóp könyvek, 2012) Legújabb könyve Apkalipszis poszt címmel 2014-ben jelent meg. E tanulmánykötetében a huszadik század második felének magyar prózáját az apokaliptikus hagyomány és beszédmód szempontjából elemzi-értelmezi.

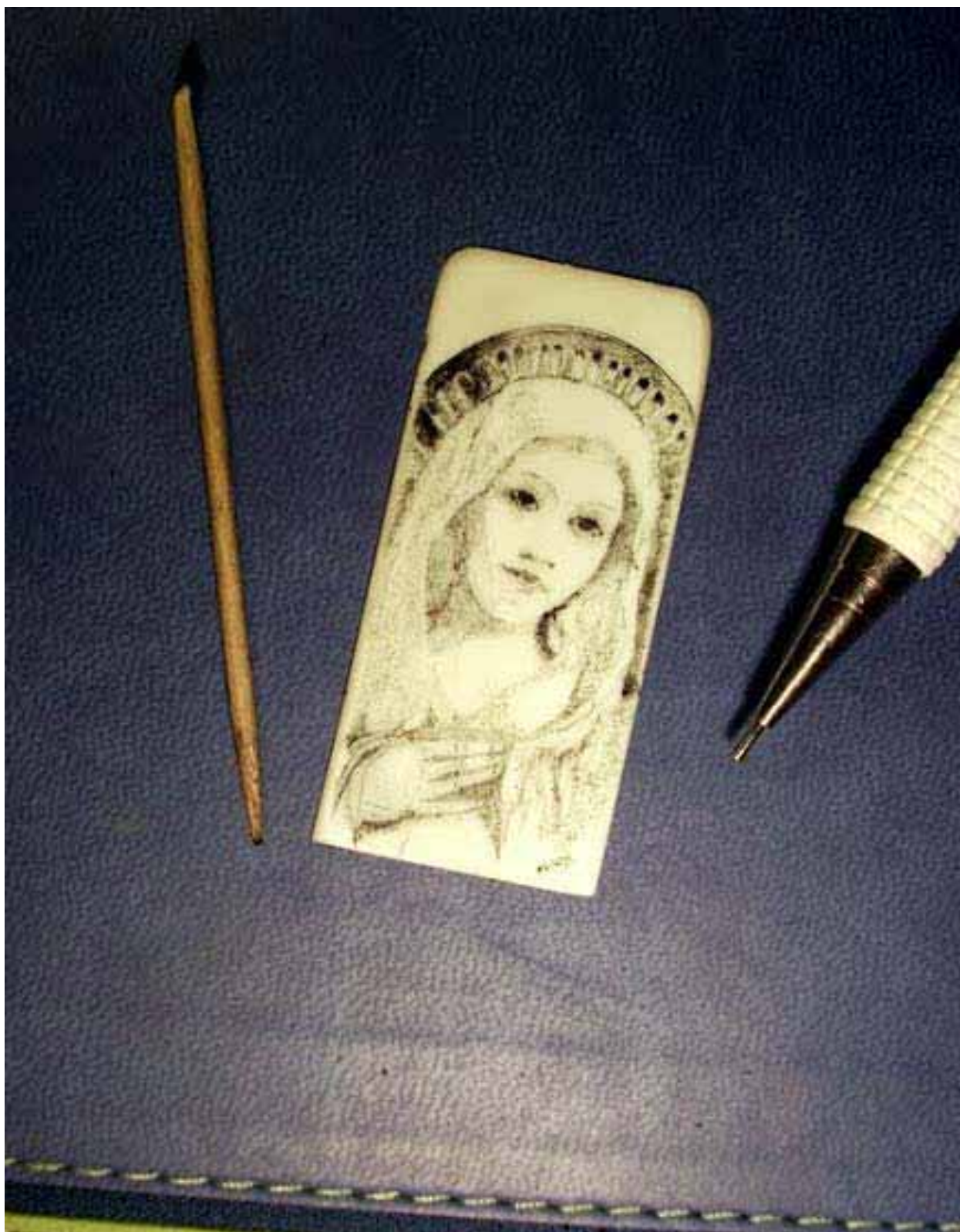
Mintha csak bicska lenne

MAKKAI LÁSZLÓ

Ősz, ünnep, szünnap

(A halál nem ránk talál, hanem bennünk él.)

Bekezd a november.
Keresztfa, volt ember, magány.
Lazán hegedt
fagy-mély sebek
hernyói felett
cement tetkó díszeleg.
Hízott csönd-éj honol.
Itt-ott tökhéj-mosoly villog.
Ki lát, fordított imát ordított
élvezetképp.
A nép temet épp,
ahogy a vakot vak
vezet (félre, s meg).
Ma zagyva holnap jégre tett.
Éljenek a nagy halottak!

Készül a mamutagyar csontbetét

BESZÁMOLÓK

Tápláló szeretet VI. 2014. október 02.

Idén az időjárás nem kedvezett a zöldségeknek és a gyümölcsöknek, mégis sikeres lett az akciónk. A már mozgalommá erősödött program átadó ünnepségén neves személyiségek is részt vettek.

A Tápláló szeretet program 2009-ban indult. Célja a kezdetektől fogva, hogy a környezetünkben fellelhető felesleges termények feldolgozásával elkészített ajándékkal segítsük a nagycsaládosokat. Akkor még a **Nógrádi Napraforgó Egyesület 30** tagjával **380** üveg lekvárt, befőttet és savanyúságot készítettünk, mára már – hála a csatlakozó egyesületeknek, nyugdíjas kluboknak és támogató magánszemélyeknek – összesen **110** adományozó részvételével **1074** üveget készítettünk. Ezzel idén a **4625.** üveg szeretettel készített finomságot adtuk át a Nagycsaládosok Országos Egyesületének – mondta el beszédében **Nyilas Kálmánné**, egyesületünk elnöke.

Igen megtisztelő számunkra, hogy a rendezvényre eljött **Herczegh Anita**, a köztársasági elnök felesége is, noha hosszabb külföldi útról érkezett haza. Elmondta, hogy tevékenységünk ugyanolyan fontos és a társadalmat segítő, mint politikusnak lenni. Hisz benne, hogy tovább folytatódik a Tápláló szeretet program. Ezt a programot máshol is el lehet kezdeni és mindenki képes valamilyen segítséget adni a másik ember számára. Ajándékba kaptunk 200 kg cukrot, ami mindig nagyon jól jön és megalapozza a jövő évi akciónk sikerét.

Vendégünk volt **Asztalosné Zupcsán Erika** volt helyettes államtitkársasszony, és munkatársa, **Nemes Attila**, aki tavaly is itt volt már velünk.

Székely Hajnalka, a **Nagycsaládosok Országos Egyesületének** elnöke elmondta, hogy programunk nem csak arról szól, hogy mit tudunk a nagycsaládosoknak adni, hanem híd is a generációk között, jó példája a falusi és városi ember összefogásának. Szeretettel készül, amit adunk, ezért szerintük ez nem adomány, hanem ajándék. Évek óta jól szervezeten visszahozzák a kiürült üvegeket is, ami környezetvédelmi szempontból is dicséretre méltó (és azt sem kell újra megvenni).

Itt volt polgármesterünk, **Szórágy Gyuláné** is, aki elismeréssel szólt a vezetése alatt álló településen működő **Nógrádi Napraforgó Egyesület** tevékenységéről.

Eljött **Schmidt Józsefné**, a szomszéd település, Berkenye polgármesterasszonya is, aki magánszemélyként adománnyal is támogatta akciónkat.

A Tápláló szeretet VI. program támogatói voltak:

egyesületünk tagjain kívül

a horpácsi Aranyalma Nyugdíjas Klub,

a Hunyadi János Nyugállományúak Klubja rétságról,

a Szondi Nyugdíjas Klub Drégelypalánkról,

a Szivárvány Nyugdíjas Klub Kétfodonyból,

a Mákvirág Nyugdíjas Klub Diósjenőről,

a rétsági Városi Nyugdíjas Klub;

a Duna televízió stábjá, akik az adományok összegyűjtése napján segítettek lekvárt főzni, több magánszemély Nógrádról és környékéről.

A Tápláló szeretet programban 2014-ben összegyűlt:

1074 üveg lekvár, szörp, befőtt, savanyúság, zöldbab, lecsó, stb;

59 kg alma;

44 kg burgonya;

12 flakon étolaj;

5 kg dió;

3 kg mogyoró;
14 kg hagyma;
liszt, cukor, tészta, házi készítésű tea és fűszerek;
egyéb más élelmiszerek.

A NOE vezetőségének döntése alapján az ajándékot három csoport kapta:

50%-át a Budapest csepeli nagycsaládosok;
30%-ot a hatvani 60 Napsugár Nagycsaládos Egyesület;
20%-ot a Budapest gazdagréti családok.

Nagyon reméljük, hogy jövőre ugyanígy találkozunk, mert nincs annál nagyobb öröm, mint amikor azok az emberek gyűlnek össze, akik mások öröméért tesznek.

Szöveg: Horváth Péter <http://napraforgo.nogradfalu.hu/hir/58>

Fotók: Karaffa Gyula

A sajtósok munka közben

Szeretettel készítették

Nyilas Kálmánné Irénke köszöntőjét tartja

Herczeg Anita a kezdeményezés fontosságáról beszél

A NOE elnökszonya méltat és megköszön

A Viszkeleti házaspár zenével örvendeztet

Roskadozó asztalok

„Csak tiszta forrásból” - VIII. Luspay Kálmán népdaléneklő verseny

2014. október 4-én nyolcadik alkalommal rendezték meg Dejtáron a „Csak tiszta forrásból” népdaléneklő versenyt, Luspay Kálmán kántortanító emlékére.

Luspay Kálmán 1881-ben született Egerben, itt végezte el a tanítóképzőt, majd itt volt a cisztercita templom kántora és az általa szervezett énekkar vezetője.

Az I. világháború után 1918-ban Dejtárra került mint főtanító, itt kántorkodott 1960-ban bekövetkezett haláláig.

A mindig vidám és nagy tudású kántortanító nevéhez fűződik a dejtári templomi énekkar és zenekar megalapítása, valamint zenei táborok szervezése. Az itt eltöltött évek alatt alkotta több, ismert egyházi és világi művét. Ő alapozta meg a hálás, reá emlékező dejtári emberek máig is tartó zene- és énekszeretét. A Dejtári Fonó Kulturális és Falufejlesztő Egyesület és az „örök dejtári” Gréczi László szervezésében került megrendezésre a fiatalok számára meghirdetett verseny. A versenyre öt korcsoportban lehetett nevezni, egy Kodály Zoltán gyűjtötte és egy szabadon választott népdal eléneklése volt a követelmény.

A versenyre nevezhettek általános iskolák alsós és felsős diákjai, valamint 14-25 év közötti fiatalok.

A több mint harminc fiú és lány versenyzőt öt tagú zsűri bírálta. A zsűri elnöke volt Budai Ilona Magyar Örökség-díjas énekművész, tagjai pedig: Lőrincz Sarolta Aranka ipolybalogi hagyománykutató, író és népdalénekes; Benedekffy Katalin színművész, operaénekes; Juhász Judit Magyar Művészeti Akadémia sajtóosztály vezetője; dr. Bözsöny Ferenc a Magyar Rádió örökös bemondója; Luspay Lajos mérnök, a Luspay család képviselője.

Smitnya Sándor polgármester úr ünnepi beszéde után megemlékeztek Egressy Béni zeneszerző és Vargyas Lajos népdalgyűjtő születésének 200. illetve 100. évfordulójáról, valamint Ferencz Éva Magyar Örökség-díjas énekművészről.

A rendezvény alatt a versenyzők mellett hallhattuk énekelni Lőrincz Sarolta Arankát, Benedekffy Katalint és Budai Ilonát. Csontos János író, publicista, filmrendező a verseny fővédnöke és Takács Bence előadóművész elmondott egy-egy verset.

Ezen az emlékeztetéses, szép napon többször is hallhattuk a helyi Szivárvány kórust, akik Luspay Kálmán szerzeményt is énekeltek. A kórus vezetője Siklai Istvánné a kórus nevében, a nap végén méltán vehette át a Luspay család különdíját, egy csodálatos vázát.

A versenysorozat reméljük jövőre is folytatódik, és egyre több gyermek fogja magát megmértetni, mert ahogy Babits Mihály is írta:

*“Mindenik embernek a lelkében dal van,
és a saját lelkét hallja minden dalban.
És akinek szép a lelkében az ének,
az hallja a mások énekét is szépnek.”*

Vers részlet: Babits Mihály: A második ének

Itt hallgathatjuk meg Luspay Kálmán egyik ismert énekét: <http://www.youtube.com/watch?v=A3QWbAYnVgQ> Imádkozzunk a Hazáért

A rendezvényen járt és lejegyezte: Buborék <http://www.danyikronika.hu/node/10996>

Fotó: Karaffa Gyula

Emlékeztünk Ferencz Évára

A regisztráció pillanatai

Bózsöny Ferenc, Csontos János és Grécsi László

Koszorúzás a temetőben

A csodálatos énekkar

Talána legfiatalabb induló?

Gréczi Laci adomázik

Smitnya Sándor polgármester megnyitóbeszéde közben

Közönségből sem volt hiány

Siklai Stefánia és Siklai István táncol a dejtáriak élőképe előtt

Lőrincz Sarolta Aranka ipolybalogi költő-író imát énekel

A zsűri

Zajlik a verseny

Az eredményhirdetés pillanatai

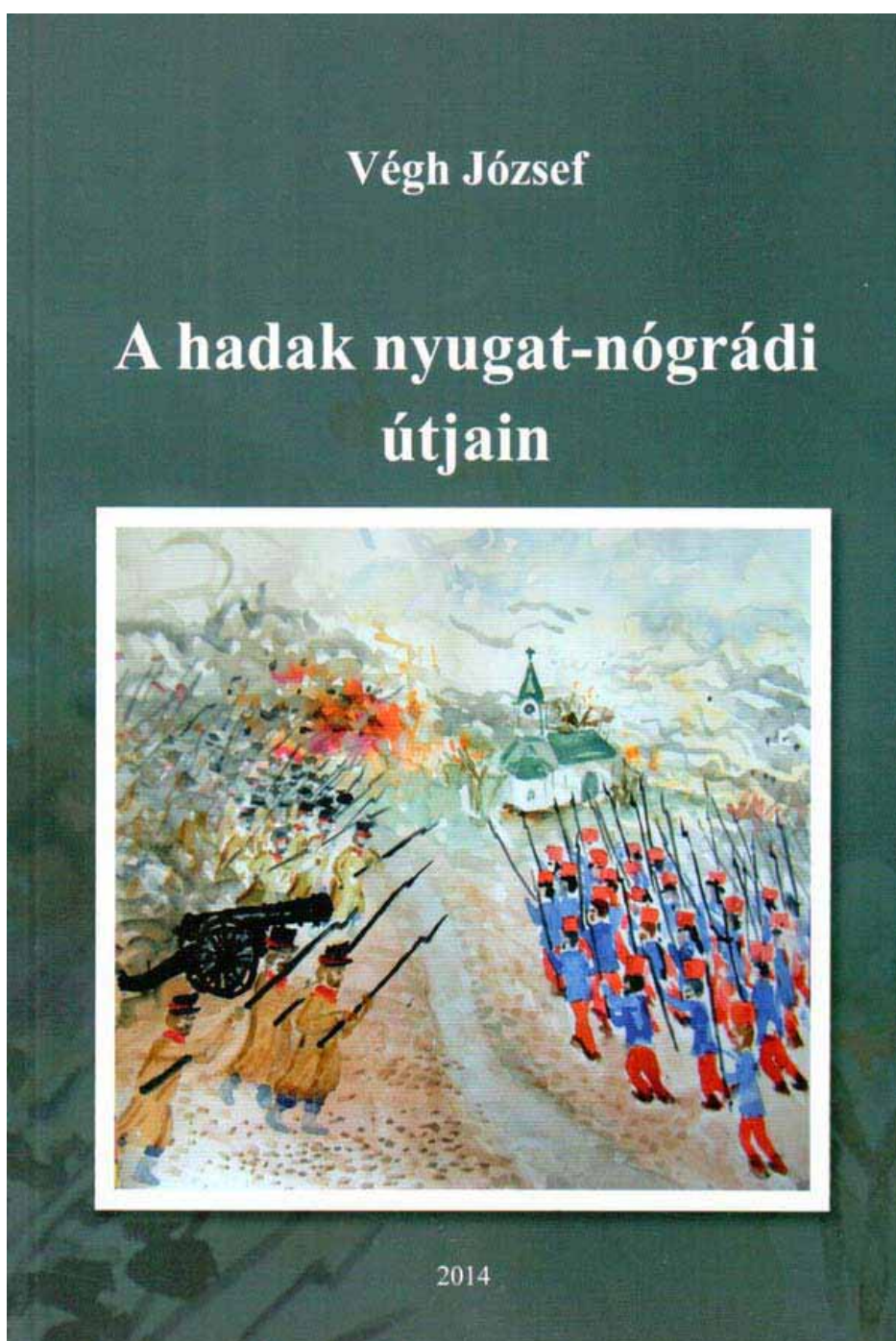

Luspay Lajos a megemlékezők között

Egy szerző – négy kötet

Végh József Nyugat-Nógrád helytörténésze. Számos kötet került ki már keze alól, melyek közül néhányat új kiadásában is meg kellett jelentetni. Talán ez a tény is jelzi sikerüket. Minden bizonnyal érdeklődéssel forgatják majd az olvasók Végh József új könyvét is, mely „A hadak nyugat-nógrádi útjain” címmel jelent meg a közelmúltban. A könyv célja, hogy sok apró helytörténeti esemény felsorolásával felvázoljon egy olyan történeti ívet, amely az őskortól napjainkig húzódik. Abból a szemszögből meséli el a „nagy történelem” eseményeit, ahogyan azokat a térségben élő emberek megélték.

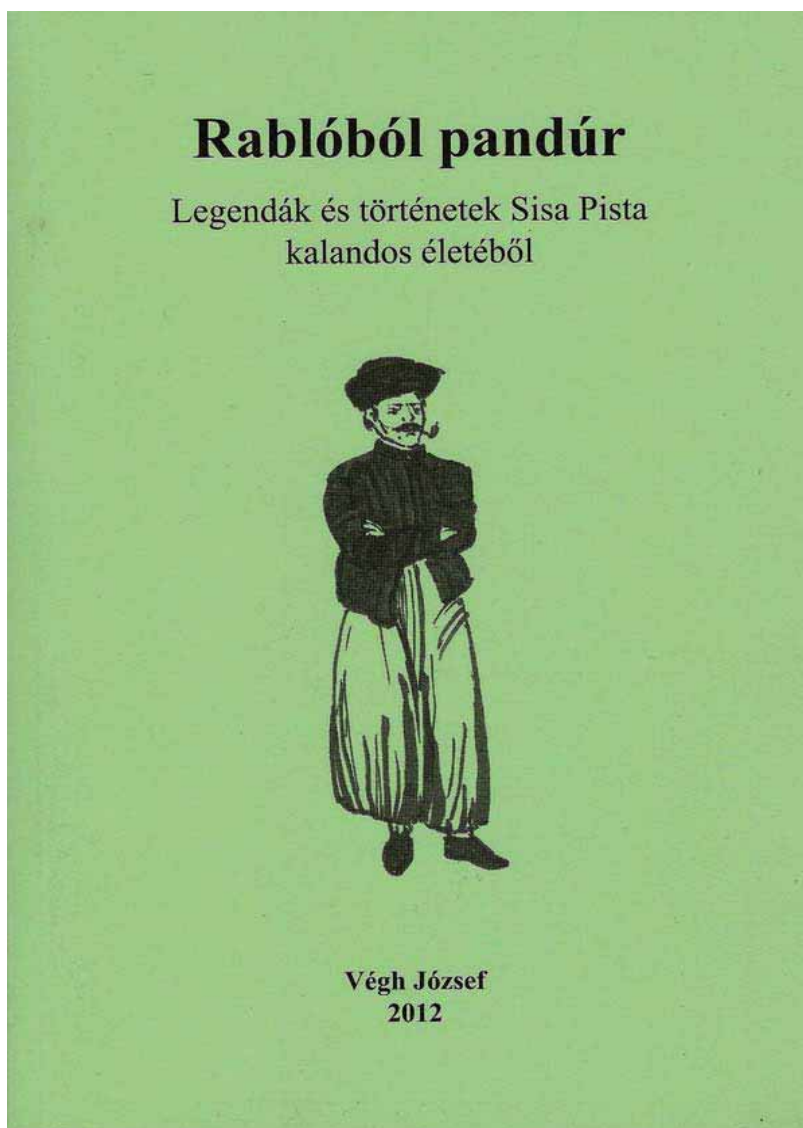
Térségünk ugyanis mindig is felvonulási útvonalként szolgált a hadak számára. Valamennyiszer végigvonultak itt a századok folyamán a tatár, török német, orosz vagy akár a magyar seregek, mindig végigsarcolták az egész vidéket. A hadak ellátásához ugyanis mindig kellett a muníció, s ha nem adták szép szóval, elvették erőszakkal. Századok nehéz sorsáról, örömeiről és bánatairól szól ez a könyv.

Talán még ma sincs Nógrád megyében olyan település, hol Sisa Pistáról szóló történetek ne élneek, legalábbis az idősök emlékezetében. Az évszázadnyi múlt olykor megszőpítette, -másította ezeket, de az eredetileg keletkezett történetek is olyannak ábrázolták az utolsó nógrádi betyárt, amelyennek a nép szerette volna látni. Mindezek után természetes, hogy a szájról-szájra terjedő mesék, balladák, dalok és csudálatos történetek gyakorta nem fedik a való igazságot. Az egyszerű emberek képzeletében ő volt korának az az igazságtevője, ki helyettük is megbosszulta sérelmeiket, ki helyettük is megdézsmálta a sanyargatásukkal összeharácsolt vagyont. Ő volt az, kinek bujtatásával, segítségével a gyűlöl, a szabadságot eltipró rendszerrel szembeni ellenállásukat kifejezheték. Érdekes módon, hírnevén semmit sem csorbított az emlékezetben az emberölés ténye, sőt ezek a történetek olykor sokkal több hasonló esetről adnak hírt.

Nagy részükben megtaláljuk azokat az általános elemeket, melyek minden más hasonló betyárhoz is fűződnek. Ő a szegények gyámolítója, ki a zsarnoktól visszaveszi s elégeti adósleveleiket, ki pénzzel segíti a bajbajutottakat mérhetetlen nyomorukban. Sisa az, ki megbünteti a hamisan mérő kereskedőt, ki mindig túljár a basáskodó pandúrok eszén. Teheti, hisz nem fogja őt a golyó, s nincs ember, ki felülmúlná retentő erejét. Félelmetes haramia, kinek minden zordsága, vad tivornyázó hajlama, ijesztő külseje mögött lágy szívű ember rejtezik. A róla szóló történetek gyakran ruházzák fel őt a virtuskodó betyár jellemével, aki fogadásból megelőzi lóháton a vonatot, s a pandúrlaktanya szomszedságában mulatozik, vagy a legnagyobb hajtóvadászat közepette léleknyugalommal visz jószágot a gyarmati vásárra.

Sisa Pista története nem csupán a helytörténet iránt érdeklődők számára érdekes olvasmány. Élete mindvégig bővelkedik izgalmakban, de mindazonáltal nagyon jól jellemzi azt a kort is, amelyben élt. Emlékezetét körülengi a betyáromantika, s talán éppen ezért van szükség arra, hogy megismerjük életútjának valós történetét és az emlékezet-faragta képet is.

Talán ma már nem igazán köztudott, hogy Penc községe, Ráddal és Kosddal együtt egészen az 1950-es évekig Nógrád megyéhez, annak Rétsági Járásához tartozott. A Cserhát-térség jeles helytörténeti kutatója volt Jakus Lajos, akinek munkássága koronájaként valósult meg a penci múzeum. A gyűjtemény – mely az említett három település és Csóvár helytörténeti, néprajzi és régészeti emlékeit őrzi - a szépen felújított Osztróluczki kúriában található. Az alapító hagyatékát immár Végh József gondozza tovább. Munkálkodásának gyűjtő munkájának eredményeként megjelent egy jó kiállítású könyv, mely újabb adalékokkal szolgál Penc község történetéhez. A helytörténeti munkálkodásnak ugyanis soha sincs vége. Mindig felbukkanhatnak újabb érdekességek, adalékok. A kötet a római I-es sorszámot viseli, hiszen a tervek szerint a folyamatos gyűjtőmunka eredményeit további kötetekben kívánják megjelentetni.

Végh József

Szemelvények Penc múltjából I.

2014

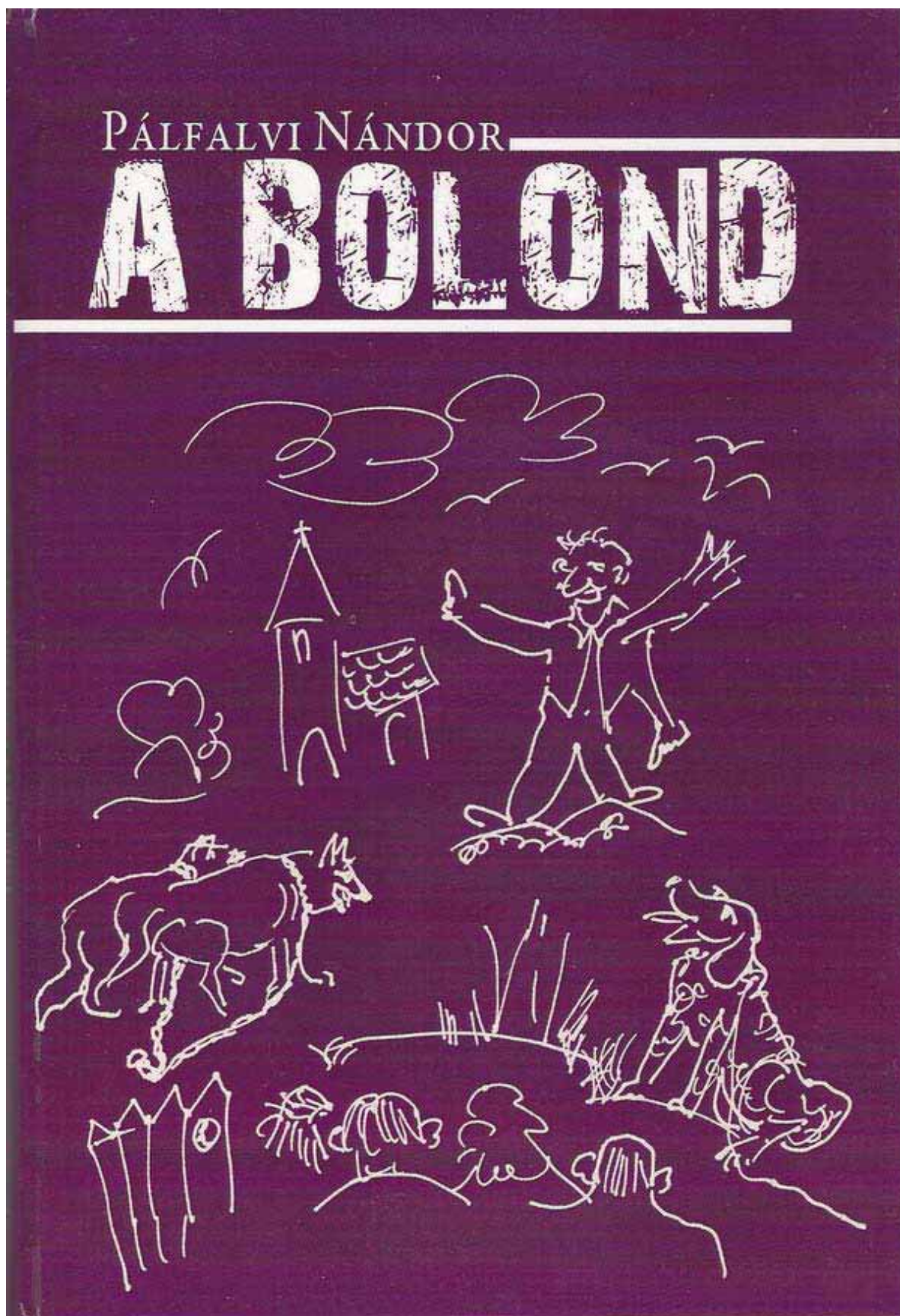
A révkomáromi székhelyű KT. Könyv- és Lapkiadó indította el a Honismereti Kiskönyvtár sorozatot, a népszerű Tájak, Korok, Múzeumok füzet sorozat felvidéki „kistestvérét”. A kiadó mintegy hatvan kiskönyvvel átlépte a határt is, melyek jó része Végh József írásait tartalmazza. A szerző legújabb írása Püspökszilágy történetét, látványait mutatja be. A település a Nyugati Cserhátban található. Egy zsákfalu a szelíd lankák között.

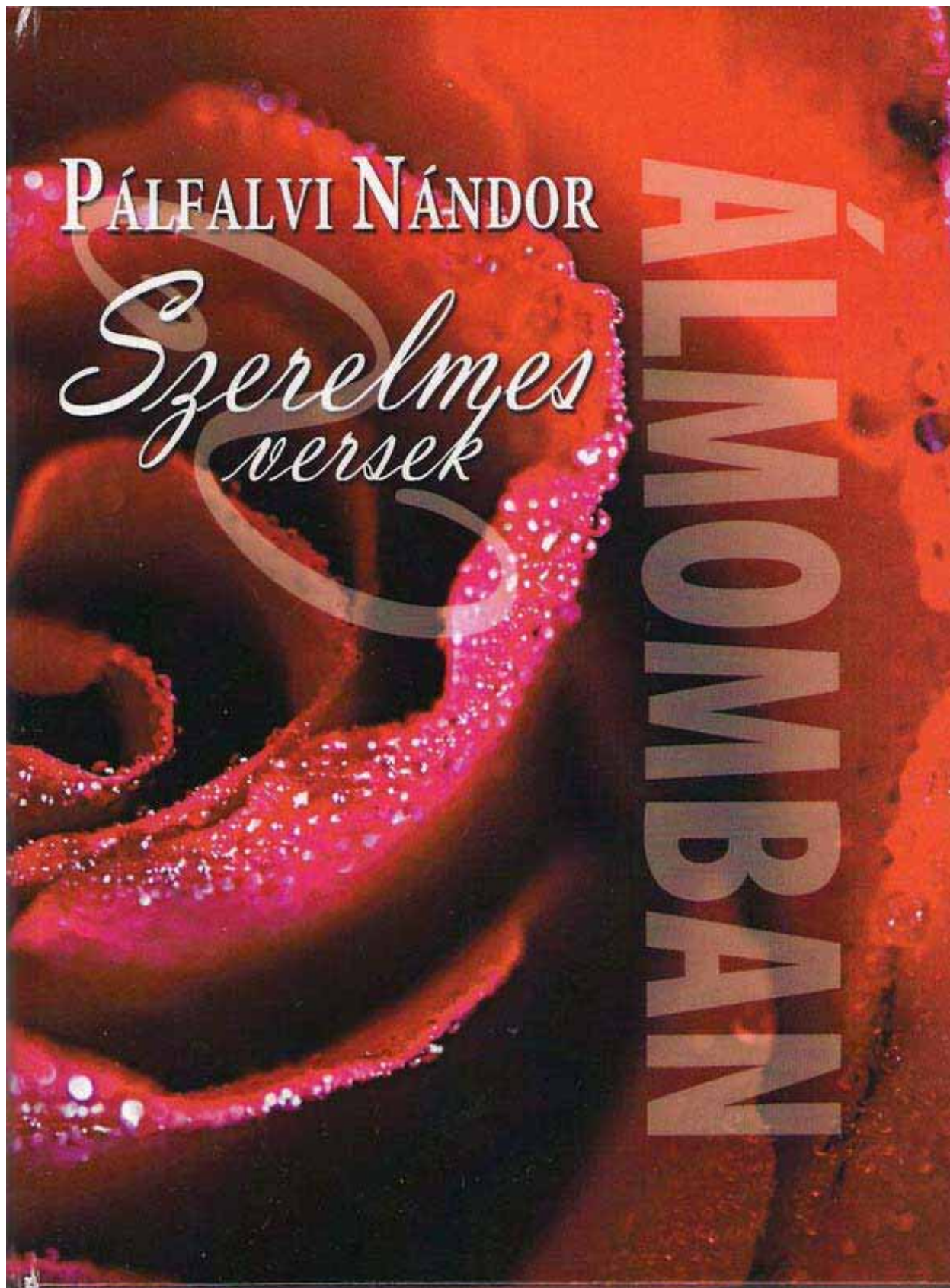
KÖNYVAJÁNLÓ

PÁLFALVI NÁNDOR

A BOLOND

Pálfalvy Nándor két kötete is megjelent egyszerre a *Glaudius Kiadó* gondozásában. 50. megjelent kötete *Szerelmes versek* címmel, 51. megjelent kötete pedig *A bolond* címmel jelent meg. Szerelmes versei élettársának szólnak elsősorban, ám ahogy a szerelem, ezek a versek is mindenkié lehetnek, ha megnyitják lelküket az olvasók a befogadásukra. A bolond című kisregényében pedig egy zárt faluközösség életét mutatja be a tőle megszokott drámai feszültségteremtéssel. A Szerk.

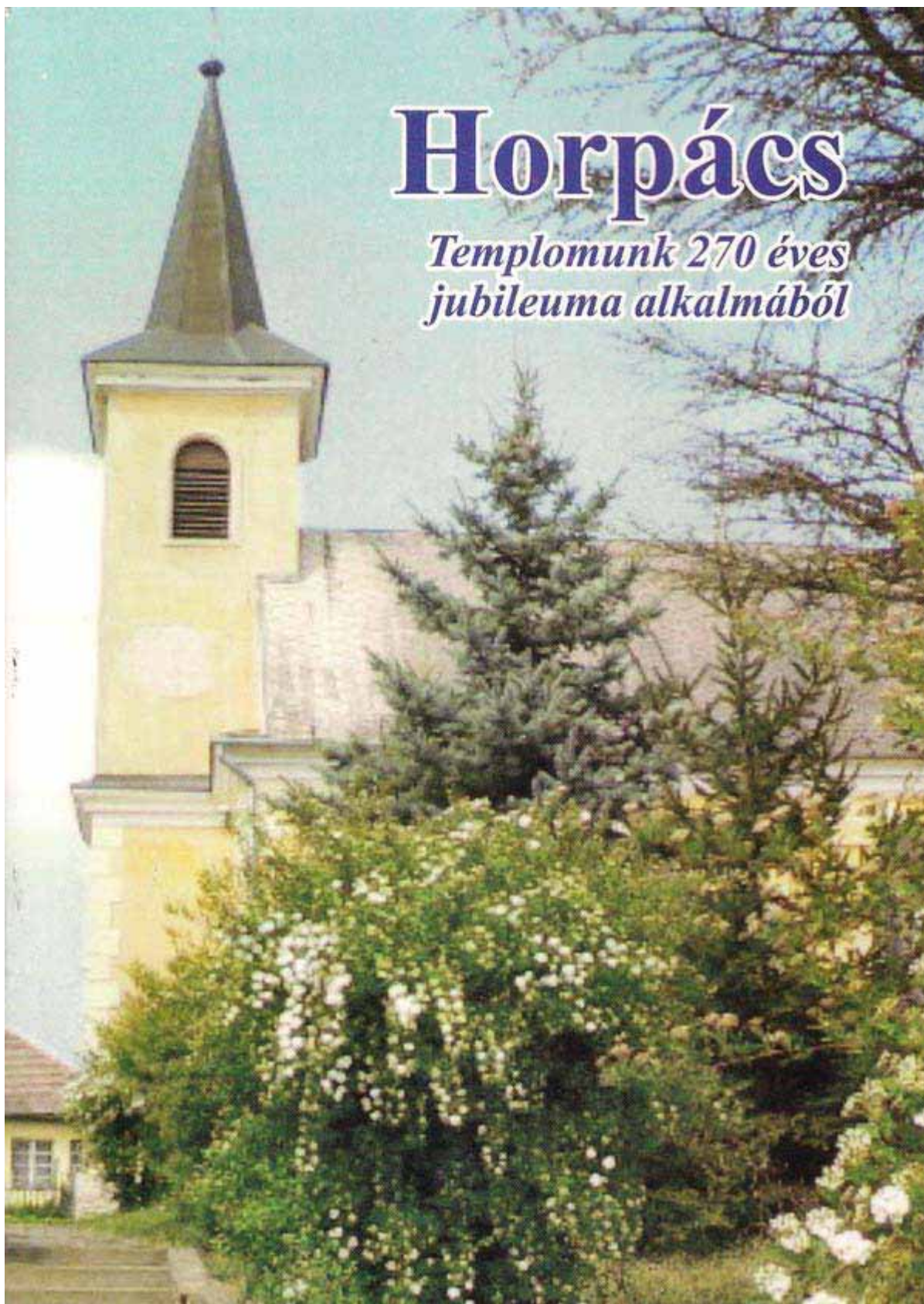
Sándor Ildikó lektorálásával, Révi Bernadett Dóra gyűjtésében és lejegyzésében megjelent a **Nógrádi mindennapok „Nagyszüleink” meséi nyomán** című 52 oldalas képes kiadvány, amiben Nógrád község ünnepnapjairól, jeles napjairól, népi megfigyelésekről és hiedelmekről, a nógrádi népviseletről, lakodalomról olvashatunk, láthatunk képeket. A kiadvány megvásárolható Nógrád községben, a Tájházban és az Önkormányzati hivatalban. A Szerk.

Nógrádi mindennapok

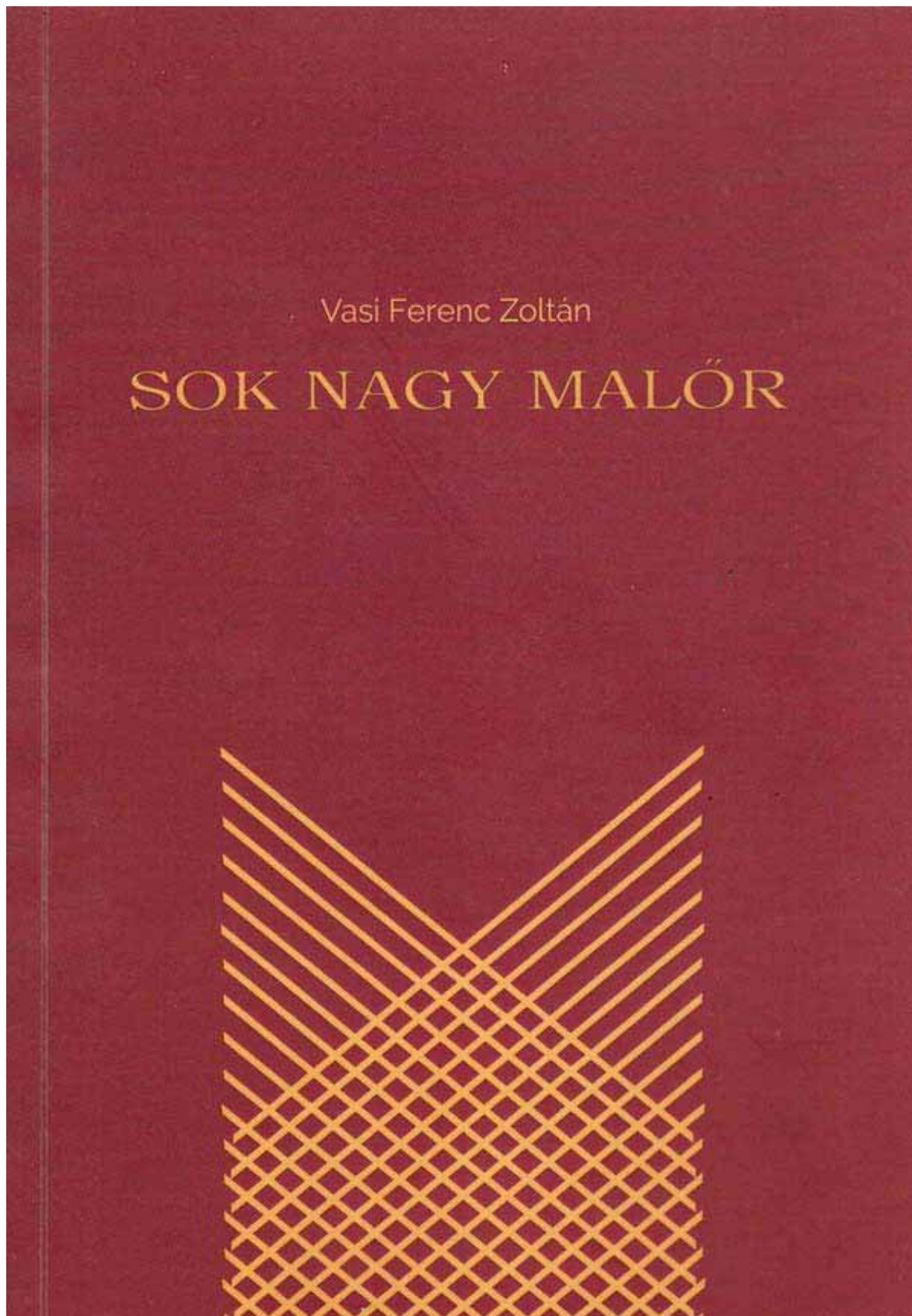
„Nagyszüleink” meséi nyomán

Horpács Templomunk 270 éves jubileuma alkalmából címmel jelent meg egy kis füzet, amit **Repiczki Lászlóné** jegyez mint író, és a **Római katolikus plébánia Borsosberény Horpács filia** adta ki. Nógrád megye talán legkisebb települése őrzi hagyományait, hitét, ennek ékes bizonyítéka ez a füzet. A kiadvány nem csak a templom történetével, hanem jeles horpácsiak élettörténetével, így legismertebb palóccal, Mikszáth Kálmánnal is foglalkozik. A füzet után érdeklődők a polgármesteri hivatalt, illetve szerkesztőségünket keressék. A szerk.

Sok nagy malőr címmel megjelent **Vasi Ferenc Zoltán** költő, a Börzsönyi Helikon állandó szerzője újabb verseskötete. A kötet az **Underground Kiadó és Terjesztő KFT** támogatásával, a szerző magánkiadásában jelenhetett meg. A szerző engedélyével a versek megjelenhetnek majd a reményeim szerint a Börzsönyi Helikonban is. Érdeklődni a kötet után a szerkesztőség email címén lehet. A Szerk.

Vasvári Zoltán etnográfus könyve ugyancsak az **Underground Kiadónál** jelent meg:

Szokolya, Börzsöny vidék, Palócföld. Tájak és emberek, amelyekhez és akikhez negyedszázados, eltéphetetlen kapcsolat fűz. Néprajzusként, folkloristaként tudomány szakom módszereivel és a Szabó Zoltán-i szerelmes földrajz szellemében közelítettem e tájakhoz és az itt lakókhöz. Jelen kötetben negyedszázad alatt született börzsönyi és palóc témájú tanulmányaimból válogattam. Reményeim szerint írásaim hozzájárulnak Magyarország egy szeletének felfedezéséhez.

KAPHATÓ

A kiadóban:

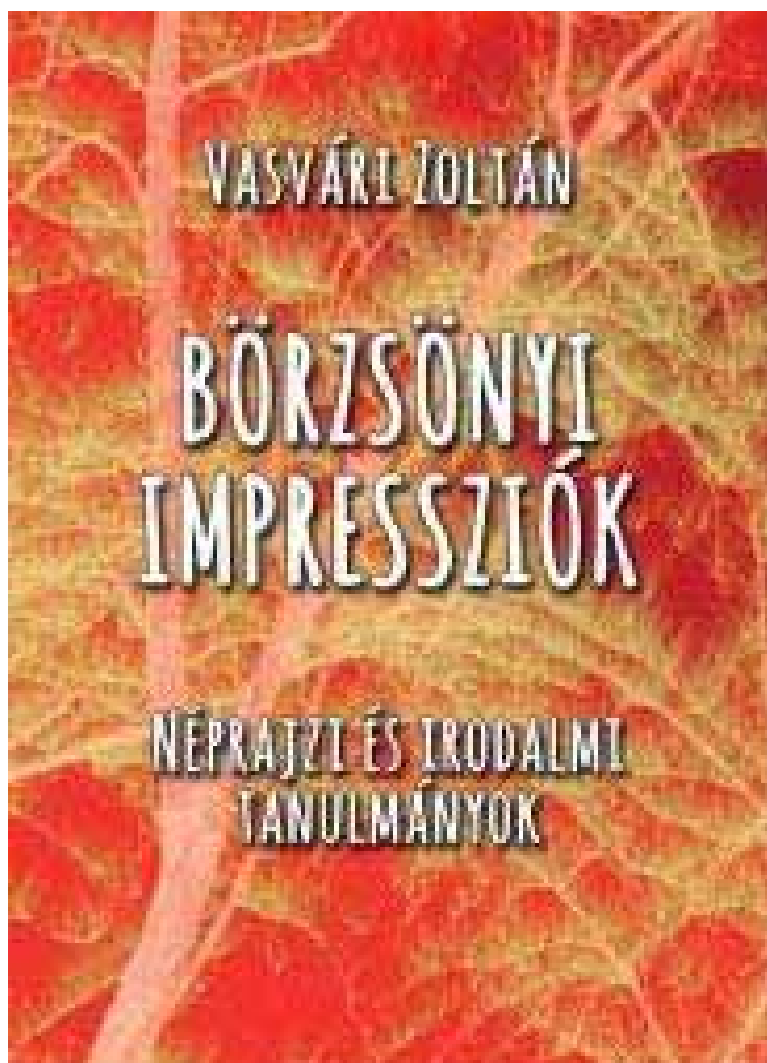
undergroundbolt.hu
undergroundkiado.hu

A FAMULUS Könyvesboltban: 1137 Budapest Újpesti rkp. 5.

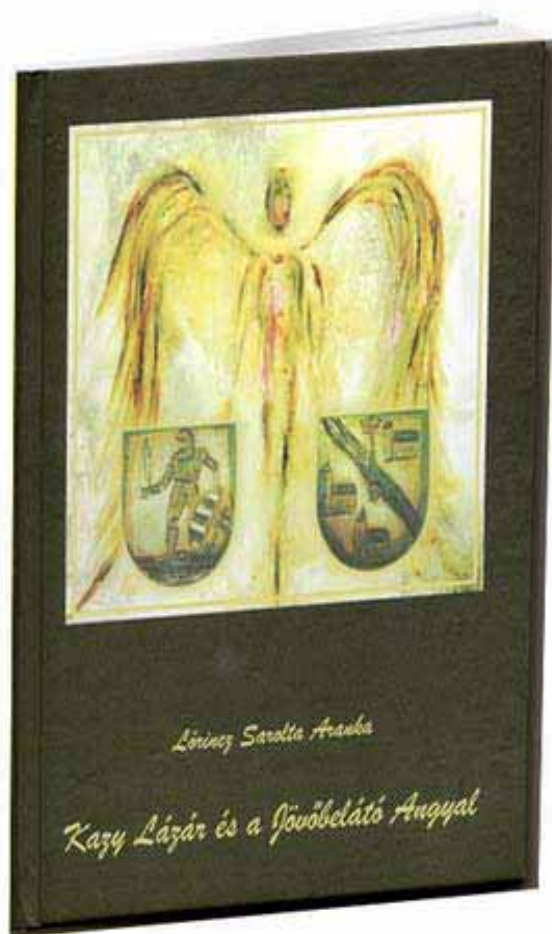
A BOOKLINE internetes könyvruházban:

bookline

Ára: 2 200 Ft

Megjelent Lőrincz Sarolta Aranka legújabb könyve

A Palóc Társaság megalakulásának 25. évfordulóját ünnepeltük Balassagyarmaton. Az ünnepségre szóló meghívóban örömmel fedeztem fel az ipolybalogi Lőrincz Sarolta Aranka nevét, mint az egyik közreműködőt. A Felvidék.ma hírportálon is nyomon követhető, hogy alig van palóc ünnepség, ahol gyönyörű énekével, egyedül, vagy asszonytársaival ne képviselné a palócokat hitelesen és meggyőzően.

A korábbi találkozásunkhoz hasonlóan felemelő volt, ahogy Balassagyarmaton az ünnepség résztvevőit felkészítette a közös éneklésre, kis cédulát osztott ki serényen, hogy majd a műsor alatt bekapcsolódhassunk az énekbe. Miközben a szöveget a kezembe nyomta, jelezte, hogy az elmúlt évben új könyve jelent meg, és már nyomdakész állapotban a következő...

Lőrincz Sarolta Aranka „Kazy Lázár és a Jövőbelátó Angyal” címmel megjelent újabb könyvét adta most a kezembe, amelyhez egy nemes úr száz évvel ezelőtt íródott naplóját használta fel.

Léván, egy régi ház padlásán találták meg a két füzetet, onnét került Ipolybalogra, hogy Lőrincz Sarolta Aranka közvetítésével betekintést nyerjünk Bars és Hont vármegye életébe.

A naplót Kazy Lázár fia születésekor kezdte írni, belefoglalta intelmeit utódjának, egy másik füzetben pedig Ipolybalogon megélt 1907-es esztendő eseményeit jegyezte le. „A múlt és a jelen mezsgyéjén helyezkedik el a jelen, ebből adódott a szellem és a lélek túlvilági létének megjelenítése, és ebbe helyeztem bele a napló földi történeteit”, írja a bevezetőben Lőrincz Sarolta Aranka.

Vajon mivel lep meg bennünket ez a szülőföldjét szenvedélyesen szerető, szorgalmas asszony, mi lesz a következő könyvében? Ez motoszkált a fejemben, miközben az ipolybalogi Bukréta folklórcsoport tíz évét bemutató új lemezt hallgattam: „Kegyességi királynédát tiszteljed, ó, magyar” e címmel jelentette meg az ipolybalogi Csemadok támogatásával az öt gyönyörű hangú asszony a lemezt, hogy mindannyiunk szívébe imádságos örömet öntsének.

Lőrincz Sarolta Arankát 2013-ban a martosi ifjúsági táborban ismertem meg, ahol az Ipoly-mentét, Palócföldet mutatta be kis csoportjával, és az asztalukon ott volt a felvidéki háborús történeteket feldolgozó könyv, a „Hétköznapi hazaszeretet”. Ebben Lőrincz Sarolta Aranka a Palócföld több településéről, Ipolybalogról, Inámról, Ipolynyékről, Ipolyhídvégről, Nagycsalomjáról, Kóvárról gyűjtötte össze a visszaemlékezéseket, és a mesélők nem csupán a világháborús borzalmakról adnak számot, hanem a mélységes hazaszeretetről, a szülőföldjükhöz való ragaszkodásukról is. A martosi Feszty park csodálatos környezetében a tóparton nyitottam ki a könyvet, és a hely varázsa, a könyv tisztasága magával ragadott. És azóta meggyőződtem róla, a könyvet mások sem tudták könnyen letenni.

A Honismereti Szövetség folyóiratában, az idei második számban például dr. Pálmány Béla történész, az Országgyűlés Irattárának és levéltárának nyugalmazott vezetője is ezt adta közzé: Budapesten 2013. december 1-jén, a Marczibányi téri művelődési házban a Rákóczi Szövetség elnöke, a felvidéki magyarság fennmaradása ügyének egész életét szentelő dr. Halzl József 80. születésnapját ünnepeltük. A szép műsor egyik szereplőjeként a színpadra állt egy népviseletes asszony és ízes palócsággal, csengő hangon énekelt. Különösen azzal hatott meg, hogy népdalként ekkor hallottam először Petőfi versét, a Szülőföldemen-t.

A fogadáson megköszöntem neki az élményt, mire ő, megtudván, hogy földije vagyok, egy zöld könyvet ajándékozott nekem. Hazafelé jövet belelapoztam és alig tudtam letenni. A történelem számomra nem a “nagy emberek” dicsőítése vagy kárhóztatása, hanem az egyszerű emberek, s a “helyi hősök” életét, küzdelmeit, sikereit, megpróbáltatásait tárja fel és örökíti meg. Ez a könyv pedig az ő hétköznapi hazaszeretetről, a magyarsághoz való hűségükről szól.

A Trianon szerint “hajózható” Ipoly mentén, Balogon született Lőrincz Sarolta Aranka, magát szerényen szenvedélyes “gyűjtőnek” nevezi, s azt tartja sikerének, hogy falujában és környékén sikerült az idős embereket szóra bírnia, s ők szintén elmondták életüket.”

Számomra emlékezetes élmény, hogy a bevezető után egy vers olvasható a könyvben, a határon túli magyarokról ezt írja Lőrincz Sarolta Aranka: „Vagyok, mint ajtómellék, se kint, se bent,/ A többség dönt mindig fejem felett.”

A könyvet a Kersék János Kör adta ki 2011-ben, Veresegyház támogatásával, ami nem véletlen, hiszen a városka polgármestere, Pásztor Béla is a könyv szerzőjének születésénél fogva földije.

Pogány Erzsébet, Felvidék.ma

Kapható: Lőrincz Sarolta Aranka Madách i. utca 33 sz. Balog nad Ipl'om / Ipolybalog 991 11 Szlovákia.

Telefon sz.: 00421 47 48 85 25

Mobil: 00 421 949 84 8876

A könyv ára 8 Euro+ postaköltség - 2400 forint

Megjelent a Nógrádi mese című kötet

A Nógrád vallomáskötet, illetve a Szép volt a múlt, a Cserhát Natúrpark fotóalbumok után a kisebb korosztály számára készült könyvvel szeretném meglepni a nógrádiakat. A nagy formátumú, keménytáblás, cérnafűzött, színes kiadvány a 2-8 éves gyermekek számára készült.

A Nógrádi mese szerzői: Maruzs Éva salgótarjáni író, baba- és játékgyűjtő, Fazekas Nóra budapesti grafikusművész és Tóth András. A színes, rajzos mű kerettörténetében: egy városi, de mesebeli család nógrádi élményei elevenednek fel a kazári laskafesztiválról, a mátraverebélyi zarándokltról, Salgó, Somoskő várairól és más képzeletbeli, de jellegzetes nógrádi helyszínekről.

Palócok vagyunk (vagy nem) és szeretjük a dimbesdombos, erdős, várromokkal, festői falvakkal gazdag Nógrádot. Erről szól ez a könyv, gyermekien vidám rajzokkal, rövid mesével, a virágok pompáját idéző palóc viseletekkel - vélekedik a könyvről Maruzs Éva.

A könyv bemutatója 2014. május 29-én 16 órakor lesz Salgótarjában, a Stécé Kávéházban, melyre szeretettel meghívok minden érdeklődőt!

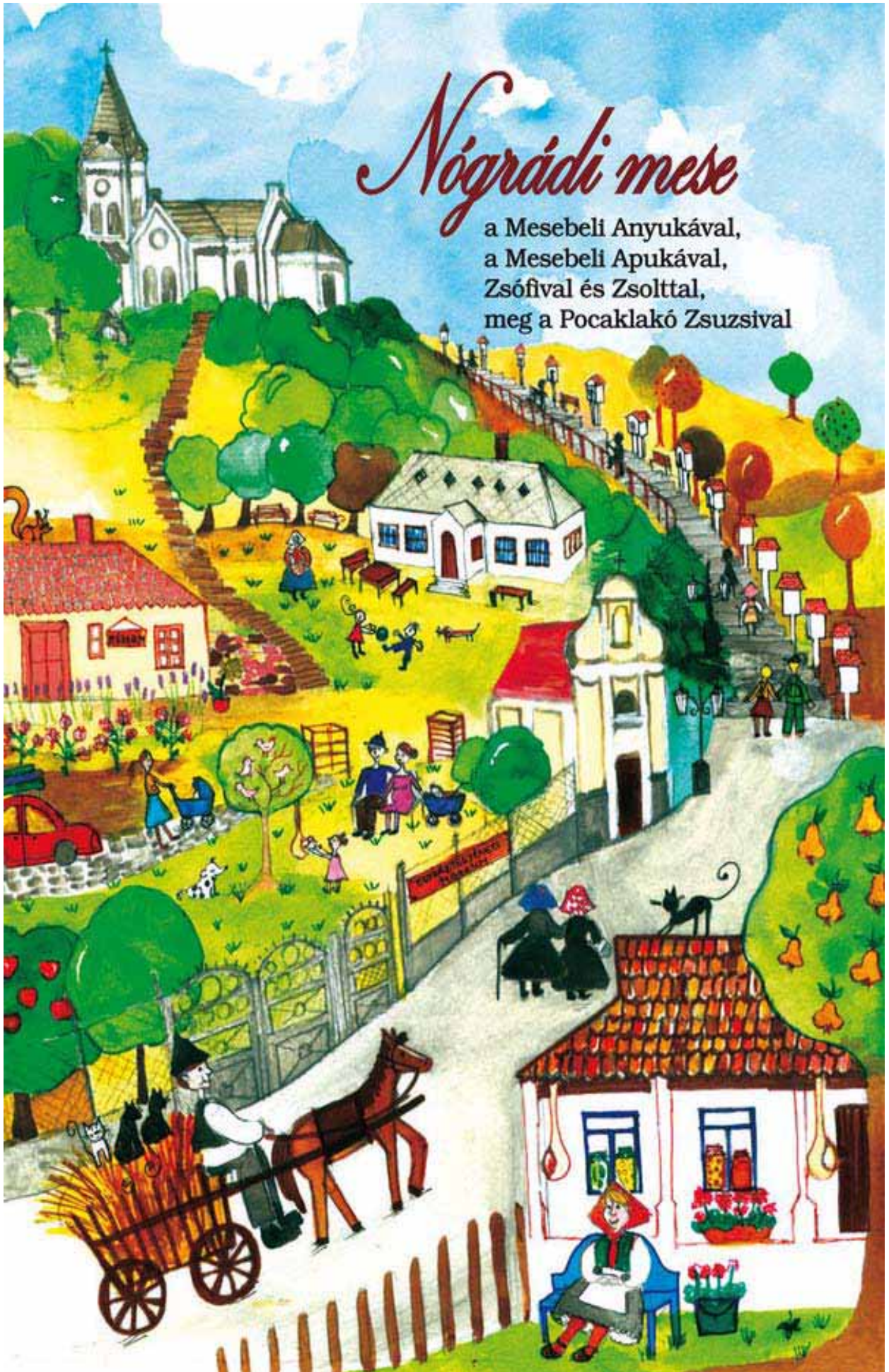
Tóth András

Elérhetőség: 30-869-2296 falutajek@gmail.com

3165 Endrefalva (IKSZT), Besztercebánya út 2

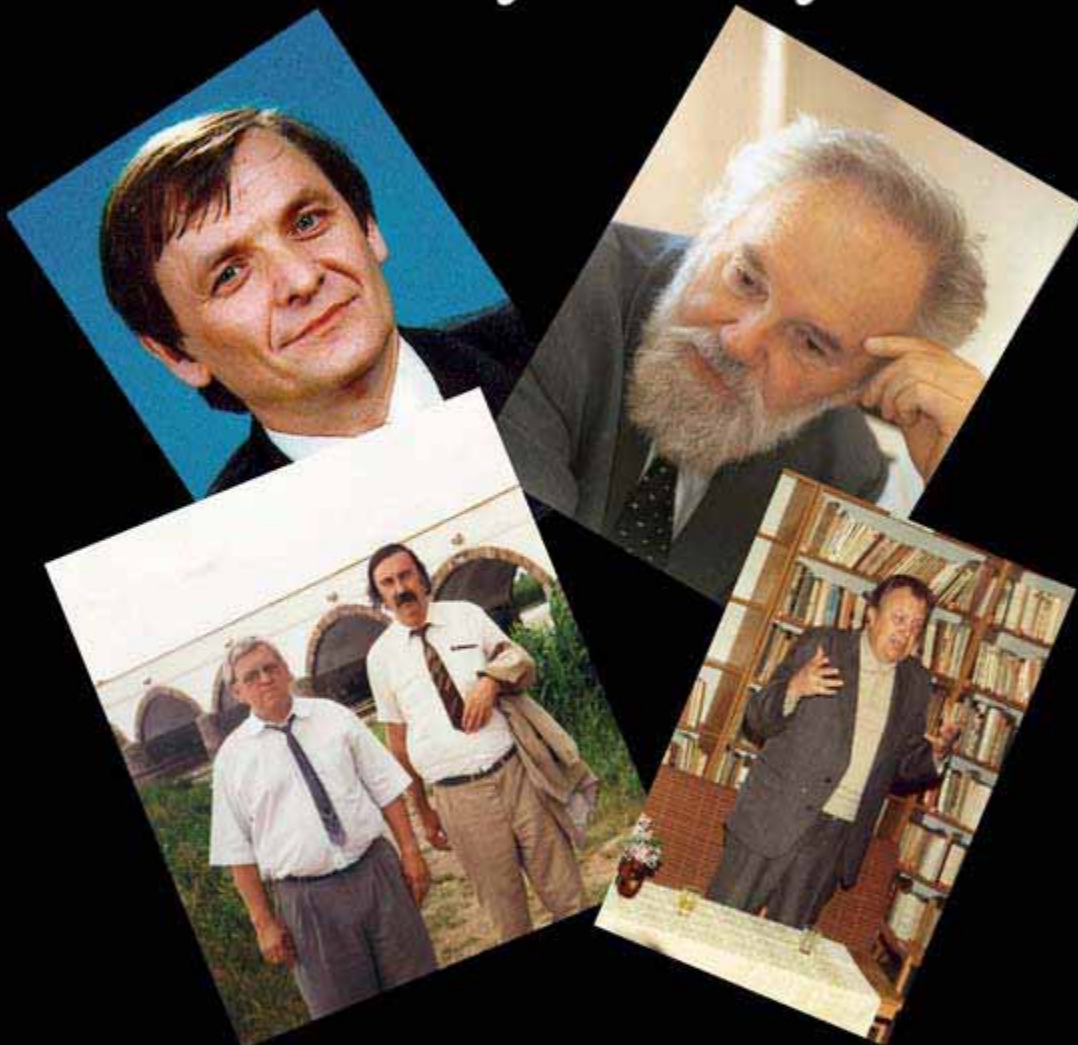
Nógrádi mese

a Mesebeli Anyukával,
a Mesebeli Apukával,
Zsófiával és Zsolttal,
meg a Pocaklakó Zsuzsival

Magánkiadásban, sok támogató segítségével megjelent **Csáky Károly** legújabb kötete, az **Emlékezések és vallomások I.** című kötet. A könyv anyagát a Börzsönyi Helikonban sorozatban megjelent Csáky írások adják, ám egy könyv nagyobb eséllyel jut el más olvasókhoz is. Második részének elkészülte decemberben várható, így a két kötet akár karácsonyi ajándéknak is alkalmas, amikből a hazaszeretet, az irodalom, a kultúra szeretete, féltése szólal meg a Csáky Károlytól megszokott minőségben! Megvásárolható szerkesztőségünk email címén keresztül. A Szerk.

Csáky Károly

Emlékezések és vallomások I.

KARAFFA GYULA

Halogéntök...

a világ mindig forog
működik zajong
néhol zeng a dal
máshol forradalom
csend csak ott lehet
ahol állnak a napok
akár a hullahegyek
a mindigvan háborúban
csend csak ott lehet
ahol mindegy mikor
érünk fel a hegytetőre
mindegy ki áll a legelőre
mikor készül el az étel
ahol eszünk az Vác vagy Bétel
a személyes magány(ok)
ha összeadódik(nak)
talán akkor lehet csak egy
kis csend a világban
egyébként csak békésen öljük
egymást a fenenagy zajban
míg ki nem hal(l) belőlünk
az utolsó ember(ség) is

*

forog mint a világbéke
állj közénk táncolj véle
bocs vélük mert többes számban
jól megférünk a naptárban
péter és pál bátyám nézdcsak
nem kell más ha néha bécsap
közénk egy-egy úrrakéta
vagy egy kék virágbokréta
görög török táblára ír
az ír iszik amíg csak bír
sört vedel az angol hébe
beleful a sötét lébe
léte ha végleg elmerül
ki beszél majd még emberül
nagy a lászló szent az istván
egyik király másik ispán
egyik költött másik akart
egy országot összevakart
de mivégre árokásni

lerohadt már a kamásli
lehervadt már a mosoly
bőrfej mondja ojoj
néni mondja rutrutrut
mindegyiknek jutjutjut
hol egy kapa hol egy villa
hol egy ósan hol egy billa
költsd a pénzed arra való
egyél-igyál rúgja a ló
ha megdöglünk akkor mindegy
megdöglünk mind hát nem mindegy?

*

ósan billa teszkó lidl
ameddig van addig vidd
ha nem lesz mi lesz veled
leszakadsz a hegymenet
ben húr talan szótlan már
te védtelen kis számár
te kis pingvin totyogó
sárgaszárú bugyogó
te kis senki semmise
te kis ima kis mise
te harangszó konduló
bronzba hangot kolduló
te csendben is hallgatag
balga szóba balgatag

*

mit mondanék immár talán
fiú lennék avagy a lány
egyik kutya másik eb
mindegyikük remekebb
mint a többi embergyerek

*

látom hogy a madár repül
látom hogy úszik a hal
vágat a ló
hullik a hó
fekete a korom
fehér a kenyér
a vér vörös
és zöld a fű
csak azt nem látom
merre jár a lélek
mikor elhagyja
a testeket

E havi számunk szerzői:

Baráthi Ottó(Hatvan, 1944) Salgótarján, szociológus, újságíró

Börzsönyi Erika (Pásztó) Budapest író, költő

Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság, helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató

Dobrosi Andrea(Budapest, 1970) Budapest, költő, szerkesztő

Elbert Anita () Veszprém, tanár, író, költő

Horváth Ödön (Budapest, 1938) Kismaros, költő

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007) református lelkész, költő

Kardos Gy. József (Felsőpáhok, 1940) Keszthely, író, nyugalmazott tanár

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas köztisztviselő, költő

Kerekes Tamás(Budapest, 1957) Kiscset, író

Kiss-Simon Miklós () Baglyasalja, író, költő

dr. Koczó József(Perőcsény, 1950) Vámosmikola, helytörténész, ny. iskolaigazgató

Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró, író

Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író

Makkai László(Budapest, 1953) Kosd, zenész, szövegíró, költő

Maruzs Éva (Körmend, 1945) Salgótarján, író, babakészítő

Molnár József (Vác, 1961) Vác, költő, mozdonyvezető

Petrozsényi Nagy Pál (Kolozsvár, 1942) Kecskemét, tanár, író

Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968) Szanda, tanár, költő

Pribojszky Mátyás (Okány, 1931- Tata, 2014) citera-tanár, zenész, író

B. Tóth Klára (Budapest, 1955) Budapest, költő, restaurátor

H. Túri Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő

Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság, költő, író, előadó

Székács László (Budapest, 1946) Budapest, nyugdíjas mérnök, költő

Vasi Ferenc Zoltán (Tata, 1966) Tata, költő

Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő, nyomdász

Végh József (Diósjenő, 1953) Diósjenő, helytörténész, múzeumigazgató

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:

Karaffa Gyula

Helytörténet:

Végh József mkl.

Képzőművészet:

Konczili Éva

Szerkesztőség címe:

2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:

+3630-383-5385

+3630-531-4698

Email cím:

karaffagy@gmail.com

borzsonyihelikon@gmail.hu

hgev@freemail.hu

Weblapok:

www.karaffamese.freewb.hu

www.karaffagy.freewb.hu

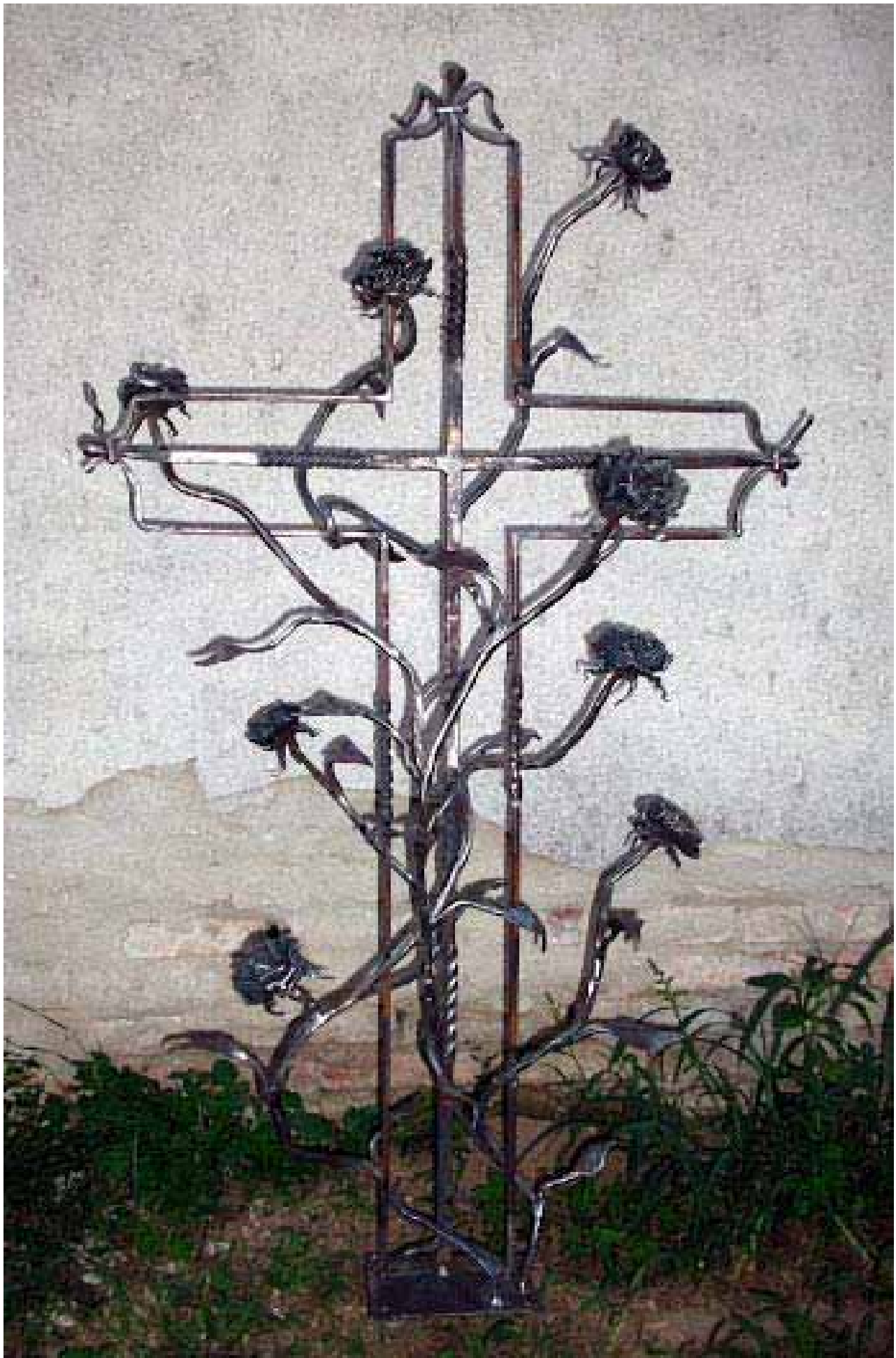
www.karaffaboros.freewb.hu

www.retsag.net

Terjesztés: kizárólag ingyenesen letölthető PDF formátumban.

Internetes lapunkra is vonatkoznak a szerzői jog védelmének szabályai, ezért a Börzsönyi Helikonban megjelent bármilyen anyag más felületen, lapban való felhasználásához az érintett Szerző előzetes engedélye szükséges!

A Börzsönyi Helikon 2012. március 27.-től tagja az Ipoly Eurorégió Határon ÁtnyúlóEgyüttműködés egyesületének.

Adame Károly temetői vaskeresztje